8. јун 2007 • Број **401** • Година XXXIII • ISSN 1452-8452

kWh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

стр. 4 и 6

ЕПС уочи жарког лета

стр. 14

Ко има енергију, њему профит

стр. 16

Држава – власник стратешких фирми

5. јун - Дан заштите животне средине

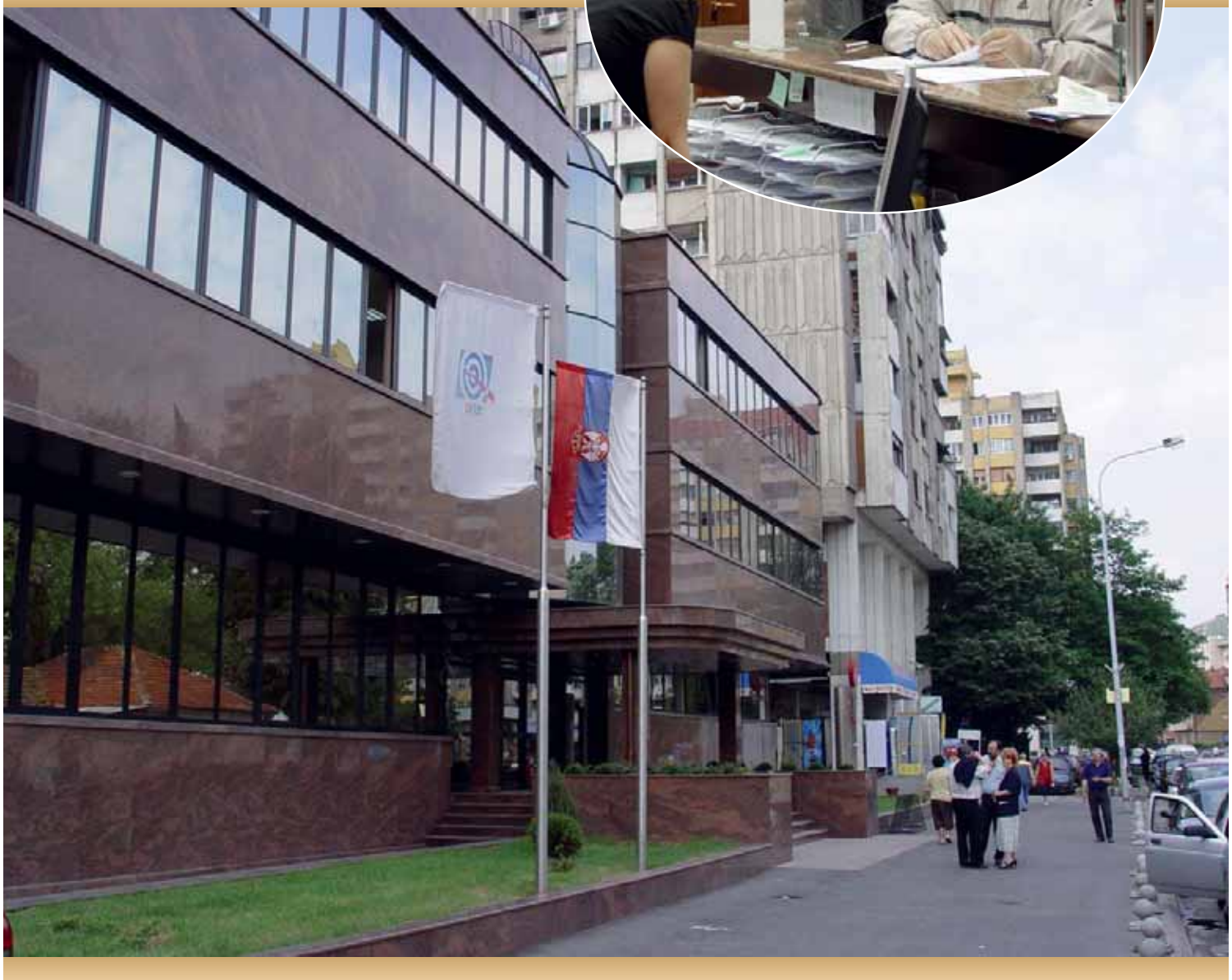

ПД „ЈУГОИСТОК” • НИШ

Жељко Мартиновић

Пет месеци кашњења

Влада Србије је одобрила повећање цене електричне енергије за 15 одсто. Та корекција је почела да се примењује од 15. маја и добро је дошла Електропривреди Србије да колико – толико настави „утезање“ производних капацитета. Међутим, то је ипак мали корак на путу до цене која ће помоћи ЕПС-у да се сврста међу тржишно опредељене и добро позициониране компаније у региону југоисточне Европе.

Корекција цене је у неколико наврата тражена од 1. јануара ове године и то за 21,5 одсто у просеку, али је одобрено повећање стигло тек 15. маја и то за 15 одсто линеарно. Они који у ЕПС-у баратају финансијама кажу да ово повећање цене у касу доноси уместо очекиваних 16 милијарди динара, тек девет. Недостатак седам милијарди динара ће смањити обим неких инвестиција и ремонтних радова који ће бити померени за наредну годину.

За инвестиције је било предвиђено улагање од 15 милијарди динара, а новим планом ће та ставка бити смањена за 20 одсто. Штедња ће се спровести и код обнове и поправки нисконапонске дистрибутивне мреже. Подразумева се да је штедња у пословању свакодневни императив.

Нека устаљена пракса мораће да се промени. Привредан друштва су добила задатак да „сниме“ залихе репроматеријала и резервних делова и да их смање, али уз услов – производња никако не сме да буде угрожена. Таква рационализација носи ризик, јер се сви резервни делови не налазе на полицама у трговини, па се набавка важне опреме и делова мора најавити месецима раније, а понекад и годину дана унапред.

ЕПС и треба да се бави собом, да изналази начине да настави са обновом и модернизацијом. Места за не мале помаке, унутар компаније, има. Добро је што то знају и врх ЕПС-а и директори у привредним друштвима. И што чине да сутра буде боље него данас. Колико год дежурни критизери критикују и етикетирају, не могу да оспоре чињеницу – ЕПС је данас боља и вреднија фирма него пре неколико година. Стотине милиона евра су уложене за тих неколико година. Врх ЕПС-а свестан тога, улази у нову процену вредности Електропривреде Србије. Требаће, на прагу је претварање у акционарско друштво. Али, све то што сада ради ЕПС је сналажење и битисање уз помоћ онога што се има. То није експанзивна пословна политика која диже електране, отвара копове, прелази границе Србије...која купује електране у окружењу, као што раде други.

Зашто ЕПС остаје и после седам година демократских промена у Србији једина компанија којој се, под „социјалном лупом“, три пута мери и једном „реже“ цена производа. Електрична енергија јесте производ који живот значи, без кога је незамисливо нормално функционисање сваке породице. Ако се тако размишља, може се и наћи која реч оправдања за строгоћу надлежних када је у питању транзициони моменат у коме се налази држава и који захтева вођење рачуна о социјали. Али, ако се држимо тог принципа, онда би и остали енергенти који живот значе, требали да деле судбину струје. Међутим, они су ослобођени принципа строгог надгледања и препуштени законитостима тржишта. А тржиште им доноси профит, док надгледање доноси губитак. Ту иде оно – једнима мајка, другима маћеха.

А да држава зна да буде добра „мајка“ сведочи пример ЧЕЗ-а. Држава Чешка је већински власник једне од најпрофитабилнијих електропривреда у Европи. Чез је, уствари, ковница новца за чешки буџет. Неки новинари су хтели да пореде ЕПС и Чез, ко веле, и једнима и другима држава је власник, па су Александра Обрадовића, директора компаније ЧЕЗ за Србију, замолили да то објасни. Обрадовић је рекао да се „тренутна позиција ЧЕЗ и ЕПС веома разликује, па није умесно правити поређења. За важне пословне кораке, као што су цена електричне енергије, радикалнија промена броја запослених или нека већа инвестиција, ЕПС-у је и даље потребна сагласност владе. С друге стране, ЧЕЗ већ послује по тржишним условима који и диктирају пословне потезе. А да би нека фирма могла да се шири и изван граница државе, најпре мора да оствари довољно профита којим ће моћи да финансира такву експанзију и у томе би ЕПС требало да следи модел ЧЕЗ-а.“

Вратимо се чињеницама – киловат-сат је поскупео и достигао је просечну цену од 4,7 евро центи. И даље је најјевтинији у региону. Неко би помислио – има се, може се. А 20 година Србија није изградила ниједну нову електрану. Можда ће јесен, нови Тарифни систем, тендери за стратешке партнере... донети толико жељени бољитак, не само за ЕПС.

Илустрација: **Душан Лудвиг**

kWh
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ
Јун 2007. *Број 401*
ISSN 1452-8452

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Др ВладимирЂорђевић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
Момчило Цебаловић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

РЕДАКЦИЈА:
Драган Обрадовић
Анка Цвијановић
Наташа Иванковић-Мићић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Царице Милице 2
11000 Београд

ТЕЛЕФОНИ:
011/2627-090, 2627-395

ФАКС:
011/2024-844

e-mail:
miodrag.filipovic@eps.co.yu
list-kWh@eps.co.yu
fotokWh@eps.co.yu

web site: **www.eps.co.yu**

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:
„MarAdjo“ – Београд

НАСЛОВНА СТРАНА:
Blueprint

ШТАМПА:
Штампарија „Политика“ а.д. Београд

ТИРАЖ:
10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ; ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“, ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:
ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Да ли ће Србију овог лета задесити врућине веће од просечних и дуга суша, како се најављује. Наш саговорник Бранко Спаравало, метеоролог, који ради у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, објашњава да временске прогнозе за више месеци унапред још нису поуздане. У свету, као и у Србији, стога, прогнозе за више месеци раде се експериментално, с тим што већина центара у свету за наше подручје прогнозира лето топлије од просечног и са нешто мање падавина од просечних

страна **4**

Србија ће овог лета имати довољно електричне енергије и поред суша и великих врућина које се најављују. ЕПС ће извршити електроенергетски биланс, истиче у разговору за „kWh“ Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом. ЕПС је већ спреман за лето, јер су два месеца пре рока завршени ремонти најзначајнијих термоблокова

страна **6**

У циљу рационалнијег пословања у ПД „Југоисток“ у току је спровођење потеза и пратећих мера које треба да дају одговор на кључно питање - где поставити границу између децентрализације и централизације послова. Реч је, наиме, о пословима за које је јасно да треба да се реализују са нивоа привредног друштва, као и о онима које је могуће оперативно решавати у ограницима. Одговоре на таква битна питања даје и сама пракса – истакао је Александар Јањић, директор овог друштва

страна **8**

Колико год да имамо нових електроенергетских постројења, сву електричну енергију би могли да продамо и на њој би, дилеме нема, добро зарадили ако би је извозили – рекао је Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а. А такав производни капацитет и не мора да буде власништво ЕПС-а. Нека га сагради држава из неког фонда од приватизације

страна **16**

Да ли су јавна предузећа рак рана или драгуљ српске привреде? Да ли је потребна брза или постепена приватизација ЈП, да ли је боље већинско власништво државе или стратешких партнера? Да ли ући у приватизацију пре реструктурирања или обрнуто? Ставове о тим дилемама образложио је др Љубодраг Савић на Саветовању „Како завршити приватизацију у Србији“

страна **18**

Непуна два месеца после почетка акције ЕПС И ДЕЦА 2007. под називом ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ – ЧУВАМ СРБИЈУ захуктали су се и деца и ЕПС. На завршени ликовни конкурс пристигло је око 7.000 радова, „ЕПС-ове ЧИГРАРИЈЕ“ за непуних месец дана обишле су десет градова – седишта ПД, пројекат „Зеленије-Јефтиније“ представљен је у 50 основних школа у седам градова, објављене су и две едукативне брошуре, израђен дечји сајт, а у јуну је почео и фото-конкурс ....

страна **26**

Вагони ЖТ ТЕНТ дневно превезу 90.000 тона угља. На тој прузи свакодневно саобраћа 60 пуних и исто толико празних композиција, па је она и најоптерећенија саобраћајница у Европи. Ту мине више возова него што прође трамваја преко Славије. Што би се рекло – за Гиниса

страна **32**

Потрошаче електричне енергије у средњој Европи чека, према најавама аналитичара, још драматичнији наставак раста цена електричне енергије и то већи и од по правилу двоцифреног последњих година. Постојећим генераторима раста цене прикључио се и нови, али најинтензивнији. Несташица енергије, а самим тим, и појачана тражња за њеним увозом у балканским земљама

страна **49**

САДРЖАЈ

НАШ ИНТЕРВЈУ

БРАНКО СПАРАВАЛО, метеоролог у ЕПС-у, о прогнозама за жарко лето
Остаје да гледамо у небо — страна 4

РАЗГОВОР С ПОВОДОМ

МИЛАДИН БАСАРИЋ, Дирекција ЕПС-а за трговину електричном енергијом
Не плашимо се лета, биће струје — страна 6

АЛЕКСАНДАР ЈАЊИЋ, директор ПД „Југоисток“
„Постројавање“ под конац — страна 8

ФОРУМИ

ЈУБИЛАРНО 75. ЗАСЕДАЊЕ СРПСКО-РУМУНСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЂЕРДАП
Сарадња за пример — страна 10

САСТАНАК ПОСЛОВОДСТВА ЈП ЕПС И ДИСТРИБУТЕРА
Појачати контролу потрошње — страна 11

ПРЕДСТАВНИЦИ ПОСЛОВОДСТВА ЕПС-а У ПОСЕТИ ПД „ТЕ-КО КОСТОЛАЦ“
Пуне руке посла и – проблема — страна 12

НЕДОСТАТАК ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ
Балкан се снабдева у својим оквирима — страна 13

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

МЕДИЈИ ПРЕНОСЕ „kWh“ И ЗОРАНА МАНАСИЈЕВИЋА, заменика генералног директора ЕПС-а
Струја мора да доноси профит — страна 16

ЕНЕРГЕТСКА РАСКРШЋА
Како су ЗЕП и држава направили чудо — страна 17

ДР ЉУБОДРАГ САВИЋ О МОДЕЛУ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА
Држава – власник стратешких фирми — страна 18

СТУДИЈСКИ БОРАВАК ПРЕДСТАВНИКА ПД „ЈУГОИСТОК“ У ЛИТВАНИЈИ И ШВЕДСКОЈ
Искуства европског севера за српски југ — страна 22

АКТИВНОСТИ СИНДИКАТА ЕПС-а У СЕНЦИ РАЗЛИКА
Принципи на крчкању — страна 23

ЗАПОСЛЕНИ У ПРЕДУЗЕЋИМА ЕПС-а СА КОСМЕТА ЖАЛИЋЕ СЕ СУДУ У СТРАЗБУРУ
Тежак пут до правде — страна 24

АКЦИЈЕ

ЕПС И ДЕЦА 2007
Захуктали се и деца и ЕПС — страна 26

ЖИВОТНА СРЕДИНА

ПРОЈЕКТИ UNDP И УЧЕШЋЕ СРБИЈЕ У МЕХАНИЗМУ ЧИСТОГ РАЗВОЈА
Корак ка институционалном оквиру — страна 30

НА ЛИЦУ МЕСТА

ТЕНТ ЖЕЛЕЗНИЧКИ ТРАНСПОРТ
Тамо где струја „путује“ — страна 32

ПОВРШИНСКИ КОПОВИ

АКТИВНОСТИ НА РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОЈЕКТА „ПЕТИ ЈАЛОВИНСКИ СИСТЕМ ЗА КОП ДРМНО“
Монтажа багера почиње 12. јула — страна 34

ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ

ТЕ „НИКОЛА ТЕСЛА“ : РЕВИТАЛИЗАЦИЈА И МОДЕРНИЗАЦИЈА БЛОКА А -4
Ремонт по плану — страна 36

ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ

ЗА ПРОЈЕКАТ ПРЕВОЂЕЊА ВИШКА ВОДЕ ТОПЛОДОЛСКЕ РЕКЕ У АКУМУЛАЦИЈУ „ЗАВОЈ“
Стратегија као подршка — страна 38

ДИСТРИБУЦИЈЕ

ПРИМЕНА НОВЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ У „ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНИ“
Први прикључак купцу у Сремској Митровици — страна 40

СВЕТ

САРАДЊА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ РС И ЧЕЗ-а
Хидроелектране – нови заједнички посао? — страна 43

ФРАНЦУСКА УОЧИ ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈЕ ТРЖИШТА ЕНЕРГИЈЕ У ЕУ 1. ЈУЛА
Приватна струја скупља? — страна 44

ПОЛА ГОДИНЕ ОД ЗАТВАРАЊА „КОЗЛОДУЈА“
Жал за нуклеарком — страна 47

НЕСТАШИЦА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ НА БАЛКАНУ
Тражња диже цене — страна 49

КУЛТУРА

МУЗЕЈ ВУКА И ДОСИТЕЈА
Тајна пашиног конака — страна 54

ЗДРАВЉЕ

ПРЕОКРЕТ У ЛЕЧЕЊУ БОЛЕСТИ СИСТЕМА ЗА ВАРЕЊЕ
Кад стомак заболи — страна 58

ЉУДИ

ЂОРЂИ БИЉАНОВСКИ И НЕОСТВАРЕНА ЉУБАВ
Инжењер са фото-апаратом — страна 60

УПОЗНАЈМО СРБИЈУ

НЕГОТИН ИЗМЕЂУ ПРОШЛОСТИ И БУДУЋНОСТИ
Вељко, Мокрањац и Ђорђе — страна 62

БРАНКО СПАРАВАЛО, метеоролог у ЕПС-у, о прогнозама за жарко лето

Остаје да гледамо у небо

Највећи климатски и метеоролошки центри у свету најављују да ће лето у Србији бити топло и сушно, али, према искуству с природом, могло би и да не буде тако. – Наука није сигурна: прогнозе за више месеци још нису довољно практично употребљиве, па им се не може у потпуности веровати

Да ли ће Србију овога лета задесити врућине веће од просечних и дуга суша, како се најављује? Одговор на ово питање потражили смо од метеоролога Бранка Спаравала, који ради у ЕПС-у, у Дирекцији за трговину електричном енергијом, где припрема временске прогнозе за потребе планирања потрошње и производње електричне енергије, али је репутацију врсног стручњака стекао и на ширем плану. Кажу упућенији, даје најтачније седмичне прогнозе за подручје Србије и Београда.

Очекивали смо, онако лаички, да од Спаравала добијемо кратак и јасан одговор. Да знамо кад да планирамо годишњи одмор и сасвим конкретно, да ли због суше Србији на лето прети несташица електричне енергије. Но, није било тако. Метеорологија је цела наука, њени методи компликовани, а одговори до којих долази још су условљени читавим низом дешавања у природи, на које човек, ако и може, тек незнатно утиче. Зато је наш саговорник и почео одговор са објашњењем да временске прогнозе за више месеци унапред још нису довољно поуздане да би биле практично употребљиве. Рецимо, ни највећи климатски и метеоролошки центри у свету, који располажу најсавременијом опремом, укључујући и сателите, не могу да тврде да ли ће средина августа, на пример, да буде сушна и са температурама изнад просечних за те дане.

Бранко Спаравало: Вишемесечне прогнозе нису поуздане

- У свету, па и код нас, у Србији, прогнозе за више месеци раде се експериментално, да би се постепено, усавршавањем метода, дошло до што веће њихове тачности. Јасно је да у експериментима има и лутања и да се ти резултати никада не узимају здраво за готово све док се не постигне одговарајућа тачност. Тако је у другим наукама, тако и у метеорологији – објашњава Спаравало и наглашава да, осим недовољне тачности, ове прогнозе на дужи рок имају иману да се дају кумулативно за месец дана, а не по данима или седмицама, за шта је потребна још већа прецизност него за месец.

Што рок дужи, тачност мања

- Развој метеорологије, која је изузетно напредовала од средине прошлога века, данас је на таквом нивоу да и даље ниједан центар у свету не даје два-три месеца унапред прогнозе какво ће време бити у првој декади јула, на пример, или у одређеним данима. Прогнозирају се просечне месечне температуре и падавине. Отуда, може заиста да се догоди да август буде три недеље сушан и топлији од просека за тај месец, а да у четвртој киша пада, па да се испостави да су и температура и падавине биле на нивоу просека за овај месец – каже Спаравало и открива да тачност прогнозе температуре за седам дана унапред пада на 65 процената, односно да ће се температура кретати између плус-минус два степена од пред-

Сушно или не?

- Климатски прогностичарски центар при Америчкој националној метеоролошкој служби (CFS – Climate Foresat Center) прогнозирао је да ће у јуну на северу Србије бити сушно, а на југу падавине мало изнад просека. У јулу, падавине у границама просека, а август сушан на целој територији Србије. Овај центар, који се налази у Вашингтону, прогнозирао је да ће сва три летња месеца у Србији бити топлија од просечних. У погледу температуре, са овом прогнозом поклапају се и прогнозе Интернационалног истраживачког института при Колумбија универзитету у САД (IRI), као и прогнозе Британске метео службе. Разлике се донекле исказују у погледу падавина, јер друга два центра процењују да ће оне бити без значајних одступања, односно мало испод просека – наводи Спаравало.

виђеног. За 15 дана унапред, тачност пада на 50 одсто, односно, само половина прогноза имаће грешку која није већа од два степена Целзијусова.

- У свету се раде прогнозе за период дужи од 15 дана, али оне још нису практично употребљиве и довољно прецизне да би имале ширу примену – изричит је Спаравало. Он, међутим, каже да има начина да се са 60 одсто вероватноће предвиди какво нас лето очекује. За овакву прогнозу у ЕПС-у се користе најмање три извора - два америчка и један европски центар. Њихове прогнозе често се разликују, јер користе различите методе, а и када се поклопе, не морају да буду тачне. Зато се та предвиђања пореде и са подацима о просечним температурама и падавинама на тлу Србије и у региону, укључујући и то какву смо зиму имали.

Зима одредила дотоке

- Већина центара у свету прогнозира за наше подручје лето топлије од просечног и са нешто мање падавина од просечних. Уколико се ова прогноза оствари, то ће значити да ће ова година оборити рекорд 2000. најтоплије године код нас, када је просечна годишња температура у Београду била 14,1 степен Целзијусов. Вишегодишњи просек за целу годину у Београду иначе износи 11,7 степени Целзијусових – наводи Спаравало и каже:

У ЕПС-у 15-дневне прогнозе

- У Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом метеоролошке прогнозе припремају се дневно, недељно и 15-дневно. Те прогнозе израђују се на основу једне врсте метода. Сасвим друкчијим методима праве се вишемесечне прогнозе. Највеће тачности су, наравно, дневне прогнозе, а онда, зависно од дужине рокова, њихова тачност опада. Сада располажемо прогнозама да у јуну падавине неће бити изнад просека за тај месец – рекао је Спаравало.

- Треба се, ипак, присетити да је ова година почела екстремно топло, са најтоплијим јануаром и најтоплијом зимом од када се бележе подаци о спољној температури. И у стручним круговима има оних који сматрају да после такве зиме лето не може да буде изузетно топло, јер природа тежи да направи равнотежу. У народу, штавише, постоји и изрека о зими без снега и лету са кишом. Ипак, таква чврста правила у метеорологији не постоје, па је увек могуће и оно што најмање очекујемо, а то је да сви месеци ове године буду топлији од просека. Када се све то има у виду, онда прогнозе о жарком лету, па и ако долазе из највећих метеоролошких центара, треба узимати са благом резервом. Према томе, остаје нам да видимо шта ће се остварити!

Ако је са метеоролошким прогнозама за више месеци унапред гледање у небо и даље неизбежно, на основу чега онда доносе пословне одлуке они чији профит зависи од временских и хидролошких прилика? Наш саговорник каже да ту увек постоји ризик и да свако за своје потребе изводи закључке и доноси одлуке користећи више параметара.

- У ЕПС-у на вагу стављамо прогнозе великих центара, које сам већ поменуо, затим вишегодишње просеке температуре и падавина, као и тренутно стање и температуре и падавина и дотока. С тиме упоређујемо кретање ових параметара у претходна три-четири месеца, као и синоптичку ситуацију над Атлантиком и целом северном хемисфером. На основу свега тога, правимо прогнозу за коју опет не можемо да будемо потпуно сигурни да ће се остварити, јер, како сам рекао, тачност вишемесечних прогноза креће се око 60 одсто – тумачи Спаравало.

То, према његовим речима, значи да са 60 одсто вероватноће сада може да се тврди да ће дотоци у следећа три месеца бити испод вишегодишњег просека. Истина, признаје он, није то тешко предвидети будући да је зима била готово без снега. Ни на Алпима, ни на Динаридима, са којих се напајају сливови Дунава и Дрине, нема оног снега који се топи до средине лета.

- Има ту и просте логике. После сушне зиме, какву смо имали на нашем подручју, да би се дотоци довели у просечне вредности, пролетос је требало да буду изузетно велике падавине. И не само то! У мају, јуну и јулу треба да буду натпросечне падавине, да бисмо на лето имали просечне дотоке. Мајска киша јесте донекле поправила стање што се пољопривреде тиче, али са аспекта производње електричне енергије још није сигурно колико се у јулу и августу можемо ослонити на дотоке и хидросектор – истиче Спаравало и додаје:

- С обзиром на то да прогнозе говоре у прилог сушнијег лета, вероватноћа да се погреши мања је ако се одлуке доносе на бази процене да ће дотоци бити испод просечних, а да ће клима-уређаји радити више него обично, што значи да ће и потрошња електричне енергије бити већа. Велики је ризик да се сада надамо да ћемо имати свеже лето са дотоцима изнад просечних. Када би се то заиста догодило, ЕПС би имао шансу за велику добит у пласману електричне енергије, али то је већ само теоретска елаборација.

Анка Цвијановић

Реалније је очекивати сушно лето

МИЛАДИН БАСАРИЋ, Дирекција ЕПС-а за трговину електричном енергијом

Не плашимо се лета, биће струје

На електроенергетској сцени Европе комешају се духови због суше, високих температура и мале понуде на тржишту, али ће ЕПС, и поред свега, Србији обезбедити довољно електричне енергије. – Највећи термоблокови ремонтовани и припремљени за лето два месеца пре рока из биланса. – Акумулације ће се максимално штедети. – Зимус уштеђене киловат-сате «појели» смањени дотоци на рекама.

Миладин Басарић: У мају екстремно мали дотоци

Србија ће овога лета имати довољно електричне енергије и поред суше и великих врућина које се најављују. ЕПС ће извршити електроенергетски биланс, истиче у разговору за наш лист Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом. Ипак, да ли, макар и са резервом, најављено жарко и сушно лето може Србији да донесе несташицу електричне енергије?

- Не, ЕПС је већ спреман за лето, самим тим што смо два месеца пре рока који је био предвиђен билансом, почели и завршили ремонте најзначајнијих термоблокова и што их поново имамо на мрежи још од друге половине маја - каже Басарић. Подсећа да су у мају завршени ремонти оба блока ТЕ „Никола Тесла Б", од по 600 мегавата, што је главна гаранција да ће Србија овога лета имати довољно електричне енергије за планиране потребе. Ипак, он каже да би остварење електроенергетског биланса било тешко, не само на лето, него и у мају и јуну, да ремонти највећих термоблокова нису раније почели и да нису завршени пре рока. Разлог томе је дуготрајна пролећна суша, која се надовезала на зиму без снега, па је умањила учинак проточних хидроелектрана, које су у мају произвеле 37,6 одсто мање од билансом планираних количина електричне енергије.

Биће довољно угља

- Према томе, оцењује Басарић, био је прави потез то што смо ремонте термоблокова у ТЕНТ Б ове године почели у марту, када се они обично не обављају, тако да је термосектор и у мају, као и протекле зиме, носио главни део терета, произвевши око 1,8 милијарди киловат-сати, што је 22 одсто или око 320 милиона киловат-сати више од билансираног.

Ипак, са аспекта сигурног остварења електроенергетског биланса, ЕПС не дочекује наредна три месеца сасвим спокојно. Истина, Басарић каже да „ћемо наш брод провести зацртаном путањом и под жегом, као што бисмо и кроз олују", али и не искључује могућност да ће евентуално дуго топло лето изазвати већу потрошњу електричне енергије од билансиране, што би могло да створи тешкоће, мада не непремостиве.

- Издржаћемо, па и ако се догоди, како се прогнозира, да се веће температуре удруже са сушом. Понављам, термосектор је припремљен. До краја јуна биће завршени и ремонти у РБ „Колубара" тако да ћемо на лето имати довољно угља, упркос томе што су у мају резерве угља на депонијама ТЕ значајно смањиване, због велике производње електричне енергије у термоелектранама, јер је изостала очекивана енергија из ХЕ. Ипак, на крају маја резерве на депонијама су биле 15 одсто изнад биланса. Тренд смањења резерви угља на депонијама наставиће се и у јуну, јер је због ремонта рударских капацитета производња угља мања од количина потребних за јунску производњу електричне енергије у термоелектранама – оцењује Басарић.

Чега нећемо имати? – Вероватно нећемо имати - каже он - довољну, односно билансирану производњу у проточним хидроелектранама и неће бити планираног пуњења акумулација. Акумулационе хидроелектране стављаћемо у погон једино у случају испадања термоблокова

Производња изнад плана

- При температури 2,2 степена Целзијусова већој од просечне за мај, бруто конзум у Републици Србији износио је у мају ове године 2,636 милијарди киловат-сати, од чега је на Космету потрошено 327 милиона kWh. Производњом из сопствених капацитета ЕПС-а обезбеђено је око три милијарде киловат-сати, односно 2,7 одсто више од плана, а разлика између конзума и производње употребљена је за измиривање других потреба у систему, укључујући и 34 милиона киловат-сати раније уговореног извоза у Македонију. Занимљиво је да су акумулационе ХЕ прошлог месеца произвеле 150 одсто више од билансираног за мај, што значи да су и акумулације делом помогле да се надомести за више од трећине у односу на биланс смањени учинак проточних ХЕ. Термоелектране на угаљ (без ТЕ «Косово») произвеле су око 1,8 милијарди kWh, а то је 20,3 одсто више него у истом месецу прошле године, када су проточне ХЕ систему дале 53,5 одсто више енергије него овог маја – наводи Басарић.

и у шпицевима, када је потрошња електричне енергије највећа.

У начелу, изгледа, све је под контролом. Но, постоји и оно „али“. Према Басарићевим речима, то „али“ може да се догоди ако дотоци на реци Сави буду изузетно мали, а температуре изузетно високе. Ту ситуацију смо већ имали пре неколико година. Тада блокови у ТЕНТ-у нису могли да раде пуним капацитетом, јер је ниво Саве био врло низак, а температура воде велика да би могла у довољној мери да расхлађује термопостројења. Да ли ће и овога лета бити отежано хлађење термоблокова, засада је непознаница. Басарић каже да је Србија и у том погледу у повољнијем положају него земље у окружењу, захваљујући залихама воде у акумулационим језерима хидроелектрана у дринском сливу, које, ако затреба, могу бити појачано ангажоване и донети Сави свежину.

Чуваће се вода за јесен

- Не видим ниједан стварни разлог да се плашимо лета које долази. Тачно је да се на електроенергетској сцени Европе комешају духови због најављене суше и високих температура, са очигледном стрепњом да ће због затварања два нуклеарна реактора у Козлодују и веома израженог мањка електричне енергије у региону Балкана, велики део вишкова енергије повући земље овог региона, али нико не може да тврди да је искључена могућност да се овога лета, као што је то било 2002. године, на пример, догоде и поплаве после дуготрајне суше. Природа је ћудљива и непредвидљива. Важно је, зато, да током лета имамо обезбеђено уравнотежење производње и потрошње у билансираним оквирима, а за све остало сналазићемо се у ходу. Уосталом, није ово ЕПС-у прво лето које прети сушом и жегом – истиче Басарић.

За ЕПС је и од самог летњег електроенергетског биланса још важније са чиме ће дочекати 1. октобар. Скрећући пажњу на ту димензију сложености задатака које ЕПС има према оснивачу и грађанима Србије, Басарић каже да се у овом тренутку, нажалост, не може поуздано знати какву ћемо ситуацију имати у акумулацијама на крају лета.

- Настојаћемо, као што сам већ рекао, максимално да штедимо акумулације, како бисмо 1. октобар дочекали са што бољом попуњеношћу језера. Циљ нам је да њихов садржај на крају лета буде на нивоу билансираног. Проблем је, међутим, што су резерве енергетског садржаја у језерима акумулационих ХЕ још током прошлог месеца пале испод биланса, јер су дотоци били веома мали. Крајем маја у њима је било 13 одсто мање енергетског садржаја од билансираног за овај период – наводи Басарић.

На питање како је могуће да ниво воде у језерима буде нижи од планираног када су у мају пале онолике кише, Басарић одговара да и „толике“ кише у Србији у другој половини маја нису поправиле водостај на Дунаву и осталим рекама. Каже да су водостаји и дотоци пре тога били врло ниски, тако да се на рекама готово није ни приметило да је киша обилније пала. Он подсећа да су у априлу и мају, рецимо, били екстремно мали и до сада незабележени дотоци на Дунаву. Прве недеље маја Дунавом је дотицало само 3.300 метара кубних у секунди, што је за 1.000 кубика било мање од најмањег дотока икада забележеног у првој недељи маја. На профилу ХЕ „Ђердап 1“ догодио се екстремно мали и средњомесечни мајски доток, и то од само 3.900 метара кубних у секунди, што је за око 200 кубика мање од најмањег до сада забележеног. У акумулациона језера ХЕ у мају је дотекло око 90 милиона kWh мање од планираног, а укупно, на дотоцима у сва језера ХЕ, небо је ЕПС-овом хидросектору ускратило око 490 милиона киловат-сати.

Потрошачи нису осетили сушу

Потрошачи електричне енергије у Србији нису, међутим, ни осетили ову сушу, јер су уредно снабдевани. Басарић каже да овај недостатак до потрошача није ни стигао, али у систему ЕПС-а и те како се осетио. При томе открива нешто што се десило протеклих пет месеци, а што би могло да послужи као илустрација неухватљивости свих сегмената у планирању производње и потрошње електричне енергије. Он каже да ЕПС није имао лакшу зиму и сушније пролеће. Прошле године, када је прављен биланс, није могло да се предвиди да ће зима бити топла, а пролеће без киша, али је решење за уредно снабдевање електричном енергијом ипак нађено.

- Ове године још једном се показало да се у овој нашој делатности не треба «добрим много дичити, нити лошим много жалити». Зашто бисмо се, онда, плашили лета које долази! - не пита се, већ одговара Басарић.

Анка Цвијановић

Мањак kWh из воде, покривали скупљи kWh из угља

- У првих пет месеци ове године – истиче Басарић – потрошња електричне енергије била је око девет одсто мања него што је билансом предвиђено. Зима је била топлија од просечне, па се и електрична енергија мање користила за загревање просторија. Логично би било да смо већи део те, током зиме и пролећа «непотрошене» око 1,3 милијарде киловат-сати уштедели или евентуално продали на екстерном тржишту и тако остварили додатни приход. Но, од тога није било ништа. Колико је мање потрошено, толико је мање од билансираног произведено у проточним ХЕ и увезено. Према томе, условно речено, нашу могућу добит по основу мање потрошње «појели» су смањени дотоци на рекама. И не само то! Док је, на једној страни, ЕПС у ових пет месеци имао мање приходе од продате електричне енергије на домаћем тржишту, на другој је «добио» увећане производне трошкове, због промењене структуре производње. Мањак јефтине електричне енергије из проточних ХЕ покривен је скупљом енергијом из термоелектрана. Ако лето буде сушно као што се најављује, овај тренд ће се наставити.

Овога лета биће мање воде у језерима проточних хидроелектрана: ХЕ „Бајина Башта“

АЛЕКСАНДАР ЈАЊИЋ, директор ПД „Југоисток“

„Постројавање“ под конац

Рационализација и хомогенизација делова друштва приоритет у овој години. – Инвестицијама, које ће премашити две милијарде динара, смањују губитке електричне енергије, самим тим повећају продају и профит. – О малим ХЕ, бројилима на стубовима, интернету кроз утичницу ...

Протеклу прву годину пословања Привредног друштва „Југоисток“ д.о.о. Ниш обележили су позитивни трендови свих битних показатеља, значи од наплате електричне енергије и већих инвестиционих улагања до смањивања губитака, примене нове технологије даљинског очитавања, успостављања интегрисаног система квалитета... Спајање ранија четири јавна електродистрибутивна предузећа у привредно друштво, после почетних тешкоћа, проистеклих пре свега услед многобројних административних послова, самим тим потпуно је оправдало очекивања. На тај начин омогућена рационализација пословања дистрибуција на југоистоку Србије, са још јачим темпом наставља се у 2007. години и то са акцентом на хомогенизацију делова овог друштва како би се превазишле уочене велике разлике у њима када је реч о различитим сегменатима пословања.

Александар Јањић: Само инвестиције и развој воде напред

-У циљу рационалнијег пословања најпре смо издвојили успешније делове предузећа у посебне огранке. У току је спровођење потеза и пратећих мера које треба да дају одговор на кључно питање где поставити границу између децентрализације и централизације послова. Реч је, наиме, о пословима за које је јасно да треба да се реализују са нивоа привредног друштва, као и о онима које је могуће оперативно решавати у огранцима. Одговоре на таква битна питања даје и сама пракса.

Све ово нам, на почетку разговора за лист „kWh“ објашњава Александар Јањић, директор „Југоистока“. Како је „Југоисток“ ново привредно друштво, повољно је било то што се са пословима и саставом нове дирекције могло кренути од нуле, због чега се њена садашња организација већ приближава оптимуму. Дакле, успешно се усмеравају утврђена правила игре, за које је прописано како да се у свим деловима друштва поштују. Јер, главни задатак Дирекције друштва није у томе да диригује него да олакша и помогне пословање огранака, који и у новој организацији остају носиоци најважнијих послова. Циљ је, значи, да се у што већој мери уједначи пословање свих огранака, тим пре имајући у виду да се ово конзумно подручје простире на седам округа и на 40 општина, са укупно 586.600 купаца.

Против крађе – бројила на стубове

Инвестициона офанзива из 2006. године биће појачана. У циљу поузданијег снабдевања купаца у нове објекте биће усмерено око милијарду динара, у од-

Скок наплате на 92 одсто

У периоду јануар - април у ПД „Југоисток“ проценат наплате фактурисане реализације достигао је 92 одсто. Како истиче Јањић, тај скок у наплати је на овом подручју веома охрабрујући тренд, имајући у виду да је у исто време лане износио 90 одсто, а годину пре (збирно за тадашња четири јавна предузећа) само нешто преко 80 одсто. Предузимањем све оштријих мера према већим дужницима и заменама бројила, као и побољшањем технологије очитавања, реално је очекивати да ће се у наредном периоду у наплати испоручене електричне енергије постићи још бољи резултати.

Ако се прати ова наплата у последње две године, такође је видан помак. У 2006. години, наиме, проценат фактурисане реализације потраживања износио је 97 одсто, док је у 2005. години за ова четири ЈП био 93 одсто. Од тога, проценат за домаћинства са 93 одсто у 2005. години повећан је на 97, а за вирманце у истом периоду са 92 на 98 одсто.

ржавање око 900 милиона и у основна средства 110 милиона динара. Дакле, за инвестиције ћемо издвојити више од две милијарде динара, наглашава Јањић.

- Инвестирањем желимо да смањимо губитке електричне енергије, самим тим да повећамо продају и профит – истиче Јањић. Помака је било и прошле године. Губици су мањи него у претходна четири јавна предузећа. Али, простора за њихов још озбиљнији пад има, нарочито када се ради о неовлашћеном преузимању електричне енергије, односно о крађи струје. Проблем је у томе што смо у овој борби са крадљивцима препуштени себи. Када затражимо помоћ, нема адекватног одговора ни МУП-а, ни правосуђа. Случајеви који су осуђивани по закону на затворске казне, о којима су медији писали, ипак представљају само појединачне случајеве. То није судска пракса.

Смањивању губитака доста ће помоћи 20.000 бројила са даљинским очитавањем која ће бити постављена на подручја са највећим губицима. То су пре свих Прешево и Бујановац. Бројила ће бити пребачена на стубове и очитаваће се даљински. Ови послови су рађени и лане, али на мањим површинама и пре свега у крајевима са сумњивим потрошачима. Поред тога смањивању губитака допринеће и уградња 10.000 прикључака са broadband технологијом. У том циљу, такође, биће и измештено 10.000 прикључака. Купцима електричне енергије у складу са тим променама биће понуђени и нови сервиси услуга.

Градити, градити...

У 2006. години у ПД„Југоисток“ било је великих инвестиција. Истиче се подизање трафо-станица 110/x kV у које је уложено 63 милиона динара. Тим парама је побољшано напајање две ТС 110/10 kV Ниш 10-Јастребац и Ниш 13- Доња Врежина. Подигнута је ТС 110/35 у Владичином Хану. Са 93 милиона динара унапређено је пословање ТС 35/10 kV и то увођењем система даљинског управљања у 28 објеката. А 15 од тих 28 пројеката финансирано је средствима донације SIDE – Агенције за развој Владе Шведске. Потпуна реконструкција, истовремено, обављена је у две такве трафо – станице. Од већих и значајнијих послова издвајају се и изградња нових пет 35 киловолтних далековода и то : Ниш 1 – Клисура, Босилеград- Тламино, Лесковац 1 – Клисура, Фабрика каблова Зајечар – Соколовица и Кусјак – Брза Паланка.

Завршена је и нова пословна зграда у Нишу, као и пословница у Босилеграду. За реализацију тих послова „Југоисток“ је уложио 100 милиона динара, а битно је да су на њима у знатној мери радиле и фирме са овог региона, чиме је била омогућена и већа упосленост њихових капацитета.

- У примени нових технологија даљинског очитавања „Југоисток“ учествује и са пилот пројектима за увођење интернет телефоније, што је у Србији у почетној фази – каже Јањић. Ова активност, са бројилима „Сажем“, на пилот полигону реализује се заједно са Институтом „Михаило Пупин“ и омогућиће да се већ крајем маја првим купцима са уграђеним интернетом (пројекат се реализује у великим стамбеним зградама) потрошња електричне енергије аутоматски очитава даљински.

Струја и интернет заједно

Од других инвестиција издвајају изградњу нове мале хидроелектране „Бањица“ од три мегавата. Градиће се између постојећих мини ХЕ „Сићево“ и „Света Петка“ и биће осма мала ХЕ у овом друштву. Електрана се ради у оквиру научно-истраживачког развоја ЕПС-а и уз подршку Дирекције за стратегију и инвестиције ЕПС-а. Поред тога, у постојећим малим ХЕ, приликом њихове реконструкције, уводи се аутоматизација рада. „Југоисток“ је, такође, веома заинтересован за куповину електричне енергије од приватних електрана. На овом подручју, наиме, има још доста неискоришћених могућности за њихову градњу, с тим што их сада већ има 20, од чега их је 15 само на књажевачком атару. Ове електране су различите снаге , која се креће од 7,5 до 55 KW.

-Новина у овој години биће и аутоматизација средњенапонске 10 kV мреже и то у коридору 10 и у ванградском делу ЕД Ниш – напомиње даље Јањић. Тим поводом „Југоисток“ се и кандидовао за средства Владе Грчке из „Хеленик плана“, намењених пројектима у укупној вредности 700.000 евра, са којима се побољшава инфраструктура у коридору 10. Ту се пре свега мисли на далеководе који омогућавају боље напонске прилике на подручју које гравитира том путу, значи око Бујановца, Прешева, Лесковца, Ниша. Одлука о томе да ли ће бити одобрена ова средства донеће се у септембру.

Од других значајнијих послова у овој години битно је и формирање регионалног диспечерског центра „Југоистока“, јер су се до сада ови послови реализовали само на нивоу огранака. Студију о томе урадио је Факултет техничких наука у Новом Саду и почетком јуна очекује се да ће бити усвојена на Стручном савету друштва. Уз све већ набројане послове успоставља се интегрисани систем управљања квалитетом и уводи се интегрисани пословни информациони систем. Значи, потребни стандарди квалитета уводе се за ISO 9000 (квалитет), 14000 (животна средина) и за 18000 (безбедност и здравље). А што се тиче увођења интегрисаног пословног информационог система, полазне основе представљају принципи за обрачун и за материјално-финансијско пословање.

Миодраг Филиповић

Значајан помак у наплати месечне фактуре

ЈУБИЛАРНО 75. ЗАСЕДАЊЕ СРПСКО-РУМУНСКЕ МЕШОВИТЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЂЕРДАП

Сарадња за пример

Заједнички хидроенергетски и пловидбени систем у функцији већ 35 година

У извештају заједничке диспечерске службе за енергетику о енергетској експлоатацији ХЕПС „Ђердап 1“ и „Ђердап 2“, наглашава се изванредна међусобна сарадња два партнера

Прво заседање Српско-румунске, односно тада Југословенско-румунске мешовите комисије за Ђердап, одржано је у Букурешту од 18. до 23. јануара 1965. године и ево сада одржавамо 75. јубиларно заседање - рекао је др Владимир Ђорђевић, председник српског дела Мешовите комисије и генерални директор ЕПС-а, на заседању Српско-румунске мешовите комисије за Ђердап, које је одржано 21. маја 2007. године у Београду. Он је, такође, подсетио да је 16. маја ове године навршено 35 година рада овог заједничког хидроенергетског и пловидбеног система. - Надам се да смо сви сагласни да, тим поводом, упутимо честитке свим вашим и нашим стручњацима и жеље да наставе с добрим и успешним радом, како на објекту ХЕ „Ђердап 1”, тако и на објекту ХЕ „Ђердап 2”.

Овим честиткама придружио се и Трајан Опреа, председник румунског дела Мешовите комисије и директор румунског предузећа „Хидроенергетика” – Букурешт.

Заседању су присуствовали и Радомир Наумов, донедавно министар рударства и енергетике у Влади Србије и садашњи министар у Влади Републике Србије, иначе члан комисије, Даријус Мешка, румунски државни секретар за енергетику, секретари Мешовите комисије Михаило Сретеновић, са српске и Борис Масути са румунске стране, као и други учесници у раду комисије.

У извештају заједничке диспечерске службе за енергетику о енергетској експлоатацији Система „Ђердап 1“ и Система „Ђердап 2“, најпре је указано на изванредну међусобну сарадњу и наведено да су и једна и друга стране у периоду између два заседања произвеле по 2,5 милијарди киловат-часова електричне енергије у ХЕ „Ђердап 1“ и по 760 милиона киловат-часова у ХЕ „Ђердап 2“. Даље је истакао да су све међусобне обавезе извршене и да се експлоатација на системима „Ђердап 1 и 2“ одвијала у складу са конвенцијом о експлоатацији и одговарајућим правилником.

У вези са експлоатацијом и одржавањем преводница, истакнуто је да, по садашњем договору, румунски инвеститор од 1. јуна 2007. почиње замену и модернизацију опреме на својој преводници и да је рок завршетка тих радова 12 месеци. Српска страна припрема тендере за израду узводних радних врата, горње главе и замену електрохидрауличне опреме, а објављивање тендера, као и уговарање посла, очекује се до краја ове године.

Завршном пленуму и потписивању записника са 75. јубиларног заседања Мешовите комисије за Ђердап присуствовао је и др Александар Поповић, министар рударства и енергетике у Влади Републике Србије.

Д. Обрадовић

АЛЕКСАНДАР ПОПОВИЋ - министар рударства и енергетике

Александар Поповић изабран је за новог министра рударства и енергетике Владе Србије. Пре овог постављења Поповић је био министар науке и заштите животне средине Владе Србије од 2004. до 2007. године. Александар Поповић је рођен 1971. године у Београду. Средњу школу завршио је у Москви, а студије хемије у Београду. Магистрирао је 1996. године на Универзитету у Флориди (САД), а докторирао је 2002. године на Хемијском факултету у Београду, где ради као доцент.

Потпредседник је Демократске странке Србије. Био је и вишеструки југословенски атлетски репрезентативац, шампион и рекордер, учесник многобројних значајних такмичења.

Појачати контролу потрошње

Побољшана наплата, а губици у дистрибутивном систему и даље већи од планираних. – Због недостатка новца, коригован план инвестиција

За разлику од прва три месеца ове године, када је наплата испоручене и утрошене електричне енергије остварена са мањим процентом од планираног, у протекла два месеца поново је враћена на жељени ниво. Ово је речено на састанку пословодства ЈП ЕПС са директорима привредних друштава ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, који је крајем маја одржан у Великој Плани, уз учешће генералног директора ЕПС-а Владимира Ђорђевића и заменика генералног директора Зорана Манасијевића и Драгојла Бажалца, као и директора Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију Радована Станића.

Закључено је да, упркос тешкоћама које доноси летњи период, због повећаног обима ремонтних и инвестиционих радова, висок проценат наплате треба да остане главни циљ сваког привредног друштва. И то не само да се одржи постојећи ниво већ и да се наплата повећа колико је год то могуће. То не значи, наравно, речено је, да остале обавезе могу да се занемаре. Напротив, дистрибутери су добили задатак да појачају ангажовање на смањивању губитака електричне енергије, јер су они за прва три месеца ове године већи од планираних. У свим привредним друштвима следи да се појача контрола потрошње, којом би подједнако требало обухватити контролу мерних уређаја, као и откривање крађе електричне енергије. Оцењено је да је добро што су, гледано на годишњем нивоу, губици нешто мањи него у упоредном периоду претходне године.

У вези с реализацијом планова инвестиција у дистрибутивном сектору констатовано је да нема довољно средстава. Закључено је да се и поред тога мора урадити оно што је планирано. При томе, како је наведено, због слабијег прилива новца од планираног, привредна друштва су већ кориговала планове инвестиција. Задатак је да се овако кориговани планови морају реализовати, и то према утврђеним приоритетима. Наговештено је да се може очекивати да већи прилив средстава буде на крају године, када практично тај новац неће моћи да се искористи за инвестиције у текућој пословној години.

Генерални директор ЕПС-а Ђорђевић истакао је да наплата бележи позитиван тренд, али да увек може боље. Такође, ни смањивање губитака не може да буде периодична активност, већ континуирана и систематска. Ђорђевић је посебно говорио о актуелном тренутку у ЈП ЕПС, који карактерише недостатак средстава за инвестиције и текуће пословање, мада је повећање цене струје делом поправило стање, што ће се егзактно показати тек на јесен. Он је рекао и да се ЕПС налази пред веома сложеним задацима реорганизовања у акционарско друштво, при чему ће, вероватно доћи и до реорганизације дистрибуција. Говорећи о обавезама у примени новог тарифног система, Ђорђевић је нагласио да ЕПС мора што пре да обезбеди инфраструктуру за добар старт, а то значи и одговарајући софтвер за електронску припрему рачуна за утрошену енергију, према важећој методологији, као и оспособљеност запослених који овај посао треба да обављају. Договорено је да се настави са унифицирањем изгледа рачуна за утрошену електричну енергију, који би се достављали купцима, као и софтвера помоћу кога би се они припремали. Једнообразност рачуна и софтвера за сва привредна друштва смањила би трошкове, а истовремено искључила могућност различитих тумачења и евентуалне забуне код купаца електричне енергије.

На овом састанку било је доста речи о одређивању цена за приступ и коришћење дистрибутивне мреже. Истакнуто је да постоји доста проблема у њиховом дефинисању, али да се посао мора завршити јер примена ових цена почиње од септембра. Закључено је да би сва привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије требало да активно учествују у дефинисању неопходних елемената, како би се уз координацију Дирекције за дистрибуцију спремно дочекао почетак примене тих цена.

У погледу реализације набавке нових бројила истакнуто је да се за сада све одвија према плану, уз констатацију да потреба за новим бројилима није престала и да ЕПС и привредна друштва за дистрибуцију морају наставити са њиховом набавком коришћењем и сопствених средстава и иностраних кредита. Истакнут је и актуелан проблем у различитом тумачењу власништва над постојећим мерно-разводним ормарима, а што у важећим прописима није довољно јасно дефинисано. Закључено је, стога, да се морају предузети неопходне активности ради јаснијег одређивања власништва, а тиме и одговорности за њихову исправност.

На крају је констатовано да је потребно још интензивније наставити са реализацијом планских задатака, а да се у ходу морају решавати све околности које ометају економичност пословања.

А. Ц.

И у летњем периоду главни циљ висок проценат наплате: са састанка пословодства ЈП ЕПС и дистрибутера

ПРЕДСТАВНИЦИ ПОСЛОВОДСТВА ЕПС-а У ПОСЕТИ ПД „ТЕ-КО КОСТОЛАЦ"

Пуне руке посла и - проблема

Готово пет часова разматран низ проблема и дати налози да се хитно решавају. – Замерке пословодства ЕПС-а на одређена чињења или нечињења у важним пројектима

Низ проблема је препознат у реализацији најважнијих пројеката у ПД „ТЕ-КО Костолац" на састанку који је заказао и 18. маја у Костолцу одржао Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а за технички систем. Разрешавање утврђених проблема, који угрожавају реализацију тих пројеката, је обавеза врха ПД „ТЕ-КО Костолац", закључено је између осталог на састанку коме су присуствовали цео колегијум ПД и представници пословодства ЕПС-а.

Готово пет часова су претресани најважнији послови. Изнете су и крупне замерке пословодства ЕПС-а на одређена чињења или нечињења у реализацији тих послова. Јавне набавке и тендери, одржавање производног континуитета, функционалност новоизграђених и ревитализованих рударских и термоенергетских објеката, реализација пројеката заштите животне средине, пројекат монтаже новог петог БТО система, капитални ремонти у наредним годинама... су теме које су биле предмет анализе и конкретних доста оштрих закључака који обавезују пре свега пословодство ПД „ТЕ-КО Костолац". Оштре замерке су упућене пословним односима са издвојеним предузећима које све више почиње да карактерише проблематичан квалитет радова и материјала, што се и те како одражава на погонску спремност рударских и термоенергетских производних капацитета. Стално повећавање цена услуга тих предузећа, пре свега ПРИМ-а, која се нису окренула и другим тржиштима уз истовремено повећање броја запослених, већ се не одвајају од ЕПС-а, супротни су интересима ЕПС-а и ПД „ТЕ-КО Костолац".

У расправи поводом јавних набавки, Зоран Манасијевић је рекао да постоје многобројне замерке понуђача на спровођење поступка јавних набавки у овом привредном друштву, које могу озбиљно да угрозе пословни кредибилитет и привредног друштва и ЕПС-а у целини. Он је то поткрепио и неким негативним примерима. Закључено је, стога, да се у што краћем року заменику генералног директора ЕПС-а достави извештај о спроведеним јавним набавкама у 2006. години.

У вези са пријемно-расподелним бункером на ПК „Дрмно", Манасијевић је констатовао да су проблеми у извршењу овог пројекта присутни од самог почетка, како у погледу непоштовања рокова извођења радова, тако и у знатном прекорачењу обима планираних финансијских средстава од првобитно предвиђених. Из ПД-а су констатовали да је било и пропуста који се још увек отклањају у гарантном року а пре свега се односе на неодговарајући квалитет опреме коју је уградио пољски КОРЕХ. У циљу решавања већег броја проблема ПД ће у најскоријем року морати да крене у израду система интегрисаног даљинског надзора и управљања производњом, гранулацијом и проточним снабдевањем угљем термоелектрана.

Разговарало се и о блоку 1 у „ТЕ Костолац А", који је ушао на мрежу 30. априла ове уместо у децембру прошле године. Каснило се, како је истакнуто, између осталог и због тога што руски „Технопромекспорт" није поштовао рокове испоруке опреме. Такође, одређених проблема и кашњења било је и у самом извођењу радова. Драган Јовановић, заменик директора ПД, истакао је да се стабилизација рада блока може очекивати после мањег двонедељног ремонта, као и да у раду основне опреме нема већих проблема.

Манасијевић је оценио да се пробијени рокови испоруке и обима планираних средстава оцењују као „негативна страна" посла, док ће се оцена о квалитету опреме дати тек када се заврше потребне анализе у току пробног рада и да се искрено нада да у овом сегменту неће бити пропуста.

Говорећи о погонској спремности за наредни зимски период, руководство костолачког привредног друштва било је категорично у ставу да ће производни капацитети копова и термоелектрана бити спремни да одговоре захтевима и потребама ЕПС-а. Капитални ремонти који се планирају у овом ПД у средњорочном периоду биће предмет посебне анализе пословодства ЕПС-а, без чије коначне одлуке ПД неће моћи да уђе у те велике пројекте.

Говорећи о састанку у ПД „ТЕ-КО Костолац" за лист „kWh" Зоран Манасијевић заменик генералног директора ЕПС-а је рекао:

- Овакви састанци ће постати пракса. Прво, долазак пословодства ЕПС-а у ПД неће бити најављиван данима унапред. Друго, домаћини неће знати каква питања ће постављати пословодство ЕПС-а, јер очекујемо да колегијуми ПД знају одговоре на сва питања. Треће, разговараће се искључиво о проблемима, оштро, отворено, уз захтев да се утврде носиоци одговорности за сваки посао. О успесима нећемо причати, они се подразумевају. Дакле, „бдите....."

Р. Е.

Са састанка колегијума ПД „ТЕ-КО Костолац" и пословодства ЕПС-а: проблеми утврђени, следе извештаји

НЕДОСТАТАК ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ

Балкан се снабдева у својим оквирима

Мијат Милошевић

Не бих рекао да Западној Европи прети несташица електричне енергије зато што ће све вишкове повући Балкан. Суша може да изазове несташицу електричне енергије у свим деловима Европе, негде можда мање, негде више, и то ће несумњиво утицати на цену. Тржишту југоисточне Европе недостају затворени блокови у Козлодују, али све земље овог региона већ су уговориле набавку билансних количина енергије која им је потребна на годишњем нивоу. Уколико се суша буде наставила, реално се може очекивати да ће и потрошња у региону расти, па ће многи морати и додатно да купују електричну енергију. Електропривреда Србије, за разлику од већине земаља у окружењу, и према сагледавању у светлу најављене суше, има довољно својих капацитета да подмири потребе домаћег конзума – рекао је Мијат Милошевић, директор Сектора за промет у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом.

На тврдње које све чешће стижу из европских електроенергетских центара, да ће већа потражња на Балкану угрозити снабдевање у Западној Европи и нарочито изазвати велики скок цене струје на берзи, Милошевић каже да је то под великим знаком питања.

- Засада, овај регион «затвара се» у својим оквирима и мали проценат енергије увози се са Запада. Јасно је зашто је тако. За балканске земље набавка са Запада је скупа, јер су велики трошкови преноса енергије. Зато је за сваког боље да неопходне количине електричне енергије набави код суседа или у ближем окружењу. Што се цене тиче, најпре треба знати да се трговина електричном енергијом у овом региону разликује од берзанске. На Балкану већина енергије купује се на месечном нивоу, па и на дужи временски рок. На берзи, најчешће се купује дан унапред или два дана унапред, за викенд. Такође, на берзи се дешава да се мегават-сат једног дана продаје за 70 евра, већ следећег дана за 40. Таквих осцилација нема на нашем регионалном тржишту, управо зато што ни трговина није већим делом дневна него месечна, а за ово лето већина је већ купила највећи део потребних количина, тако да, и ако цена буде расла, а хоће сигурно уколико расте потражња, ипак ће само мањи део количина у промету достизати неку екстремно већу цену од просечно уговорене – објаснио је Милошевић.

А. Ц.

НА ПРЕДЛОГ АЕРС-а

Одложена примена тарифног система до 1. септембра

Влада Србије усвојила је предлог републичке Агенције за енергетику (АЕРС) да се одложи примена Тарифног система за обрачун електричне енергије за тарифне купце са 1. јуна на 1. септембар ове године.

Овакав предлог Савета Агенције је, каже се у саопштењу Агенције, базиран на образложењу Електропривреде Србије да, првенствено из организационо-техничких разлога, али и суштинског карактера, нису створени услови да се он примењује од 1. јуна, односно да до тог рока ЕПС не може да припреми предлог цена електричне енергије, према тарифним елементима и ставовима за сваку категорију и групу тарифних купаца, сагласно тарифном систему.

ЕПС је, истиче АЕРС, такође навео да је у току доградња софтверских система у дистрибуцијама која је неопходна ради тачног обрачуна продате електричне енергије тарифним купцима на основу новог Тарифног система.

ЕПС појашњава да до 1. септембра, у складу са одговорношћу и надлежностима, ЕПС, АЕРС и Влада Србије треба да, заједничким радом, створе услове за примену новог Тарифног система на основу методологије максимално оправданог прихода (МОП) који је утврдила АЕРС. То значи да ће до тада бити проверена и софтверска решења за нове обрачуне. ЕПС очекује да ће у најскорије време бити решени и остали проблеми који постоје а које није навела Агенција, јер су и они утицали на одлагање примене Тарифног система.

Наиме, чак и да су дистрибуције имале софтвере за нове обрачуне, нови Тарифни систем не би могао доследно и у потпуности да буде примењен, јер је предуслов за његову примену довршавање сада непознатих елемената у максимално оправданом приходу ЕПС-а, који се не могу утврдити без одобреног максимално оправданог прихода Електромреже Србије.

Наиме, да би ЕПС утврдио тарифне елементе по новом ТС, потребно је да од АЕРС-а добије све улазне елементе који су потребни за то. На пример, треба да зна колики је трошак транзита киловат-сата ЕПС-а кроз преносну мрежу ЕМС-а. Да би се знала та цена, потребно је да АЕРС да сагласност на ту цену коју ЕМС исказује у свом МОП - у и која је велики трошак у дистрибуцијама. С обзиром да Агенција још није дала сагласност на ту цену ЕМС-а, ЕПС у овом тренутку још не зна трошак који се зове - транзит кроз мрежу ЕМС-а, те не могу да се обрачунају ни тарифни елементи за мрежу ни за трговца на мало. Очекује се да ће ускоро и та непознаница бити отклоњена.

ЕПС истиче да је потребна координирана активност Агенције, ЕМС-а и ЕПС-а, после које би усаглашени документи отишли пред Владу Србије, која даје коначну реч на све те документе потребне за доследну примену Тарифног система.

Р. Е.

СВЕЧАНО ОБЕЛЕЖЕНО ИЗЛАЖЕЊЕ 400. БРОЈА ЛИСТА „kWh"

Обавештен радник - мотивисан радник

Протекле три године су биле најтеже у развоју ЕПС-а и сигурно најстресније и у најважнијим и најтежим тренуцима управо преко листа „kWh" обавештавали смо запослене и њима се обраћали – истакао је др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а

Владимир Ђорђевић: Ревија по угледу на водеће светске часописе

Квалитетни текстови, модеран дизајн, ревија по угледу на водеће светске часописе у тој области - то је оно што смо хтели да постигнемо када смо пре две године редизајнирали наш компанијски лист - рекао је др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, на прослави поводом излажења 400. броја листа „kWh" и 33 године листова Електропривреде Србије, одржаној 30. маја.

Генерални директор је истакао да теме које се обрађују у овом листу, нису само из електропривредне делатности већ више од тога: широко едукују наше читаоце.

- Увек има места за унапређења и то се у редакцији добро увиђа, јер се види да радећи нове бројеве у ходу, унапређују садржајна, дизајнерска и друга решења. Врло је битно, такође, да пословодство одиста схвата значај обавештавања запослених. Протекле три године су биле најтеже у развоју ЕПС-а и сигурно најстресније. У најважнијим и најтежим тренуцима, управо преко листа „kWh" обавештавали смо запослене и њима се обраћали. Лист је објављивао и значајне ставове пословодства о кључним дилемама са којима је ЕПС био суочен, а које су преносили и сви важни екстерни медији - рекао је Ђорђевић.

Он је даље напоменуо да велико интересовање и у нашој и у околним земљама побуђује писање листа „kWh". Најважнији текстови се преводе у неким електроенергетским компанијама и додао да ће ова и идућа година бити врло битна за Електропривреду Србије, а лист „kWh" је самим тим и пред новим задацима. Интерно информисање у оваквој компанији има велики значај јер доприноси стварању позитивне климе у предузећу.

Само добро обавештен радник може да буде добро мотивисан, да буде везан за компанију, што доприноси и његовом већем ангажовању. У функцији остварења тог циља је и унапређење и унификација интерних гласила у привредним друштвима, која мора да буде завршена до 1. јула 2007. године.

Придружујући се честиткама поводом овог јубилеја, проф. др Јерослав Живанић, председник Управног одбора ЕПС-а је рекао да је за ове тридесет и три године, колико излази гласило ЕПС-а, у њему записана историја електропривреде и то ће, свакако, послужити као одличан материјал ономе ко о свему томе буде писао књиге, јер су директно описивани догађаји и збивања око градње електроенергетских објеката.

Свечаном коктелу су присуствовали и заменици генералног директора, Драгојло Бажалац и Зоран Манасијевић, чланови пословодства, некадашњи и садашњи сарадници и уредници листа Електропривреде Србије.

Д. Об.

Обележен педесети рођендан „Гласа произвођача"

Јубилеј вредан поштовања

Лист Привредног друштва „Термоелектране и копови Костолац" - „Глас произвођача", у петак, 25. маја, свечаном академијом, уз присуство великог броја гостију прославио је 50. рођендан. За пет деценија редовног излажења „Глас произвођача" је уређивало 11 главних и одговорних уредника, а редакцију је представљало и шеснаест новинара, три фоторепортера и три техничка уредника. За изузетне резултате у информисању лист „Глас произвођача" добио је више значајних признања, а Указом Председништва СФРЈ 1987. године одликован је и Орденом заслуга за народ са сребрном звездом. Рођенданско славље увеличао је и Петар Јеремић, представник Удружења новинара Србије, који је листу за допринос у развоју информисања уручио Велику плакету УНС- а. На свечаности су говорили Драган Живковић, директор ПД „ТЕ – КО Костолац" и бивши уредници листа, Боривоје Јовановић и Кристина Јанићијевић.

Поводом 50-годишњице постојања листа и успешне сарадње Плакете са повељом додељене су листу „Синдикални повереник"- РАД, листу „kWh", који издаје Електропривреда Србије, Штампарији „Дневник", листу „Данас", телевизији „Дуга" из Пожаревца, Милету Вељковићу, новинару из Пожаревца и Драгану Ропкићу из Костолца, као најверенијем читаоцу.

П. Ж.

Са доделе Плакете са повељом поводом јубилеја листа „Глас произвођача"

ПРЕДСТАВЉЕН ПРОЈЕКАТ ИДЕЈНОГ АРХИТЕКТОНСКОГ-УРБАНИСТИЧКОГ РЕШЕЊА МУЗЕЈА НАУКЕ И ТЕХНИКЕ

Музеј за понос града

Макета будућег Музеја науке и технике

Реконструкција старе термоелектране на Дорћолу, која се финансира средствима Националног инвестиционог плана, биће прилагођена потребама савремене музејске институције

Музеј науке и технике крајем 2005. добио је као свој смештајни и изложбени простор зграду старе термоелектране на Дорћолу. Ускоро предстоји реконструкција овог објекта, који ће бити прилагођен потребама савремене музејске институције. Реконструкција се финансира из средстава Националног инвестиционог плана, а израда пројекта поверена је Борису Подреки, академику и универзитетском професору, рођеном Београђанину и истакнутом европском архитекти, са посебним даром за креативно и оригинално обликовање простора и ревитализацију урбаних средина. Средином маја, у препуној Свечаној сали Старог двора – Скупштине града Београда, јавности је представљен пројекат идејног архитектонско-урбанистичког решења Музеја науке и технике.

Музеј науке и технике почео је са радом 1989. под окриљем САНУ, са задатком да штити научну и техничку баштину на територији Србије. Изучавање историје науке и технике, као дела укупног економског, социјалног и културног развоја Србије од почетка осамнаестог века па све до сада, омогућава интердисциплинарно тумачење новије историје. Музеј није започео са радом као задужбина неког великог донатора или на темељима неке већ постојеће збирке, као што је то случај са већином институција овог типа у свету. У збиркама Музеја, ипак, већ је разврстано преко 4.000 предмета, као и заоставштина наших истакнутих архитеката – сведочанства о еволуцији научне мисли и сазнања код нас.

- Презентација идејног решења објекта Музеја јавности представља завршетак прве фазе, а реализација пројекта зависиће и од нас, као и од темпа реализације Националног инвестиционог плана. У преласку на другу фазу, први корак је прикупљање свих неопходних сагласности и дозвола за почетак радова - каже Соња Зимонић, директор Музеја науке и технике, на чији се и позив да буде аутор пројекта зграде Музеја одазвао професор Борис Подрека.

-Музеј се рађа у мало запуштеном делу града, али који ипак има и неки шарм. Настојимо да санирамо и реанимирамо већ постојећи лепи пројекат, а како бисмо направили нешто боље и за људе који тамо живе. Уз бетонску естетику архитектуре постојећег објекта, постављамо и други са новом инфраструктуром „обученом" у метал. На средини, између старог и новог дела, предвиђен је стаклени улаз. У том новом објекту, „мишићу" дугачком стотину, а широком 15 метара, смештена је сва инфраструктура која чини савремени музеј – у ствари, све што је тешко укомпоновати у стари објекат. Верујемо да ће Београђани добити једну нову архитектуру и кроз њу један нови елемент идентификације са градом - рекао је проф. Подрека, представљајући пројекат будућег Музеја науке и технике у Београду. Не може се још прецизно навести тачна површина, јер изложбени простор је део града. Рачуна се да ће, бити, рецимо око 4.000 квадратних метара затвореног изложбеног простора, а да са отвореним простором музеј обухвата између 7.500 и 8.000 квадратних метара. То је и отворени музеј који штити артефакте технолошког, индустријског карактера и налази се у сталном развоју.

Дубравка Марић

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА НОВИНАРЕ У ТЕНТ Б

На депонијама нема радијације

Пепео из угља из електрана ТЕНТ не садржи високе концентрације радионуклеида и може несметано да се користи и у грађевинским материјалима. Концентрације су ниске и у земљишту, подземним и надземним водама и биљном свету у непосредној близини депонија, док су количине радона, радиоактивног гаса, мерене у селима у непосредној близини депоније пепела ТЕНТ „Б", испод 100 бекерела по метру кубном што је изузетно мала концентрација. То је истакнуто на конференцији за новинаре, одржаној 29. маја у ТЕНТ „Б", у организацији Института за нуклеарне науке „Винча". Зора С. Жунић, руководилац и координатор међународног пројекта „Процена ризика за животну средину због употребе радиоактивног контаминираног индустријског отпада"(FP-6 EU intailrisk), упознала је присутне и са резултатима тог трогодишњег истраживања „тешког" милион евра. Циљ пројекта, у којем је учествовало 11 институција из девет земаља, био је да се у земљама западног Балкана, Киргистану и Русији обави истраживање таквог индустријског отпада, као и да се утврде директан ризик његовог ширења за људе и околину и начини ефикасног третмана тог материјала.

Р. Р.

МЕДИЈИ ПРЕНОСЕ „kWh“ И ЗОРАНА МАНАСИЈЕВИЋА, ЗАМЕНИКА ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА ЕПС-а

Струја мора да доноси профит

Србији су потребне нове електране и ко год има интерес треба да их гради. - Само један нови блок од 300 мегавата могао би Србији да донесе више од 100 милиона евра годишње. – Рационална потрошња електричне енергије највећи ресурс

Зоран Манасијевић: Србији су потребне нове електране

Разговор с поводом са Зораном Манасијевићем, замеником генералног директора ЕПС-а за технички систем, објављен у прошлом броју листа «kWh», изазвао је велико интересовање ван ЕПС-а. Велики број медија је пренео његове ставове а не мали број је тражио интервјуе. Разговору са новинарима „Политике“ и „Времена“ који су „разрађивали“ оно што је „kWh“ објавио, присуствовао је и наш новинар. Из тог разговора објављујемо најзанимљивије изводе.

- Колико год да имамо нових електроенергетских постројења, сву електричну енергију би могли да продамо и на њој би, дилеме нема, добро зарадили, ако би је извозили. Ево примера. Ако бисмо имали само један нови блок од 300 мегавата, а који би за извоз радио 6.500 сати годишње, а известан број сати и за наше зимске потребе, имали би на располагању две милијарде киловат-часова електричне енергије. Ако бисмо то продали по цени од 55 евра по мегават-часу, колико смо недавно добили за извезене количине електричне енергије, иако је то прилично скромна цена у односу на европске услове, увећали би приход за више од 107 милиона евра годишње. И то само из једног блока од 300 мегавата. Како нас прозивају да смо монополисти, па не дамо другима да граде, ја кажем - тај блок не мора да буде власништво ЕПС-а. Нека га сагради држава која би могла да нађе тај новац у неком фонду од приватизације. Продају се неке фирме, новац се усмери у електрану а не у неку потрошњу и новац се сам врло брзо враћа. Замислите да имамо десет таквих електрана. Зашто не, ако Немци почињу или већ праве 27 електрана одједном. Струја се увек може продати и на њој се остварује добар профит. Једноставно, на међународном тржишту на њој се не може изгубити – објаснио је Зоран Манасијевић своје ставове да Србија што пре мора да почне градњу нових електрана.

Нове електране треба да градимо пре свега због наших потреба. На њиховој градњи би се запослио велики број домаћих фирми. Директно или посредно, у таквим пројектима учествују хиљаде људи. Дилеме нема - значајно би оживео металски комплекс, који тренутно има велике проблеме.

- Нове електране и копови могу да буду један од кључних елемената развојне стратегије Србије. Електропривреда није у стању да сама финансира градњу једне електране, јер наша цена електричне енергије не омогућава профит који би усмерили у тај развој. Остаје, значи могућност да држава начини инвестициони фонд из кога би се градила нова електрана. Тај новац не мора да иде преко електропривреде, ако неко то неће. Нека је и неко други направи а да се зна да је инвеститор Србија. То је најбољи модел, али га нигде нисмо препознали, ни у Националном инвестиционом плану, нити у другим документима. Ако се неће ни тако, онда једино остаје ово што ми планирамо - ићи с неким ко има новца и интерес да у томе са нама заједнички учествује. Потребно је само да држава каже „да, нађите партнере и градите“. Зато се сада припрема документација за расписивање тендера за градњу два савремена блока од по 700 мегавата: један на локацији ТЕ Колубара Б, а други је блок Б-3 у ТЕ «Никола Тесла Б» , објаснио је Манасијевић.

Ми у електропривреди сматрамо да је, после онога што се дешава у региону и на тржишту енергије, потребно правити више капацитета од онога што предвиђа Стратегија енергетског развоја, сматра Манасијевић. И то један капацитет за покривање растућих потреба и други као заменски капацитет за старе електране, од којих неке сада троше 3-3,5 килограма угља да би произвеле један киловат-час, а у свету се сада троши један до 1,2 килограма угља. Зато верујемо да ће Влада Србије дати сагласност ЕПС-у на предложене моделе прибављања страног капитала за изградњу тих капацитета, јер тендер се не може расписати без сагласности Владе. Док се ти капацитети не изграде, највећи енергетски ресурс Србије су штедња и рационална потрошња електричне енергије, почев од велике индустрије, па до потрошача у домаћинствима и то најозбиљније треба да се схвати. Јер, по јединици друштвеног производа, у односу на средње развијене земље трошимо три пута, а у односу на развијене и четири пута више енергије.

Д. Обрадовић

Како су ЗЕП и држава направили чудо

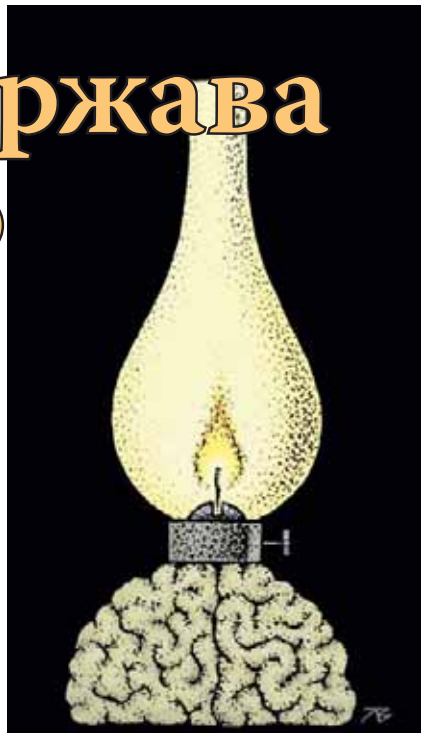

Илустрација: **Југослав Влаховић**

Прошлог месеца, прецизније 28. маја, навршила се 31. година од усвајања перспективног плана развоја ЗЕП-а, последњег акта такве садржине донетог у Електропривреди Србије. Планом је било обухваћено десетогодишње раздобље, дакле период од 1976. до 1985. године, а основна карактеристика била је не само развој електропривреде него и привредног и друштвеног развоја Републике. Недавни сусрет и разговор са Радивојем Марковићем, тадашњим генералним директором, био је прилика да се подсетимо услова у којима је план донет, објеката који су предвиђени за градњу и реализације планираног. „Да ми је неко тада рекао како ће развој електропривреде у Србији бити заустављен и запостављен, како усвајамо последњи плански акт и како ће тада изабрани објекти служити наредних деценија не бих поверовао" - прве су речи господина Марковића. - Били смо у напону развоја, у претходних десет година смо од купца (од других набављали две милијарде киловат-сати 1969. године) а постали смо продавци и извозници електричне енергије (већ 1975. године продавали смо преко три милијарде киловат-сати) и чинило нам се да имамо сјајну перспективу.

Вреди, бар у грубим цртама, подсетити шта је тада било планирано: два блока ТЕ „Обреновац Б", ТЕ „Дрмно", ХЕ „Ђердап 2" и РХЕ „Бистрица", затим коп Тамнава - Источно поље са девет и Западно поље са 12 милиона тона, коп „Дрмно" са шест милиона тона итд. Веома је индикативно како је планирано финансирање градње. Прво, удео Електропривреде у укупним улагањима у индустрију Србије попео се на четвртину, са претходних 17 одсто, а друго и вероватно важније, сопствена средства електропривреде требало је да износе 30 одсто, а робни, финансијски кредити и друга средства остало.

- Журило нам се, знате, наставља Марковић. У Инвестиционој банци сакупљана су средства која су републичким прописима била намењена за улагања у електропривреду, а требало је одржати темпо градње и задовољити раст потрошње електричне енергије. А морали смо прибавити сагласност свих предузећа учлањених у ЕПС јер без сагласности свих радничких савета такав амбициозан план није могао да буде усвојен. Републички органи су, практично, формално прихватали наш план, јер је то био само део зацртаног привредног развоја Републике. Квалитет тада усвојеног плана добро илуструју чињенице да се правио у сарадњи са научним институцијама, машиноградњом и грађевинском и монтажном оперативом, а за услове у којима се пословало, поред високог сопственог учешћа у финансирању, довољно је навести и податак да се озбиљно разматрала идеја оснивања банке ЕПС-а.

Ипак, два објекта из плана ни данас не постоје. Један је реверзибилна хидроелектрана Бистрица, а други термоелектрана Колубара Б, накнадно угурана у план. Тадашњи генерални директор објашњава да је реверзибилна хидроелектрана била логичан плод намере да се у Обреновцу изграде четири блока по 600 мегавата, док је Колубара Б била компромис, политички уступак, да би план био донет. Очекивали смо да ће нам памет доћи у главу када подигнемо блокове велике снаге у Обреновцу, тачније да ће градња два блока на новој локацији повући и следећа два, за које је већ обављено тридесетак одсто припремних радова. Немам намеру да тумачим или коментаришем шта се десило са електропривредом касније. Уосталом, сви смо сведоци да нити је донет било какав средњорочни план развоја иза кога би стала држава, нити је изграђен неки нови објекат. И данас ЕПС поседује електране и руднике које смо тада градили, иако нам се чинило да развој нико не може зауставити.

Има једна несвакидашња а за све људе из електропривреде заједничка особеност - нико, буквално нико, ко је учествовао у стварању електропровреде неће да каже ружну реч, чак ни реч критике, стручњацима и пословодству ЕПС-а. У друштву у коме је ружење претходника често и омиљена забава, солидарност свих претходних и актуелних запослених делује као изузетак. Вероватно сви схватају да се струка и наука слабо, можда и никако, не уважавају, да је одлучивање изван моћи електропривреде. Још код стварања ЗЕП-а, легенда српске електропривреде Јован Јанковић, је истицао друштвену поделу рада, боље речено поверење које политичари морају имати у стручњаке да би се напредовало и развијало, а данас, четири деценије касније опет треба говорити о томе.

Не инсистирамо, дакле, на томе да Радивоје Марковић даје оцене, али зар 31 година од доношења последњег плана развоја електропривреде није повод и прилика за сагледавање актуелне ситуације. Где би нам био крај да имамо трећину потребних средстава за улагање? Или бар да не бележимо губитке у пословању Суштински проблеми актуелног стања нису само у заустављеном развоју електропривреде, него и укупне привреде и друштва. Поготово што нам прете озбиљни мањкови енергије. Сведоци смо да су енергетски проблеми у жижи интересовања целог света, а понашамо се као да нас уопште не занимају. Уосталом и кад би на гомили имали новац - и уз донете одлуке о градњи и припремљена документа - нашли бисмо се у чуду, јер енергетски стручњаци кажу да се за сваки значајнији објекат опрема мора чекати неколико година. Поруџбине су толико велике да произвођачи опреме не стижу да подмире тражњу, што ће сасвим сигурно утицати и на цене. У већини земаља извучене су поуке из застоја у развоју енергетике и просто су у њима нагрнули да надокнаде пропуштено. Хоћемо ли ми извући поуке?

Драган Недељковић

ДР ЉУБОДРАГ САВИЋ О МОДЕЛУ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА

Држава - власник стратешких фирми

Професор Савић се залаже да се јавна предузећа од стратешког интереса са 51 процентом оставе у државном власништву, да се партнеру прода део капитала до 19 одсто, грађанима бесплатно поделе 15 одсто акција и исто толико запосленима и пензионерима јавних предузећа

Да ли су јавна предузећа рак рана или драгуљ српске привреде? Да ли је потребна брза или постепена приватизација ЈП, да ли је боље већинско власништво државе, или стратешких партнера? Да ли ући у приватизацију пре реструктурирања, или обрнуто? Ове дилеме се најчешће постављају у стручној и широј јавности у Србији, нагласио је др Љубодраг Савић, на Саветовању „Како завршити приватизацију у Србији", одржаном 11. маја на Економском факултету у Београду.

Он је напоменуо да се у пословању јавних предузећа много шта изменило у последњих неколико година и навео податке да се на пример у периоду од 2001. до 2005. године добит јавних предузећа повећала за читавих 27 пута, а остале привреде 2,7 пута. Губитак ЈП у истом раздобљу смањен је за 52,8 одсто, а остале привреде је порастао за 18,9 одсто. Обавезе ЈП смањене су за 13,4 одсто, а привреде су повећане за 17,4 одсто.

Савић је истакао да су јавна предузећа у приходу привреде у 2005. учествовала са 18,7 одсто и нето добити привреде са 13,1 одсто. У укупним губицима српске привреде учествовала су са 10,5 одсто, а број запослених у ЈП учествовао је у укупном броју запослених у привреди Србије са 11,4 одсто (укупно 127.612 радника).

Реч је о 16 јавних предузећа: ЕПС, ЕМС, ПЕУ Ресавица, НИС, Србијагас, Транснафта, Железнице Србије, ЈАТ, Аеродром „Никола Тесла", ПТТ саобраћај „Србија" а.д. „Телеком Србија", Србијашуме, Војводинашуме, Србијаводе, Воде Војводине и о РТС-у (тада на државним јаслама).

Др Љубодраг Савић: приход од приватизације уложити у модернизацију ЈП

Несолвентност, неликвидност, задуженост, губици, скромне нето добити и месечне зараде изнад просека привреде наведени су као основни проблеми функционисања ЈП. Када је реч о задужености, у укупним обавезама привреде ЈП учествују са једном петином, а учешће НИС-а, ЕПС-а и Железнице је 76 одсто у укупним обавезама ЈП.

Анализирајући текуће губитке ЈП у 2005. години, у износу од 23,1 милијарду динара, др Савић је навео да у њима ЖТП учествује са 72,3 одсто, ЈАТ са 16,5 одсто, ПЕУ са 5,8 одсто, ЕМС са три одсто и РТС са 2,4 одсто. У нето добити од 23,3 милијарде динара Телеком је учествовао са 40,2 одсто, НИС са 26,7 одсто, Србијагас са 14,7 одсто и ПТТ са 12,1 одсто.

ЕПС губитник у зарадама

Као што се може приметити овде нема Електропривреде Србије ни у једној ни у другој групи, што ће рећи ни међу «губитницима» ни међу «добитницима». Пословање ЕПС-а је било, да тако кажемо, на нули – без добити и без губитака. Међутим, када је о зарадама реч, ту ствари стоје другачије и могло би да се каже да је у том периоду ЕПС био приличан губитник. Ако се просечна месечна зарада по запосленом у привреди Србије у 2005. години означи

Пословање ЕПС-а у 2005. години је било на нули, без добити и губитака: ТЕНТ
Фото: **Драган Величковић**

ЗА БЕСПЛАТНЕ АКЦИЈЕ ЈАВНОГ СЕКТОРА

Нека од страних предузећа или мултинационалних компанија, постали су највећи извозници и имали су велики утицај на оживљавање појединих општина и градова у Србији, истакао је Слободан Милосављевић, председник Привредне коморе Србије, а однедавно и министар пољопривреде у Влади Републике Србије, говорећи 11. маја на Економском факултету у Београду на саветовању економиста о приватизацији у Србији.

Он подсећа на Смедерево, Беочин, Косјерић... у којима су мултинационалне компаније утицале и на менталну транзицију, о чему се иначе у Србији мало говори.

Процес приватизације у Србији је још од 1990. године, био под утицајем актуелне политике. После 2002. године, понуђено је 2.600 предузећа за приватизацију а продато је око 1.800 за укупно 2,1 милијарду евра. Проценат успешности продаје је око 73 одсто. Уговорене су инвестиције у та предузећа од 1,1 милијарду евра и социјални програми у износу од 276 милиона евра. Инвестиције су реализоване са нешто више од 50 одсто (629 милиона евра), а социјални програм са 90 одсто (244 милиона евра).

Од укупног броја продатих предузећа, како наводи Милосављевић, највише је из области индустрије и рударства око 40 одсто, трговине и грађевинарства 13 одсто, финансијских и других услуга осам одсто. Саобраћај и везе, као и занатство, видно заостају. Страни купци у процесу приватизације од укупног броја продатих купили су свега 121 предузеће, или шест одсто у вредности од око милијарду евра. Међутим, Милосављевић истиче да су велики страни купци, посебно мултинационалне компаније врло значајни за укупне економске токове у Србији, имајући у виду да је њихов број врло мали, а да је такав допринос у укупним резултатима наше земље, већ у првим годинама приватизације, веома уочљив.

Бележи се и укупан благи раст продуктивности, значајне су и инвестиције, долазак нових технологија, повећање производних капацитета.

Императив за наставак процеса приватизације је, истиче Милосављевић, да држава обезбеди кључне услове: политичку стабилност, правну стабилност и макроекономску стабилност и наводи да би главне теме нове Владе Србије требало да буду Закон о денационализацији, подела бесплатних акција грађанима од тендерске приватизације... Постоје технички услови да се то уради током ове године и Милосављевић истиче да би се тако обезбедио додатни стимуланс и грађанима. Он је додао да је врло важно да се усвоји стратегија приватизације јавног сектора, где од 2002. године готово да није било никаквих помака и да то привредници очекују од Владе зато што хиљаде малих и средњих предузећа своју егзистенцију и опстанак на тржишту обезбеђују управо сарадњом са великим системима. Уколико та чињеница не буде уважена, Милосављевић је на крају истакао, да ћемо имати проблеме по више основа, а не само због смањења запослености у јавном сектору.

са индексом 100, онда је, према подацима др Савића, индекс зарада те године у ЈАТ-у (који је после ЖТП-а био највећи губиташ од јавних предузећа) износио 308,7; Србијаводама 220,1; НИС-у 190,6; ЕМС-у 189,5; Војводина водама 188, Аеродрому Београд 186,7 и Телекому 180,4 индексна поена. ЕПС овде није наведен, али према незваничним подацима, у односу на просек привреде зараде би требало да буду на нивоу од око 130 индексних поена.

Осврћући се на укупну приватизацију, професор Савић је навео да су резултати веома мршави и да је наш укупан приход од продатих предузећа износио 2,1 милијарду евра, а да је, на пример, две трећине капитала једне румунске банке продато за 3,5 милијарди евра. Он је оценио да садашња приватизација има неке позитивне резултате, али је додао да је она, како се до сада спроводила, социјално неправедна, економски неефикасна, да је сама себи циљ и да је реализована без обзира на последице. Из процеса приватизације, како је рекао, искључени су радници. Најважнији циљ приватизације био је буџетски приход, а не раст реалног животног стандарда, темељеног на повећању производње, запослености и извоза.

Када је реч о приватизацији јавних предузећа др Савић је истакао да она

За ЈП од стратешког интереса предлаже се да се 15 одсто акција бесплатно подели запосленима и пензионерима ЈП

имају огроман значај за привреду Србије. То су предузећа инфраструктурне делатности – монополи са негативним и позитивним ефектима. Њиховим неекономским ценама чува се социјални мир.

Досадашњи процес приватизације, каже др Савић, није дао очекиване резултате. Он је навео да су и светска искуства у вези са приватизацијом јавних предузећа врло различита. Било је таласа приватизације и национализације таквих предузећа. Он је као лош пример навео приватизацију електропривреде у Калифорнији; деведесетих година приватизована је прва електрана, а 2002. године се догодио колапс.

За приватизацију ЈП – општи консензус

Приватизација железница у Великој Британији, такође је негативан пример, јер је после тога смањена безбедност и квалитет услуга. У исто време железнице у јавном сектору у Француској су биле пример добре железничке мреже у Европи. Професор Савић напомиње да би приватизацију оваквих јавних предузећа требало изводити на неким другим основама. Ефикасност јавних предузећа, напомиње даље др Савић, требало би обезбедити измештањем „социјале“ из њих, раздвајањем власничке и управљачке функције, елиминисањем партијског управљања тим предузећима. Наводи, такође, да би требало учинити оно што би урадио и стратешки партнер: отклонити вишак радне снаге, обезбедити тржишно формирање цена и модернизовати их.

Сама приватизација јавних предузећа, како каже, др Савић, требало би да се одвија селективно и са веома пажљивим утврђивањем основне и споредних делатности. Потребно је да се дефинише у којим јавним предузећима, или њиховим деловима треба задржати већинско власништво државе, док наша привреда не буде оспособљена за тржишну утакмицу са развијеним привредама.

Професор Савић је овом приликом рекао да се он залаже да се јавна предузећа од стратешког интереса, где свакако спада и ЕПС, са 51 процентом оставе у државном власништву, да се партнеру прода део капитала – до 19 одсто, грађанима бесплатно подели 15 одсто акција и исто толико запосленима и пензионерима јавних предузећа. Приходи од продаје капитала партнеру, истиче он, никако не би требало да оду у буџет, већ их искључиво треба усмерити у реструктурирање и модернизацију предузећа које ће остати у већинском државном власништву.

Код приватизације осталих јавних предузећа, та подела би требало да буде другачија: стратешком партнеру би могло да се прода 51 одсто акција, 15 одсто грађанима и исто толико радницима и пензионерима тих ЈП, а у државном власништву да остане 19 одсто акција.

За спровођење оваквог концепта приватизације, професор Савић истиче да је нужно обезбедити општи консензус, односно јавну подршку, уз знатно шире укључивање запослених, односно грађана наше земље.

Д. Обрадовић

О ПРИВАТИЗАЦИЈИ ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА

„Златна акција" као контролор

У стратегији приватизације НИС-а, предвиђа се коришћење „златне акције". - И у Србији „златне акције" нису само акције, већ контролни механизми, који су предвиђени Законом о приватизацији

Татјана Јованић: „златне акције" - механизам контроле државе

Инструмент "златне акције" знатно је коришћен код приватизације предузећа у многим земљама. Уз помоћ овог инструмента држава извесно време задржава одређена овлашћења у погледу пословања приватизованог предузећа, доношења стратешких одлука, структуре акционарског власништва и то кроз коришћења права вета, именовања чланова управног одбора... Држава може на овај начин да даје и сагласност у погледу стратешких одлука, као, на пример, поводом статусне промене предузећа, продаје основних средстава, избора начина финансирања, емисије обичних или привилегованих акција и другог.

Ове поставке изнела је Татјана Јованић, професор Правног факултета у Београду, презентирајући свој рад на тему: „Златне акције" у процесу приватизације: правно-економска разматрања», на Саветовању о приватизацији у Србији, које је 11. маја одржано на Економском факултету у Београду.

Она је на почетку излагања напоменула да су „златне акције" коришћене најпре у Великој Британији, Холандији, Данској и другим скандинавским земљама, потом у Француској, Шпанији, Италији и Португалији. У свим тим земљама држава је користила нека овлашћења из „златних акција", док су се у Бразилу она користила као инструмент дискриминације страних инвеститора.

Тај инструмент коришћен је и код приватизације инфраструктурних предузећа у Русији, Пољској и Мађарској, као и индустријских предузећа у Бугарској и Румунији. И у Србији се, у стратегији приватизације НИС-а, предвиђа коришћење „златне акције".

Према наводима професорке Јованић „златне акције" су контролни механизам, где је власништво занемариво; њихова номинална вредност је симболична. Оне се привремено користе, обично у трајању од три до пет година од почетка процеса приватизације.

- Код мастер „златних акција", статутом предузећа предвиђа се њихова примена у случају блокаде одређених одлука Скупштине акционара или Управног одбора, као и контролисања структуре акционара. Шпанија, Италија и Португалија су уводили и специфичне акције, које су шире од мастер акција и која дају дискрециона овлашћења одговарајућем министру у погледу неких одлука, на пример из области енергетике. И у нашем случају „златне акције" нису само акције, већ контролни механизми, који су предвиђени Законом о приватизацији. Појам „златна акција" је генерички појам за све те механизме, којима држава задржава извесна овлашћења, над свеже приватизованим предузећима, каже професорка Јованић.

Она даље истиче да постоје две групе овлашћења: једна се односи на процес доношења фундаменталних стратешких одлука, а друга су она којима се утиче на саму структуру акционара. „Златна акција", на пример, може да донесе 50 одсто плус један глас. Наведен је пример да су од 1983. до 1985. године у Француској готово сва јавна предузећа приватизована тако што су инвеститорима давани сертификати о улагањима, а држава је задржавала сертификате о праву гласа. Држава, у случају неких непредвиђених кретања код акционара, може да користи право вета. Може, такође, да се фиксира лимит учешћа, где нико не сме да има више од, на пример, 15 одсто акција, или да странци не смеју да имају више од 20 или 25 одсто учешћа у власништву. Татјана Јованић наводи и пример да је у свим приватизацијама у Француској до 2001. године странцима било забрањено да имају више од 25 одсто укупне активе, или је било забрањено да инвеститори или менаџери буду странци. Због противљења Француске и Италије да се та ограничења укину у ЕУ, оне се и даље користе као инструмент економског национализма.

Д. Обрадовић

НА КРАЈУ ДРУГОГ ДЕЛА СТУДИЈСКОГ БОРАВКА ПРЕДСТАВНИКА ПД „ЈУГОИСТОК“ У ЛИТВАНИЈИ И ШВЕДСКОЈ

Искуство европског севера за српски југ

Главни учесник у дерегулацији енергетског сектора, фирма „Лиетувос енергија“, по свему слична ЕПС-у, постала само оператор преносног система и тржишта

Шведска енергетика трансформисана у еколошки и економичан одрживи систем

У оквиру Програма помоћи Шведске интернационалне фондације за развој (SIDA) представници ПД „Југоисток“ су крајем априла успешно окончали и други део студијског боравка у Литванији и Шведској. Са занимљивим искуствима у дистрибуцији и трговини електричном енергијом у овом делу северне Европе, на седмодневном студијском путовању, имали су прилике да се упознају мр Александар Јањић, директор ПД „Југоисток“, Братислав Петровић, директор нишког огранка, Владимир Љубић и Драган Тошић, представници дирекције, као и Гордана Јакшић и Братислав Стефановић, директори пословног система у Електродистрибуцијама у Пироту и Лесковцу. Делегација ПД „Југоисток“ била је предвођена представницима ЕПС-а Миланом Миросављевићем, овлашћеним представником оснивача ПД „Југоисток“ и Миланом Марковићем из Дирекције за трговину електричном енергијом.

Представници ПД „Југоисток“ су се овога пута упознали са пословањем две највеће дистрибутивне компаније у Литванији. Посетили су „AB VST“ компанију која дистрибуира и продаје електричну енергију у западном делу Литваније. Ова компанија је приватизована пре четири године и тренутно запошљава 2.000 људи. У западној Литванији има око 650.000 купаца електричне енергије. Студијска посета представника ПД „Југоисток“ овој компанији била је фокусирана на преношење искуства у отварању конкурентног тржишта електричне енергије током транзиционог периода у Литванији.

Годишње „AB VST“ прода око 3,7 милијарде киловат-часова електричне енергије. Као што се може лако израчунати, поређењем са нашим параметрима, купци у овом делу Литваније као и у целој земљи, имају врло малу потрошњу електричне енергије мерено по домаћинству и према овим показатељима Литванија се налази на зачељу земаља Европске уније, чији је члан од 2005. године. Драстичан пад потрошње, како истичу Литванци, уследио је након осамостаљења земље из оквира бившег Совјетског Савеза и одбацивања дотадашње концепције екстензивног коришћења електричне енергије. Тако, у постојећим условима, електроенергетска мрежа сасвим задовољава потребе за преносом и дистрибуцијом електричне енергије која се троши у овом делу земље, а остаје довољно времена и средстава да се планира и изводи реконструкција и замена застарелих електроенергетских објеката, при чему се примењују најсавременија техничка решења.

Организована је и посета компанији „Лиетувос енергија“ у Вилнусу, која је пре приватизације била вертикално интегрисано електропривредно предузеће, потпуно слично ЕПС-у. Са те позиције „Лиетувос енергија“ била је један од главних учесника у дерегулацији енергетског сектора у Литванији, а сада је остала само оператер преносног система и тржишта. Она је и власник преносне електричне мреже (110-330 kV).

Драгоцена су и сазнања која су представници ПД „Југоисток“ стекли у Стокхолму, током посете Шведској агенцији за енергетику. Ова агенција је основана 1998. године и радила је на трансформацији шведске енергетике у еколошки и економичан одрживи систем, са водећим државним капиталом у овој области. Гостима из Србије домаћини у агенцији били су стручњаци из Тржишног инспектората за енергију, који су супервизори и надзорници дистрибутивним сервисима и трговцима електричне енергије у Шведској.

Наши дистрибутери су се упознали и са предностима дистрибутивног контролног система реномиране фирме „Radius“, са којом наше дистрибутивне компаније већ успешно сарађују. Посетили су и „VB energy“, регионалну дистрибутивну компанију у месту Лудвика, која има више мањих хидроцентрала прикључених на дистрибутивну мрежу, а у чему је слична ПД „Југоисток“. Енергија из ових хидроцентрала пласира се директно на берзу електричне енергије NORD POOL.

Делегација је, такође, посетила и Нинослава Стојадиновића, амбасадора Србије у Шведској.

О. П. М.

Принципи на крчкању

Од најављеног брзог договора око основних принципа за реорганизовање Синдиката ЕПС-а ни после месец дана нема ништа, али изгледа да је преовладало уверење да овај синдикат треба да ослика Јавно предузеће ЕПС

Колико год да су представници произвођача и дистрибутера пре месец дана оцењивали да је у Синдикату ЕПС-а превазиђена подељеност и да је створена клима за разговор с међусобним уважавањем, за шта је иницијативу дала Синдикална организација РБ „Колубара" организујући два састанка заредом, испоставило се да се до разрешења неспоразума, ипак, тешко долази. У Централи Синдиката ЕПС-а током прошлог месеца није било ниједног састанка, нити активности које би наговештавале икакав рад на реорганизовању, а мало шта се збивало и на директној вези произвођача и дистрибутера. Да се синдикалне организације нису ангажовале на доношењу колективних уговора и у понекој мање-више редовној активности (спортске игре, одмор и рекреација запослених), чинило би се да Синдикат ЕПС-а постоји још само на папиру.

После дистрибутивних привредних друштава, и привредних ЈП са Космета, затим „Колубаре" и ТЕНТ-а, који су колективне уговоре потписали раније, прошлог месеца су ове значајне акте усвојили ПД „ТЕ-КО Костолац" и ПД „Панонске електране". Како сазнајемо, до краја јуна требало би да се овај посао приведе крају у целини у ЕПС-у, јер су пред потписивањем колективни уговори у ПД „Ђердап", ПД „Дринско-Лимске ХЕ" и на нивоу дирекција и сектора ЈП ЕПС. Учествујући у колективном преговарању, свака од синдикалних организација у ЕПС-у дала је свој допринос утврђивању основног нивоа заштите права запослених, у мери у којој је то било могуће. Да ли се могло постићи више да Синдикат ЕПС-а није захватио талас подела између произвођача и дистрибутера, питање је на које, засада, нико и не тражи одговор, али се ипак скреће пажња на ону и математички доказану чињеницу да збир чинилаца није исто што и вредност целине.

Реч управо и јесте о томе да се настоји да се очува јединство Синдиката ЕПС-а, што је интерес сваке од његових чланица, а да се при том не умањи значење ни једне од њих. Дистрибутери су, како каже Бранко Гојковић, шеф Координације ове делатности у ЕПС-у, још почетком маја упутили писани предлог да се решење нађе, ако не обострано потпуно прихватљиво, оно барем компромисно. Дистрибутери су направили уступак одустајући од става да се Синдикат реорганизује у датом стању, дакле са синдикалним организацијама ЕМС-а и ПЕУ, али траже да основа буде садашња структура ЈП ЕПС, дакле, без нон-кор предузећа. Према речима Гојковића, било би и сасвим логично да синдикалну организацију јединственог Јавног предузећа ЕПС-а чине запослени у овом предузећу, када се већ жели да се има и формално легитиман синдикат за преговоре с послодавцем. У другом кругу би се приступило удруживању синдикалних организација ЕПС-а, ЕМС-а, ПЕУ и других, да би се направио грански синдикат енергетике.

Председник Синдикалне организације „Колубаре" Миодраг Ранковић каже да ће произвођачи одговорити на писмо дистрибутера већ овог месеца и да ће и они тежити помирењу, али не види разлоге зашто се на нивоу ЕПС-а поставља питање нон-кора, чије су синдикалне организације у оквиру матичних привредних друштава из којих су потекле. Према његовим речима, оне не би биле заступљене у органима Синдиката ЕПС-а, тако да не би ни реметиле одговарајућу заступљеност формалних чланица. Ранковић још додаје да ће произвођачи овога месеца кренути са конкретним активностима да се реорганизује Синдикат ЕПС-а и да се нада да ће у томе учествовати и дистрибутери.

Судећи према летаргији која је захватила врх руководства Синдиката, чини се да је снага синдикалних организација произвођача и дистрибутера, надвладала снагу јединства, те чланству остаје да се нада да ће чланице брзо одустати од појединачних ради заједничких циљева и интереса, тим пре што су принципи за реорганизовање већ доста дуго на крчкању. О тим заједничким интересима, према речима наших саговорника, пре свега и води се рачуна, јер да није тако, свако би већ направио „свој синдикат". Но, то никоме није у интересу. Само јединствен и снажан Синдикат ЕПС-а може да буде гаранција и свакој својој чланици и сваком запосленом. Са овим мотивом, разговоре и даље настављају произвођачи и дистрибутери ЕПС-а.

А. Цвијановић

Синдикалне организације преузеле иницијативу: са копова РБ „Колубара"

ЗАПОСЛЕНИ У ПРЕДУЗЕЋИМА ЕПС-а СА КОСМЕТА ЖАЛИЋЕ СЕ СУДУ У СТРАЗБУРУ

Тежак пут до правде

Пре него се обрате Европском суду за људска права, радници ЕПС-а морање правду да потраже пред одговарајућим институцијама у Покрајини. – Управни одбор ЕПС-а подржао иницијативу за заштиту права протераних радника. – Помагаће тим правника и Форум за етничке односе

После седам година трагања за могућношћу да заштите своја основна људска права, која су им угрожена од доласка међународне мисије у јужну српску покрајину, запослени у ЕПС-овим предузећима са Косова и Метохије су коначно нашли стазу којом могу да крену. Најпре ће покушати да искористе сва расположива правна средства пред институцијама на Косову и Метохији, а потом и да се обрате Европском суду за људска права у Стразбуру. У том погледу већ су припремљени оквирни планови, које је недавно подржао Управни одбор ЕПС-а, назначивши да је потребно предузети одговарајуће мере за заштиту права запослених у косметским предузећима ЕПС-а.

Тим поводом разговарали смо са Миланом Вујаковићем, правником у Дирекцији ЕПС-а за косметска предузећа, који је међу најупућенијима у ову проблематику, подједнако у погледу заштите права запослених, као и заштите ЕПС-ове имовине на Космету. Он је за наш лист рекао да заштиту права, пред привременим институцијама и Покрајини и пред Судом у Стразбуру могу да затраже радници појединачно или да овласте организацију синдиката да их заступа.

Милан Вујаковић: Тражићемо правду за сваког појединца

Правна празнина

- Свакако, ЕПС и косметска предузећа ЕПС-а пружаће логистичку помоћ запосленима – нагласио је Вујаковић, објаснивши да ће то бити врло сложени поступци, који ће захтевати и велику стручност и огроман рад, тим више што су виђења и тумачења настале ситуације дијаметрално супротна између нас и међународне управе на Космету. И даље Унмик администратори тврде да су Срби и остали неалбанци својевољно напустили своја радна места и домове и још да је безбедносно стање у Покрајини повољно, али никоме не могу да гарантују ни елементарну безбедност ни у месту становања, а камоли у предузећима, која су од 1999. године етнички чиста.

- До марта прошле године постојала је правна празнина, која је била готово непремостива. Имали смо ситуацију да је Србија и Црна Гора децембра 2003. ратификовала Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, што је требало да значи да је тим актом грађанима Србије и Црне Горе омогућен приступ Суду у Старзбуру. Сви грађани и јесу добили то право, али је оно било ограничено за људе са Космета. Штавише, Венецијанска комисија је закључила да Србија, после доношења Резолуције Савета безбедности УН 1244, није одговорна за кршење људских права на Косову и Метохији. При томе, ни Унмик, нити привремени органи самоуправе на Космету нису ратификовали Европску конвенцију – објашњава Вујаковић.

Доказати истину

Он каже да је тек после више од две године, односно марта 2006, на ову правну празнину реаговао шеф Унмика доневши уредбу о оснивању саветодавног већа за људска права, које, колико је познато, још није конституисано, односно информације о томе нису доступне запосленима у ЕПС-овим предузећима са Космета, што је још један показатељ стања људских права у Покрајини.

Вујаковић истиче да ће се радници ЕПС-а са Космета обратити косметским институцијама и Суду у Стразбуру пре свега зато што су им угрожена најелементарнија права, а то су право на слободу и сигурност, право на рад, право

на правично суђење и право на делотворни правни лек.

- У разговорима са представницима Унмика, синдикални активисти из ЕПС-ових предузећа много пута су протеклих година тражили да им се омогући повратак на радна места и надокнади изгубљена зарада од августа 1999. године. Одговор с друге стране био је увек негативан. За повратак се саветовало да се јаве на конкурсе које расписује КЕК, а за надокнаду зарада нису хтели ни да чују. Као шеф Унмика, Јоаким Рикер је, рецимо, тврдио да је губитак зараде „последица рата и прошлост". Видећемо да ли је овај став измењен откако је донета уредба о оснивању саветодавног већа, које, између осталог, има задатак да испитује кршења људских права после априла 2005. године, али и пре тога, ако то кршење произлази из стања насталог пре овог датума, што јесте у случају прогнаних са Космета и из косметских предузећа – наводи Вујаковић.

Никоме није прекинут радни однос

Он подсећа да су радници тражили и заштиту по основу рада, укључујући и социјални програм у процесу реструктурисања. Наглашава да је одређујућа чињеница то што ни једном од 8.064 радника ЕПС-а који су протерани са својих радних места, није у писаној форми прекинут радни однос.

Не треба се, ипак, надати да ће пут до правде бити лак. Колико су питања сложена можда најсликовитије показује то што ниједна хуманитарна или невладина организација која делује на тлу Србије није желела да се прихвати овог подухвата. На више покушаја представника косметских предузећа ЕПС-а да им се помогне у налажењу начина да покрену поступак за заштиту очигледно угрожених права протераних радника, Центар за људска права у Београду је, на пример, одговорио да није у могућности.

Економска дискриминација неалбанаца

Вујаковић истиче да је добру вољу показао једино Форум за етничке односе, на чијем је челу Душан Јањић. После неколико састанака са представницима ЕПС-а, Форум је припремио информацију «Заступање економских и социјалних права радника Електропривреде Србије са Косова и Метохије» и, заједно са представницима косметских предузећа, предочио је Економском тиму Владе Србије за Косово и Метохију.

- Питање права протераних радника постављено је у овом материјалу као питање економске дискриминације неалбанаца на Косову и Метохији, а намера је да се са овом дискриминацијом упознају међународна јавност и одговарајуће институције. То ће бити један правац деловања. На првом месту је, међутим, покретање судских поступака и ради тога биће формиран правнички тим, који ће радницима помагати да припреме тужбе и представке. Постоји и идеја да се оформи међународна група за подршку, која би ширила истину о правом стању на Космету и страдањима косметских радника Срба и осталих неалбанаца – каже Вујаковић.

Заштита породица страдалих

Наш саговорник посебно истиче да ће се остварење права тражити за све који су статус запосленог имали на дан потписивања Кумановског споразума, без обзира на то да ли су и даље у ЕПС-у или не. При томе наглашава да се има у виду и право на материјално обештећење породица 50 убијених и 27 киднапованих радника ЕПС-а, према којима Унмик и привремене косовске институције нису показале ни елементарну солидарност.

- Наравно, пошто правду и право најпре треба потражити на Космету, јасно је да ће бити ту доста тешкоћа и одлагања решења. Прво питање је како људи да оду у своје општине и поднесу тужбе, када нема елементарне безбедности у највећем делу Покрајине. Ипак, од заштите права се неће одустати, као ни од захтева за повратак на радна места – каже Вујаковић..

Анка Цвијановић

У Косовском Поморављу нова пословна зграда „Електрокосмета"

Градиће ЕПС и даље на Космету

Изградња инфраструктуре део је напора да се отворе могућности за развој предузећа у целини и да српска заједница на Космету добије посебну електроенергетску компанију

У селу Горње Кусце, у Косовском Поморављу, Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а за пословни систем, предао је почетком маја ове године на употребу нову пословну зграду Дистрибуције Гњилане, која као део ЕПС-овог Јавног предузећа „Електрокосмет" покрива цело Косовско Поморавље. Обраћајући се запосленима у „Електрокосмету", Дирекцији ЕПС-а за косметска предузећа, представницима српске заједнице из овог краја и окупљеним грађанима, Бажалац је истакао да ће ЕПС и даље градити на тлу Косова и Метохије и да се нада да ће ускоро почети и градњу електране, коју је одавно предвидео у својим плановима.

Директор ЈП „Електрокосмет" Драган Радовић истакао је да је побољшање услова за рад Дистрибуције Гњилане део напора да се отворе могућности за развој предузећа у целини и да српска заједница на Космету добије посебну електроенергетску компанију, која ће моћи да утиче на квалитет снабдевања електричном енергијом свих српских насеља и да буде ослонац економског и укупног њиховог развоја.

Нова пословна зграда „Електрокосмета" има око 210 квадратних метара, вредност радова је око 7,5 милиона динара, а средства је обезбедила Електропривреда Србије. Извођач радова је предузеће „Динамик трејд" из Звечана, које је радове обавило у рекордном року. У саставу зграде је магацински простор, а уређен је и паркинг за возила дистрибуције. У гњиланској дистрибуцији радно је ангажовано 45 радника «Електрокосмета».

Поводом овог пословног подухвата, честитку „Електрокосмету" и ЕПС-овој Дирекцији за косметска предузећа упутио је Радомир М. Наумов, донедавно републички министар рударства и енергетике, који је, између осталог, изразио жељу да енергетски сектор истраје у градитељству на Косову и Метохији.

Анка Цвијановић

ЕПС И ДЕЦА 2007

Захуктали се и деца и ЕПС

Око 7000 радова на управо завршеном ликовном конкурсу. – Завршене и ЕПС-ове чигарије, на којима се играло више од 400 деце из 59 школа из 10 градова. – „Зеленије-јевтиније“ посетило 50 школа. – Почиње фото конкурс. – На поклон хиљаде CD-ова са песмама дечје хора „Хорислављи“ и са едукативним игрицама. - Постављен нови анимирани дечји сајт на сајту ЕПС-а.

Акција „Зеленије – јефтиније“

Акцију ЕПС И ДЕЦА 2007. под називом ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ - ЧУВАМ СРБИЈУ, ЕПС је најавио 22. марта, на Светски дан вода, на конференцији за медије. Непуна два месеца после тога, „воз“ ЕПС И ДЕЦА се баш захуктао. Ликовни конкурс „Енергија и природа – моји пријатељи“, на који је из целе Србије пристигло око 7000 радова је управо завршен. Толико је, наиме, радова пристигло у привредна друштва ЕПС-а након првог круга селекције. Из чудесног дечјег света боја и маште добили смо несталне машине будућности које ће правити струју, а неће прљати природу, цртеже са шареним димом из високих димњака термоелектрана, са широким војвођанским равницама испуњеним јатима ветрењача... Цртајући на тему паметне потрошње електричне енергије и заштите животне средине, деца су поручила Електропривреди Србије да су свесна значаја очувања животне средине, али и да пуно очекују управо од ЕПС-а у решавању ових, сада већ планетарних проблема.

А награде су, у складу са поруком овогодишње акције ЕПС И ДЕЦА – ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ, ЧУВАМ СРБИЈУ биле „поклон-честитке“ за „здрав живот“. По пропозицијама конкурса, у овом првом одабиру радова, изабрано је 60 најбољих. Ауторе и њихове наставнике наградила су привредна друштва ЕПС-а тако што су им омогућила да за одређени износ купе спортску опрему коју они пожеле. Ускоро, када 20. јуна ЕПС изабере десет аутора најбољих радова, Електропривреда Србије ће почети полако да „укрцава“ путнике за, надамо се, незаборавни Еко-камп на Тари са Покретом горана Србије. Поред тога, ЕПС је обезбедио и специјалне награде за школе које су послале највећи број радова - то је игроказ под називом „Планета Земља и доктор Време“ који ће се „приказивати“ у самим школама. Школе које су послале највећи број радова су: ОШ „Херој Иван Мукер“ из Смедеревске Паланке (189 радова), ОШ „Вук Караџић“ из Пирота (162 рада), ОШ „Николај Велимировић“ из Александровца (140 радова), ОШ „Никола Тесла“ из Београда (125 радова) и ОШ „Маршал Тито“ из Падине (108 радова).

За ЕПС-ов ликовни конкурс чуће се и широм Европе. ЕПС и Агенција за енергетску ефикасност Републике Србије потписали су Меморандум о сарадњи на пољу едукације ученика основних школа у Србији. Тачније, једна од активности дефинисаних овим меморандумом је учешће награђених радова ученика са ЕПС-овог ликовног конкурса на конкурсу Европске комисије – Генералног директората за енергију и транспорт.

Овогодишња акција ЕПС И ДЕЦА – ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ, ЧУВАМ СРБИЈУ оплемењена је и једним такмичењем које треба да буде израз дечјег спортског духа. Тако су смишљене „ЕПС-ове ЧИГРАРИЈЕ“ које су у жестоком темпу, за непуних месец дана обишле десет градова – седишта привредних друштава ЕПС-а. На посебно осмишљеним и

На полигонима ученици из десет градова Србије

Финале „ЕПС-ових чигарија“ у СЦ „Шумице” (Београд)

направљеним полигонима, који су путовали по Србији, по спортским дворанама, такмичило се 420 ученика трећег разреда из 59 школа из Србије. Где год су се појавили ЕПС и „Спин чигра“, која је у име ЕПС-а реализовала овај пројекат, изазивали су одушевљење. Певало се и играло, у ритму познатих хитова, али и песама дечјег хора „Хориславци“ које су писане специјално за ЕПС И ДЕЦА.

Спортске игре су захтевале спретност, брзину, сналажљивост, али и виспреност и брзо размишљање када је, на пример, требало искључити апарате из струје када се не користе... И остале игре су биле у функцији акције: деца су се провлачила кроз мрачни тунел који су морала да осветле како би пронашла зелени лист којим ће „озеленити“ димњак термоелектране; слагали су слагалицу са знаком акције, постајали једна велика „штедљива сијалица“... Велико финале такмичења одржано је 5. јуна, на Дан заштите животне средине, на коме се десет екипа из десет градова такмичило за титулу „Шампиона ЕПС-ових чиграрија“. Победила је екипа из ОШ „Димитрије Туцовић” из Чајетине, која се изборила за седмодневни боравак на Тари у Еко-кампу.

У оквиру ЕПС И ДЕЦА Електропривреда Србије је, у сарадњи са агенцијом „Blumen Group“, током априла и маја, представила пројекат „Зеленије – јефтиније” у 50 основних школа у Крагујевцу, Краљеву, Трстенику, Нишу, Лазаревцу, Новом Саду и Београду како би упознала ученике са начинима рационалне потрошње електричне енергије у домаћинствима у циљу очувања необновљивих извора енергије и чистије и лепше животне средине. Сада су на потезу деца, која до краја јула треба да смање рачуне за струју. Победници ће бити они који највише смање потрошњу у периоду мај - јул. Сектор ЕПС-а за односе с јавношћу са нестрпљењем чека фотокопије рачуна.

Из сарадње са агенцијом „Blumen Group“ из Београда настале су две занимљиве едукативне брошуре за децу - „Мој први еколошки речник“ и „Зелена блага Србије“ - које су одштампане у не-

- Игрице ЦД

- сајт: epsideca

- „Хориславци“

Фото конкурс – забава за летњи распуст

Ликовни конкурс у ПД „Електровојводина“

Радови и широм Европе: ПД „Центар“

колико хиљада примерака и већ су пре децом.

На 50 страница илустрованог речника дата су објашњења око 80 основних еколошких појмова. Своје место у речнику нашле су и приче о угљу, термоенергији, сунцу, хидроенергији, ветрогенератору...

„Зелена блага Србије“ нам представљају природна богатства Србије, националне паркове, заштићена подручја, као и напоре које ЕПС улаже у очување животне средине, пре свега у непосредној околини својих капацитета. Приче о богу Тару по коме је планина Тара добила име, Панчићевој оморици, Лепенском виру, Ђердапској клисури, природним богатствима Шар-планине, Фрушке горе... као и о активностима које ЕПС спроводи преко својих привредних друштава за лепшу и чистију средину око ХЕ „Бајина Башта“, ХЕ „Ђердап“ и ТЕНТ-а могу се прочитати у овој интересантној брошури намењеној најмлађима. Брошуре се налазе и на дечјем сајту који је постављен на сајту ЕПС-а.

У јуну је почео и фото-конкурс „Ово је моја Србија“ намењен ученицима основних школа. Трајаће током летњег распуста. А од пристиглих фотографија ЕПС-ов стручни жири ће изабрати 12 најбољих и наградити их дигиталним фотоапаратима и боравком у Еко-кампу на Тари.

Средином маја у промотивни материјал акције ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ - ЧУВАМ СРБИЈУ, уврстили смо и мултимедијални CD са игрицама за децу. Бојанка, Електрично коло, Угаси светла, Меморија, Слагалица, Роботко, Шта најдуже ради, Штедиша... само су неке од игрица са овог CD -а, који је већ побудио интересовање деце. ЕПС га је произвео у сарадњи са агенцијом „Niwebia“ из Ниша и дели га учесницима ЕПС-ових пројеката. Игрице су доступне и у on-line варијанти на сајту www.eps.co.yu

Још један CD, али овог пута музички, угледао је светлост дана. Пријатељи акције, дечји хор „Хорислављи“, обрадовао нас је са 10 нових песама о природи, екологији, енергији и ЕПС-у. Неке су за кратко време постале „хитићи“ пратећи ЕПС-ове ЧИГРАРИЈЕ.

У сарадњи са креативним тимом Studiomatic-а направљен је анимирани дечји сајт ЕПС И ДЕЦА на коме су представљени сви пројекти у оквиру акције. Тај сајт се налази у посебном кутку на сајту ЕПС-а и редовно се ажурира најновијим вестима о дешавањима и дружењима са децом. Сигурни смо да на њему има занимљивости и за родитеље.

Р. Е.

ЕПС партнер кампање „Предност трудницама“

Др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС, потписао је крајем маја, Кодекс понашања према трудницама чиме је ЕПС, поред ГСП-а и Поште, постао пријатељ и партнер кампање „Предност трудницама“.

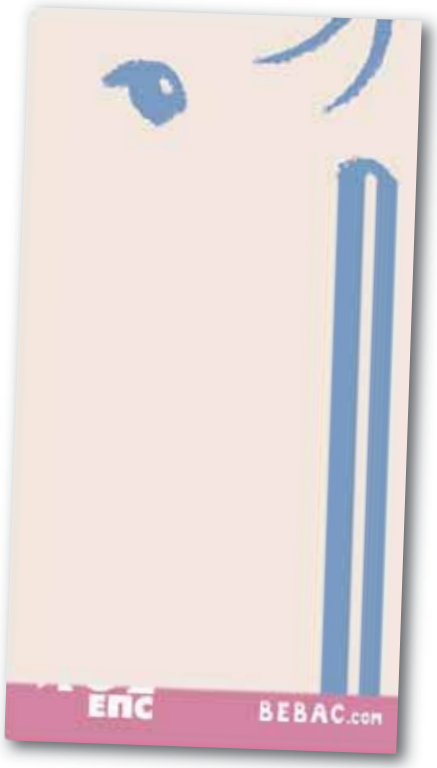

Потписивањем Кодекса, ЕПС се обавезао да ће поштовати морална и цивилизацијска правила опхођења према трудницама. Између осталог, ЕПС ће у свим шалтер салама својих електродистрибутивних предузећа и другим просторијама у којима се комуницира са купцима, истаћи посебно дизајнирану налепницу „Предност трудницама“ чиме ће обезбедити приоритет и право првенства трудницама.

Р. Е.

Предавање о односима с јавношћу у УЕПС

ЕПС као узор

ЕПС је добар пример за остале државне компаније

У организацији Удружења економских пропагандиста Србије (УЕПС) одржан је крајем маја едукативни семинар о односима с јавношћу за полазнике из 15-ак српских фирми и институција. На позив УЕПС-а и проф. др Славка Ковачевића, признатог стручњака за односе с јавношћу, Момчило Цебаловић, директор Сектора ЕПС-а за односе с јавношћу одржао је предавање на тему „Односи с јавношћу у државној компанији“. Предавање, замишљено као „студија случаја“ представило је односе с јавношћу у највећој и најзначајнијој српској компанији - Електропривреди Србије. Цебаловић је подсетио да је ова пословна функција уведена у ЕПС 1997. године, да су реорганизације омогућиле да се односи с јавношћу унапреде у целом систему ЕПС-а и нагласио да пословодство ЕПС-а обезбеђује све услове да се реализује годишњи Програм рада овог Сектора. Наравно, заузврат, односи с јавношћу сваког дана морају да оправдају своје постојање. Савети за конкретно решавање проблема са којима се они суочавају изазвали су велико интересовање полазника. Предавање, које је показало да су односи с јавношћу у ЕПС-у постављени управо онако како струка налаже, било је изврсна прилика за промовисање свих активности Електропривреде Србије.

Р. Е

Нова публикација ЕПС-а

Технички годишњак

Крајем априла из штампе је изашла нова промотивна публикација наше компаније – Технички годишњак 2006. – коју је припремио и одштампао Сектор ЕПС-а за односе с јавношћу у сарадњи са дирекцијама ЈП ЕПС. У годишњаку су приказани основни показатељи о функционисању електроенергетског система ЕПС-а у прошлој години (инсталисана снага, производња електричне енергије и угља, подаци о електродистрибутивној делатности и сл.).

Публикација је одштампана на српском и енглеском језику уз преглед података на CD-у и постављена је на сајт ЕПС-а: www.eps.co.yu

Р. Е

ПРОЈЕКТИ UNDP И УЧЕШЋЕ СРБИЈЕ У МЕХАНИЗМУ ЧИСТОГ РАЗВОЈА

Корак ка институционалном оквиру

Флексибилни механизми Кјото протокола омогућавају Србији да постане земља тзв. „не-Анекс 1“ и да на тај начин искористи предности таквог статуса

Овлашћено национално тело даваће одобрења за ове пројекте: са скупа у Привредној комори Србије

У Привредној комори Србије недавно је у организацији Програма Уједињених нација за развој (UNDP), Привредне коморе Србије и Регионалног центра за заштиту животне средине, одржана радионица која је окупила широк круг учесника – од привредника, преко представника министарстава до чланова републичког парламента. Она је организована у оквиру пројекта UNDP с циљем да се успостави институционални оквир за учешће Србије у механизму чистог развоја, као једној од полуга Протокола из Кјота. Али, исто тако, и да се потенцијалним предлагачима пројеката (обновљиви извори енегије, управљање отпадом, енергетска ефикасност, управљање у пољопривреди итд.) из привреде пружи прилика да препознају своју шансу у оквиру механизма чистог развоја и да прођу кроз одговарајућу обуку.

Механизам чистог развоја представља флексибилни део Протокола из Кјота, којим се постиже глобално смањење емисија гасова стаклене баште и уз учешће земаља које нису преузеле мерљиву обавезу, у које спада и Србија. Све државе-потписнице Оквирне конвенције УН о спречавању климатских промена, чији је Протокол из Кјота део, имају обавезу да чине све што могу да се утицаји на промену климе смање, иако је она кроз сам Протокол квантификована само за 32 чланице тзв.„Анекса 1“. Да би се и земље које нису чланице Анекса подстакле на смањење емисије, Протокол из Кјота предвиђа неколико флексибилних механизама, од којих је за ове државе важан само механизам чистог развоја. Будући да Србија још није ратификовала Протокол из Кјота, она још не може и да активно учествује у њему, али може постати земља „не-Анекса 1“, и да на тај начин искористи несумњиве предности тог статуса.

Чињеница је, наиме, да се гасови са ефектом стаклене баште налазе у високим слојевима атмосфере и да је потпуно свеједно у којој се држави спречава њихова емисија. А у овом протоколу она је искоришћена тако да земље које имају квантификовану обавезу могу да инвестирају у пројекте у државама у којима та обавеза не постоји и где ће укупни трошкови смањења емисија бити мањи. Што се тиче земаља у којима се пројекти спроводе, оне самим тим добијају додатна новчана средства. Јер, финансирање које проистиче из самог Кјото Протокола просто није довољно да покрије цео пројекат. Куповином тих тзв. карбон-кредита, који се емитују када се верификује смањење емисије гасова, земља „Анекса 1“ смањује своју обавезу према Протоколу из Кјота, а држава-домаћин добија нову технологију и додатно финансирање за такве пројекте из тих области.

Да би се пројекат квалификовао да је у оквиру механизама чистог развоја, земља-домаћин мора да оснује овлашћено национално тело које ће давати одобрења, а то је један од циљева овог пројекта UNDP. То тело онда треба да изда Писмо одобрења којим ће потврдити Извршном одбору механизма чистог развоја, основаном у оквиру УН, да је пројекат добровољан и да доприноси одрживом развоју земље.

- Када почне примена, обично се врши годишња верификација смањења емисија гасова стаклене баште. Смањење емисије угљен диоксида мери се посредно, на основу неких унапред договорених и одобрених методологија. И то кроз смањену употребу горива, уз повећање енергетске ефикасности. Просто се прерачуна колико то износи у тонама еквивалентног угљендиоксида, а који је и само један од гасова стаклене баште. За сваку смањену еквивалентну тону овог гаса издаје се сертификат о смањењу емисије, који је нека врста хартије од вредности. Њиме

се земља-чланица „раздужује“ према Протоколу из Кјота, а држава-домаћин добија новац за те пројекте - каже Александар Мацура, кординатор Пројеката из области енергетике и животне средине UNDP у Србији. То је од изузетног значаја за Србију, најпре зато што је прескочила неколико технолошких циклуса, па је тако и свака могућност инвестирања у нове технологије од велике важности. Српска привреда је енергетски веома интензивна и за стварање једног долара друштвеног производа троши много јединица енергије. Нафта је први и највећи увозни артикал, а челик и други метали су енергетски интензивни извозни продукти. У коначној цени наших производа енергија зато и учествује у великом проценту и утиче на смањену конкурентност домаћег извоза. На повећање учешћа енергије у извозним производима утиче и то што је она на неки начин субвенционисана. Уколико такве олакшице изостану и цене енергије порасту до приближно тржишног нивоа, чак и овај недовољни извоз који не покрива увоз биће још мањи, указује наш саговорник.

Смањење енергетске интензивности српске привреде је стратешки државни циљ, а механизам чистог развоја може бити једна од алатки која ће помоћи остварењу тог циља. Она не може бити ни сама, нити водећа, али свакако да може бити корисна и зато је за Србију важно да искористи могућности које пружа тај Протокол. То је, истовремено, и помоћна алатка за смањење и ресурсне интензивности српске привреде која има негативан утицај на животну средину на локалном нивоу, а такође утиче и на тзв. енергетску сигурност земље и чини је независнијом у односу на шокове на светском енергетском тржишту.

Време брзо пролази, а како механизам чистог развоја представља и тржиште пројеката, за њега су заинтересоване и друге земље-понуђачи. С обзиром на постојање тзв. првог обавезујућег периода Протокола из Кјота, који налаже испуњење свих квантификованих обавеза у периоду између 2008. и 2012. године, Србија нема много времена и требало би да понуди неке пројекте на реализацију – истиче Мацура. Иако је готово потпуно извесно да ће и после 2012. године постојати неке обавезе, било кроз Протокол из Кјота или неки други ревидирани документ, постоји и извесна доза неизвесности која може утицати на смањену тражњу за оваквим пројектима, бар у неком периоду. Следећи корак биће јавни позив предлагачима пројекта. UNDP ће изабрати неколико пројеката са највећим потенцијалима и онда ће се менторски радити са предлагачима да своје пројектне идеје преточе у форму у којој ће потенцијални инвеститор моћи да препозна да ли је то довољно добро за њега да инвестира кроз механизам чистог развоја.

Дубравка Марић

У ИЗДАЊУ МИСИЈЕ ОЕБС-а У СРБИЈИ

Речник алтернативне енергије

Уџбеник намењен свима који се баве питањима енергетике – експертима, научницима, студентима, новинарима...

У издању Мисије ОЕБС-а у Србији недавно је објављен „Енглеско-српски речник терминологије у области алтернативне енергије“. Заснован већином на терминологији из међународних уговора, протокола, декларација и конвенција које се односе на ову проблематику, речник садржи и известан број израза из сродних области, каква је заштита животне средине. Иако ће бити најкориснији државним институцијама, може се слободно рећи да је намењен свима који се баве питањима енергетике – експертима, научницима, студентима или новинарима. Коришћењем овог речника биће унапређено стварање стандардне стручне терминологије на српском језику, која је усклађена са међународним изразима и појмовима.

- Област енергетике и обновљивих извора енергије од значаја је за процес политичке стабилизације - каже Душан Васиљевић, директор Сектора за економска питања и политику животне средине Мисије ОЕБС-а у Србији. Ако нема одрживог економског развоја не може се постићи политичка стабилност. С друге стране, не може се обезбедити економски одржив развој уколико нема приступа енергетским ресурсима. То значи да није земља стабилна само уколико има богате енергетске ресурсе, а не користи их. Али, ако то није тако и при том још нема ни могућности да се купе, онда нема ни одрживог економског развоја. У том контексту област обновљивих еколошких извора за Србију је од специфичног значаја“, а то је и објашњење због чега се ОЕБС, као политичка организација, одлучио на овакав издавачки подухват.

Експлоатација обновљиве енергије уклапа се у европски концепт дисперзије енергетских извора, погодује развоју малих и средњих предузећа, развоју руралних подручја, уласку приватног капитала и разбијању монопола у сектору енергетике у Србији. Како даље напомиње Васиљевић, у процесу формирања локалног тржишта енергије ОЕБС се залаже и за сегмент „зелене енергије“, јер то подразумева обавезу држава да такву производњу подстичу различитим мерама, што са Србијом још није случај. Речник је у складу и са таквим генералним опредељењем. То је „алат“ за који се верује да ће помоћи

Усклађивање са међународном терминологијом

држави и њеним институцијама да се на прави начин сагледа међународна искуства и створи механизам који ће омогућити да се постојећа стратегија енергетске политике у потпуности развије и спроведе“, закључује Васиљевић.

Д. Марић

ТЕНТ ЖЕЛЕЗНИЧКИ ТРАНСПОРТ

Тамо где струја „путује“

Дневно превезу 90.000 тона угља пругом којом за двадесет четири часа прође шездесет пуних и исто толико празних композиција. То је, и званично, најоптерећенија саобраћајница у Европи

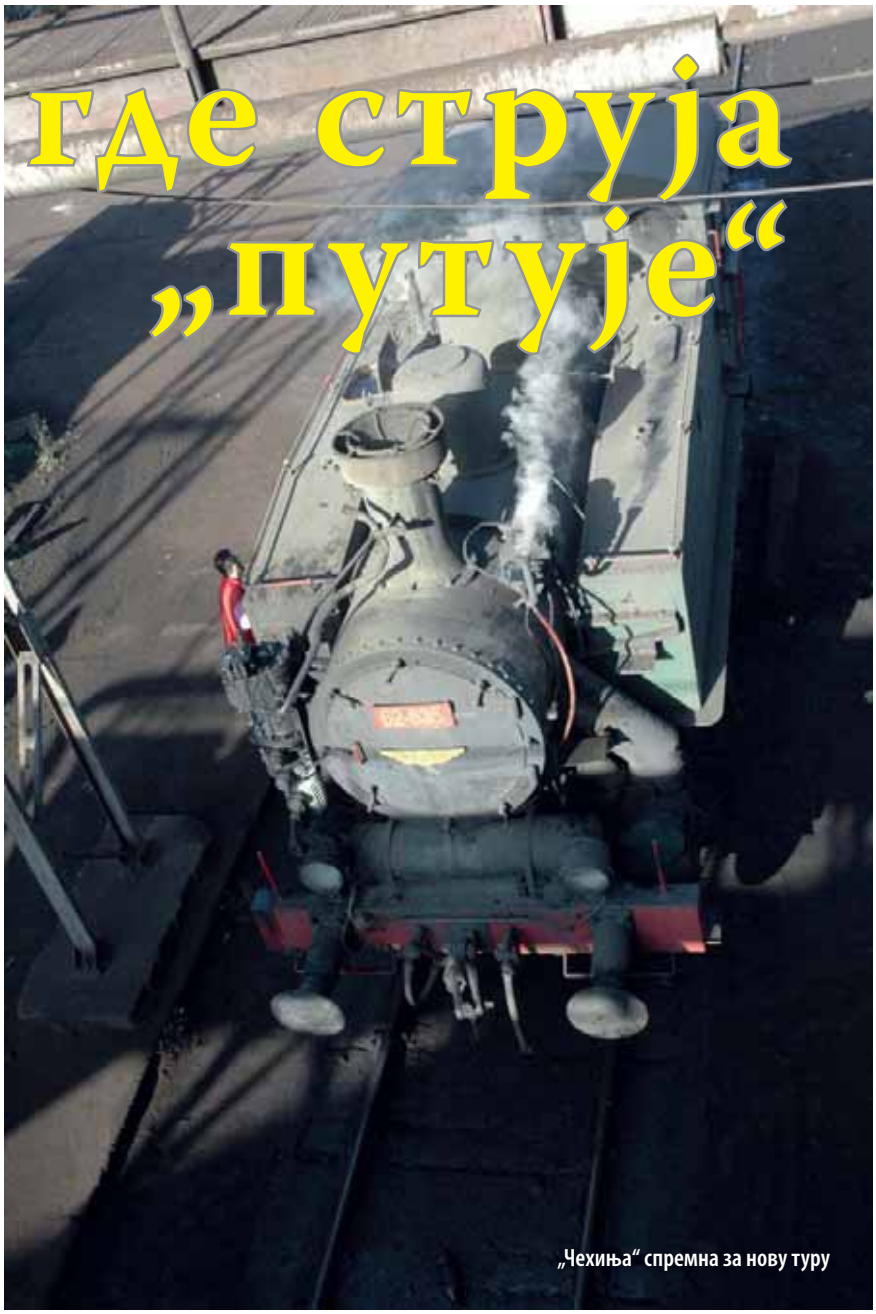

„Чехиња“ спремна за нову туру

Од инжењера Саше Тривића, запосленог у ЖТ ТЕНТ, чуо сам једну занимљиву причу: наиме, специјални вагони којим се транспортује угаљ до електрана званично носе ознаку ФБД, али их сви називају “арбел”, многи и не знајући зашто?! Е, то је по презимену неког француског инжењера који их је конструисао. Дакле, ништа необично. Међутим, прича се ту не завршава. Тај Арбел је имао деду који је заједно са нашима пробијао Солунски фронт и војевао негде око Битоља; задивљен храброшћу, патриотизмом и срдачношћу српских војника (а може бити да му је неки од њих и главу спасао), успављивао је свог унука јуначким бајкама о рату и ратним пријатељствима. Унук је стасао, изпозавршавао школе, конструисао и патентирао вагон за ћумур и – лиценцу поклонио Фабрици вагона у Краљеву. Због деде.

– На утоварној станици у Вреоцима педесет четири таква вагона натоваре се најдуже за сат – хвалисао ми се мало касније машиновођа Драган Сушић, мој нови пријатељ. – Укупно око 1.500 тона. А ако не можеш да замислиш колико је то, онда овако: цела композиција је дугачка 450 метара и тако натоварена тешка 2.300 тона, па ти види. Онамо, у термоелектрани Б, на пример, сав тај угаљ истоваримо за само седамнаест минута…

Могао сам да замислим количину, али не и брзину истовара? Иако је реч о специјалним вагонима, некако ми се није уклапало!

– Ма, не би то могло тако да ови наши инжењери нису нешто петљали око њих, уградише им неке иновације, па сад машиновођа сам самцијат истовари ћумур очас посла – уверавао ме је Суки.

Уверио ме је, а и видео сам рођеним очима.

У Сали за конференције у згради Железничког транспорта ТЕНТ-а, упознао сам инжењера Владана Петковића: он је заиста веома пријатан човек, нема везе што је директор и што се на крају нашег разговора испоставило да смо такорећи род. Јер, мога кума кум Српко, њему је кумовао на свадби. Не каже се забадава – Бог на небу, кум на земљи.

Шта би рекао Гинис

Пре него што смо се “окумили”, испричао ми је све што бих, незналица, требало да знам о Железничком транспорту. Реч је о једној од пет производних целина Привредног друштва ТЕ „Никола Тесла“, а бави се транспортом угља за четири термоелектране. Организована је у четири службе: вучу, саобраћај, одржавање и возни парк, односно друмски саобраћај. Има их петсто тридесет. Располажу са петсто вагона, 34 локомотиве, 100 километара пруге нормалног колосека и још седам километара уског. На њима је и седам станица; две од њих, она у Тамнави и ова у Вреоцима су утоварне, две пролазне су у Стублинама и Бргулама, две истоварне су крај термоелектрана А и Б, а седма, такође истоварна али за “Колубару”, налази се на прузи уског колосека у Великим Црљенима.

Дневно превезу 90.000 тона угља. На тој прузи свакодневно саобраћа шезде-

сет пуних и исто толико празних композиција, па је она и званично најоптерећенија саобраћајница у Европи. Ту мине више возова него што прође трамваја преко Славије. Што би се рекло – за Гиниса.

– Почели смо с радом 30. августа 1969. године, а до фебруара ове године превезли смо шест стотина милиона! тона угља – каже Владан. – И то је некакав рекорд, зар не? Тим пре што смо, уз сав превезени угаљ, одржали континуитет: радимо као драгстор, двадесет четири часа свих 365 дана у години, а одржавање, ремонт пруге и остало обављамо у ходу, "под саобраћајем". Тако блокови термоелектрана никада нису стали с радом због нас…

Техничке детаље о иновацијама у даљинском управљању или у аутоматском мерењу температуре лежајева осовина вагона баш и нисам попамтио, схватио сам да имају нови и много бољи систем радио-везе, записао сам да имају "врућу линију" с пругама државне железнице, а да на својој прузи, на оних сто километара, обављају неке транспорте и за привреду Обреновца. А онда – чудо! Највеће и свакако најпријатније изненађење доживео сам када је директор без снебивања наложио да се за госта, дакле за мене лично, спреми извесна – Чехиња! Тек тако. Мора да сам поцрвенео, а сигуран сам да сам се искезио… Онако, глупаво.

Инжењер Драгомир Предојевић, шеф саобраћаја, повео ме је у ту неочекивану авантуру. Наравно, испоставило се да је наручена Чехиња заправо – "чехиња", мала маневарска локомотива на којој ћу, скупа с поузданом посадом, прокрстарити пругом до Вреоца и натраг. У шали, помало разочаран, споменуо сам да бисмо могли и "швеђанком", јер имају локомотиве и оданде.

Тамо-амо на "чехињи"

Машиновође Дејан Чотра и Драган Сукић (представља ми се као – др Суле) "појачани" су с Драганом Лекићем, пословођом. То ће бити добитна комбинација, јер су сва тројица врло искусни, али и дозлабога разговорљиви и срдачни људи. Знају знање, не ћуте и не снебивају се…

– Немој да те завара што све иде глатко к'о по лоју – каже ми Суле. – То само тако изгледа јер смо уходани. Али, не смеш ни да се превише ослањаш на рутину, да се опустиш: лудаци не презају чак ни од спуштене рампе. Ма, ни од сирене од које се, иначе, леди крв у жилама. А зауставни пут композиције пуне угља је седамсто метара. Па, нису нам тек тако дали бенефицирани стаж, по четири месеца за годину. Оседео сам возећи и крљештећи се на пругу…

– Ја нисам – додаје Дејан тобож озбиљно, показујући глатко избријано теме. – Јер, на време сам очелавио.

Заједно правимо рачуницу: ако неко постане машиновођа са двадесет, заокружује пун стаж са педесет година, али ипак не може у пензију јер му закон онамо не дозвољава пре педесет треће. Биће да се законодавац мало забројао, шта ли?

Иначе, причају да сваке године морају на обавезну лекарску контролу у Заводу за здравствену заштиту железничара, а да сваке друге године, као вечити "понављачи", полажу разноразне стручне испите: не прођу ли тамо или овде, свеједно – због локомотиво. Јер, овде важе исти прописи као и у јавном железничком превозу, само што су строжији. Зачикавам, тим поводом, Сукија што пуши на радном месту…

– А, овде сам ја Бог отац – испрсио се. – Као капетан брода… Једино ако ја сам себи забраним пушење, мораћу да престанем.

Збуњено гледам волан и наглас се питам чему ли би служио у локомотиви и на шинама, а моји сапутници се ваљају од смеха.

– То је као "гас" у аутомобилу, ове ручке су кочнице, сирена је доле, под ногом, све као и у трамвају… – објашњавају ми кад су се малко прибрали.

Доцније ми је неко од њих препричао истинит догађај од пре неколико година: отишла спремачица да почисти једну од оне две пролазне станице, па је, по завршеном послу, покупио машиновођа који је пролазио туда возом. Уђе жена, а овај ће: "Хајде, вози мало и ти", скиде онај "волан" и утрапи јој га у руке. А она, несрећница, побелела к'о креч, само што у фрас није пала, почела да га моли и преклиње да се уозбиљи и окане сулудих шала, не гине јој се. Џаба ју је овај после убеђивао да није било никакве опасности, она више у локомотиву не улази ни за живу главу.

Сустигла нас киша: прво плаха, ромињава, онда она као пред потоп. Мимоилазимо се са "барским" возом који језди ка Лајковцу; ту је негде та скретница преко које је наша колубарско-обреновачка железница повезана са "остатком света".

У Вреоцима гледам онај утовар, док се машиновође препиру да ли је за тај посао потребно сат, или педесет пет минута. Ту сам упознао веселог Миодрага Ивковића, отправника возова родом из Лајковца, и претужног Ранка Борковића, шефа станице, родом из Суње крај Сиска, који покушава да заборави да је још избеглица.

Стару "чехињу" мењамо за нову, па натраг, 33 километра до ТЕНТ-а. А тамо домаћини у два по подне навалили да ме воде на доручак, ред је. Помислио сам да је ред и да им не сметам више но што би требало и захвалио се. Аутомобилом су ме, ипак, одвезли до Обреновца, да не киснем чекајући аутобус пред термоелектраном. Јер, кум није дугме…

Милош Лазић
Фото: Жељко Синобад

Од почетка рада – 30. августа 1969. године ЖТ ТЕНТ превезао 600 милиона тона колубарског угља

АКТИВНОСТИ НА РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОЈЕКТА „ПЕТИ ЈАЛОВИНСКИ СИСТЕМ ЗА КОП ДРМНО“

Монтажа багера почиње 12. јула

Добро напредују и радови на изради опреме за транспортни систем, а почели и послови израде опреме за погонске станице

Активности на реализацији пројекта „Пети јаловински систем на ПК Дрмно“ одвијају се у складу са потписаним уговорима и утврђеним тајминг плановима за сва четири пакета опреме. Ово је, иначе, највећа инвестиција (65 милиона евра) у Електропривреди Србије која ће се реализовати у овој и наредној години.

- Тај скуп, технички сложен и за коп „Дрмно“ значајан пројекат, чијом се реализацијом стварају услови за повећање производње угља на девет милиона тона годишње, одвија се планираном динамиком - изјавио је Мирослав Ивковић, главни менаџер реализације пројекта „Пети јаловински систем“. На монтажном плацу завршене су све неопходне припремне активности. Делови багера СРс 2000, који су из „Колубаре“ пренети на монтажни плац копа „Дрмно“ су класификовани, утврђена је њихова квалитативна вредност и извршена је припрема делова за уградњу. Очекује се да ће на Петровдан, 12. јула, отпочети радови на монтажи багера, која је поверена стручњацима „Гоша Монтаже“.

Према оцени Ивковића, добро напредују радови и на изради опреме за транспортни систем. „Гоша“ је урадила одређени број секција и понтона за постављање транспортног система, а почели су и послове на изради опреме за погонске станице. Немачка фирма „Круп“, која води послове израде опреме за одлагач, доставила је тајминг план по којем ће се ови послови и реализовати. За четврти пакет опреме, која се односи на електронапајање јаловинског система извршен је избор понуђача, али уговор са њима још није потписан, што ће се учинити у наредном периоду. С обзиром на обим и карактер инвестиције, „Електропривреда Србије“ формирала је и стручне тимове за сва четири уговорена пакета опреме, на чијем су челу стручњаци којима је поверен задатак реализације пројекта. За главног менаџера реализације пројекта монтаже петог јаловинског система именован је Мирослав Ивковић, помоћник директора ПД „ТЕ-КО“ за производњу угља. Томислав Манојловић, из Дирекције за производњу енергије ЕПС-а именован је за руководећег менаџера за монтажу багера „СРс 2000“, а Драган Половина, такође из ове дирекције, за други пакет опреме, који садржи погонске станице и транспортне системе. Данко Беатовић, из ПД „ТЕ-КО“, именован је за менаџера трећег пакета опреме, а који се односи на монтажу одлагача, док ће Милутин Станковић, из ПД „ТЕ-КО“ водити послове на реализацији пројекта електронапајања петог јаловинског система.

Мирослав Ивковић

На монтажном плацу завршене све неопходне припремне активности

С. Срећковић

Нови копови за нове обавезе

Припреме за отварање копа „Велики Црљени“ по плану. - Најважнији посао - измештање корита реке „Колубаре“ – завршиће се у овој години и коштаће око девет милиона евра - Прве тоне лигнита са новог копа – током 2009. године?

Речна идила које ускоро неће бити

Шта је, у овом тренутку, реалност Површинских копова „Колубара“? Коп „Тамнава - Источно поље“ практично је угашен па, у овом тренутку, људи и моћна рударска механизација са њега раде у зони копа „Тамнава – Западно поље“. Коп - Поље „Д“ је у „неком“ прелазном периоду (јер проблем исељења Вреоца није још решен) али и даље, и поред низа озбиљних технолошких потешкоћа, бележи изванредне производне резултате. Најстарији колубарски коп Поље „Б“, уз бројне проблеме, и са све већим заостајањем, хвата прикључак који би се могао назвати „производња од око три милиона тона лигнита“, у наредних неколико година...

Имајући све то у виду, планери су већ одавно рекли да су Србији, због нових енергетских капацитета, преко потребни и нови копови угља. Наставак радова на изградњи респектабилног енергетског капацитета, ТЕ-ТО „Колубара Б“, са увођењем страних инвеститора, и те како, обавезује и Рударски басен „Колубара“, да у неком „задатом тренутку“ буде спреман за такву производњу лигнита која би подмиривала потребе садашњих енергетских капацитета, али и ове нове електране. За колубарске копове, када се све то сабере значи и обавезу обезбеђивања око 35 милиона тона лигнита годишње. У садашњим рудницима, осим тога што је откоп јаловине и лигнита у последњим месецима стално око рекорда, интензивно се, стога, ради и на стварању услова за отварање нових копова и за јачање производних могућности.

Од тих послова, до сада највише је урађено на припремама за отварање новог копа „Велики Црљени“ на којем би откоп лигнита требало да крене током 2009. године. Откоп угља на овом копу, који је како кажу стручњаци, изузетног квалитета трајао би шест година. За то време створили би се услови са отварање још једног копа – копа „Тамнава - Јужно крило“. А на том путу екипама радника „Колубаре“, као и из других фирми, предстоји извршавање многобројних обавеза и послова а што би до тог периода требало завршити.

Једна од њих је и измештање корита реке „Колубаре“, у дужини од око 4,6 километара, што ће, према „поправљеној“ рачуници коштати око девет милона евра.

Укупни трошкови отврања копа „Велики Црљени“ знатно су већи и крећу се око 28 милиона евра.

- Очекује се да ће се измештање дела корита реке „Колубаре“ завршити у планираном року, а то значи до краја октобра ове године. Откоп јаловине на новом копу требало би да почне у другој половини 2008. године, док би прве тоне лигнита са копа „Велики Црљени“, ако све буде текло по плану, пут електрана требало да крену, наредне године - каже Владан Радовановић, технички директор Површинских копова „Колубара“.

Јер, радови на том послу одвијају се по плану... Урађено је већ више од 90 одсто земљаних радова предвиђених пројектом, а и „Хидротехника“ је завршила више од 70 процената послова на облагању новог корита (глином и геомембраном) и у завршној фази је израда одговарајућих насипа.

А најлепши догађај у овом послу – „преспајање“ вековног речног корита „Колубаре“ са новим као дело „људских руку“, планиран је за половину октобра. Воде ове питоме и делимично бајковите реке, даће и одговор на питање – „колико су људи разумели њене ћуди“ и колико ће јој такво „одело“ одговарати. Уколико све то протекне без проблема, уследиће експропријација око 170 хектара земљишта, на којем живи 47 домаћинстава. У овом послу не очекују се већи проблеми, јер су те парцеле и буквално „између два копа“. Упоредо са тим, ради се и на изградњи одговарајуће инфраструктуре (мостови, прилазни путеви, трафостанице, мрежа за напајање механизације...)

Милун Тадић

ТЕ „Никола Тесла“: Ревитализација и модернизација блока А-4

Ремонт по плану

Сви послови у складу са планираним роковима. - Нова шанса домаћим фирмама

Ревитализација и модернизација блока А-4 која је почела 13. марта, када је блок заустављен, одвија се у роковима који су утврђени термин плановима. На појединим деловима постројења, веома сложене операције су обављене и неколико дана пре утврђеног рока. Овако би у најкраћем гласио рапорт са блока А-4 у ТЕ „Никола Тесла А“ на којем се у оквиру овогодишњег капиталног ремонта обављају најобимнији и најзначајнији захвати који надмашују оне који су изведени у капиталним ремонтима на четири претходна блока. О значају посла најречитије говори податак да ревитализација и модернизација блока обухватају капитални ремонт турбоагрегата, ревитализацију цевног система котла, ремонт помоћних уређаја котловског постројења, као и адаптацију и модернизацију електроенергетских постројења, замену централног управљачко-надзорног система, изградњу новог електрофилтера и ремонт осталих постројења блока.

Изводе се и најсложенији захвати

Укупна вредност капиталног ремонта је 5,691 милијарда динара, рачунајући и опрему набављену прошле године, а за коју је био потребан и дуг рок испоруке. Овај ремонт сопственим средствима финансира Електропривреда Србије. У обављању радова најзаступљенији су конзорцијуми домаћих фирми у сарадњи са одређеним секторима ТЕНТ-а.

Списак обављених послова на блоку А-4 је подужи, али заједничко за све делове постројења је да се радови одвијају уз потпуну синхронизацију, добру организацију и поштовање рокова. У овом капиталном ремонту, практично, ни један део блока неће остати неиспитан, односно растављен. Све ће се или ремонтовати или заменити. Између осталог, значајнији захвати биће на цевном систему - мења се око 75 одсто комплетног цевног система и замењује значајан део остале опреме. Уз све то треба истаћи и да се уводи нови мерно-регулациони и управљачки систем и гради се нови електрофилтер, који ће емисију честица свести на испод 50 милиграма по метру кубном.

Рок за завршетак свих послова ревитализације и модернизације блока А-4 је 1. децембар ове године, када се очекује његова синхронизација на мрежу електроенергетског система.

Пуно посла и на котловским постројењима

К. Јанићијевић

Вишкови из четири јединице

ТЕ „Костолац“ до 21. маја премашиле план производње за преко шест одсто

Уградња електрофилтера на оба блока ТЕ „Костолац А“ условила да се више по слуху него по диму препознаје да ли су они у погону

На измаку је већ и пети овогодишњи месец а из погона за производњу електричне енергије у ПД „ТЕ-КО Костолац“ и даље се електроенергетском систему Србије испоручују надпланске количине електричне енергије. У периоду 1. јануар – 21. мај планирано је, наиме, да се у све четири производне јединице произведе нешто више од 1,89 милијарде киловат-часова струје, а са остварених нешто више од две милијарде kWh план је премашен за 6,53 процента.

После дужег временског периода, протеклих дана у ТЕ „Костолац А“ активна су била оба димњака: блоку од 210 мегавата од краја априла придружила се и „јединица“ од 100 мегавата, након изласка из ревитализације. Истина, уградња електрофилтера на оба блока условила је да се сада више по слуху а мање по диму, препознаје да ли су они у погону.

После синхронизације, 30. априла у вечерњим сатима, на блоку од 100 мегавата интензивно су у току технолошка дотеривања која су условила више његових покретања и заустављања. Реч је о проблемима сасвим уобичајеним, а карактеристичним за старт после комплетне реконструкције, односно ревитализације постројења. Запослени у службама производње и одржавања чине ванредне напоре да се у што краћем року отклоне уочени недостаци и реално је очекивати да ће овај блок врло брзо почети да без проблема и у континуитету производи електричну. А од јесени, као базни и топлотну енергију за грејање Костолца, Пожаревца и околних насеља.

Истовремено, блок од 210 мегавата још је од 19. априла, односно више од месец дана, на мрежи без испада. У мају, истина, није ни било планирано да много ради, али актуелна електроенергетска ситуација условила је да остане у погону пуном паром. Због тога, али и услед мањег плана, блок бележи знатан пребачај, што ће у сваком случају добро доћи као резерва за период ремонта, а који ће овог лета бити нешто дужи јер се планирају повећане активности. Последњих дана блок, иначе, „вози“ просечном снагом од 187 мегавата која је близу номиналне и нема већих проблема у раду. Депонија угља је, исто тако, скоро пуна, тако да за интензивно ангажовање нема никаквих проблема а што ће убудуће највише зависити од диспечера. Рад пуним капацитетом, значи, спроводиће се док год буде потребан.

У Термоелектрани „Костолац Б“ нешто већи број испада у првој половини условио је да блок Б 1 за период 1–21. мај произведе нешто више од 100,8 милиона киловат–часова електричне енергије, што је 77,12 одсто од плана за тај период. Истовремено, „двојка“, уз стабилнији рад, бележи производњу од 123,8 милиона kWh што је за четири одсто више од плана. Збирно, оба блока у том периоду произвела су за 10 процената мање струје од планираног. Имајући у виду учинак „двојке“, ипак, има изгледа да се до краја маја изгубљена производња надокнади и да се месечни план оствари. Тим пре што у последње време нема ограничења у виду дозволе за рад на техничком минимуму. Али, друга страна медаље огледа се у паду поузданости рада блокова, што ће се, верују у електранама, успешно превазићи.

Д. Радојковић

ЗА ПРОЈЕКАТ ПРЕВОЂЕЊА ВИШКА ВОДА ТОПЛОДОЛСКЕ РЕКЕ У АКУМУЛАЦИЈУ „ЗАВОЈ“

Стратегија као подршка

После уврштивања ове инвестиције у Стратегију развоја енергетике и у Републичком просторном плану посебне намене за Стару планину покренуте активности за настављање радова на овом пројекту, започетих још 2000. године

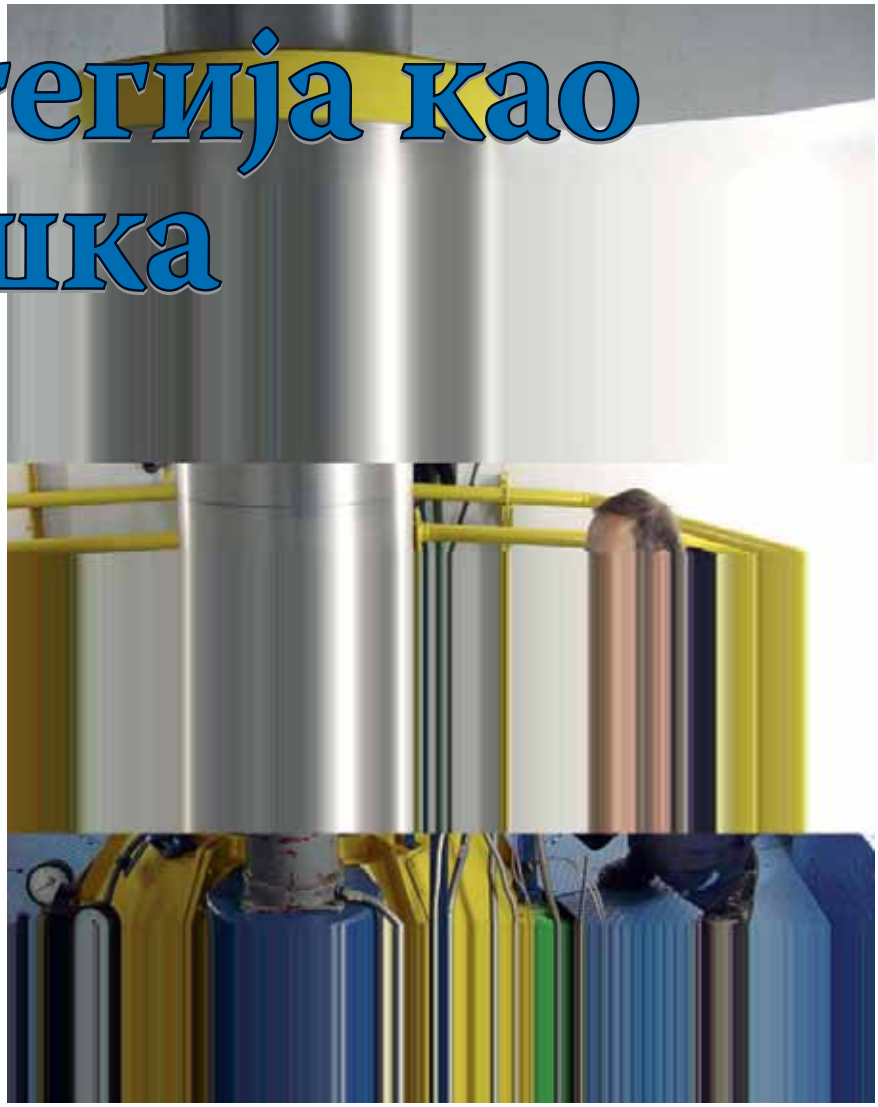

У знаку повећања инсталисане снаге

У ХЕ „Пирот“, Огранку ПД „Хидроелектране Ђердап“, оживела су очекивања да ће се радови на реализацији пројекта превођења вишка великих вода Топлодолске реке у акумулацију „Завој“ ускоро наставити. Тај преокрет, после њиховог конзервирања у 2002. години (радови су почели у 2000. години), настао је после доношења Стратегије развоја енергетике у коју је уврштена и градња ових објеката, иначе предвиђених и планом развоја ЈП ЕПС. У ХЕ „Пирот“, такође, као веома важно истичу и да је ова вишенаменска инвестиција предвиђена и Републичким просторним планом посебне намене за Стару планину.

- Почетком године предузети су кораци код Министарства за капиталне инвестиције за добијање дозволе за градњу ових објеката. Реч је о захтеву за издавање акта о урбанистичким условима за пројекат превођења вишка великих вода Топлодолске реке у акумулацију „Завој“ – каже Јован Стевчић, директор ХЕ „Пирот“. Увођење вишка тих вода, наиме, било је предвиђено да се реализује у другој фази развоја овог хидроенергетског система и то изградњом тунела, дужине 5,6 километара и пречника 3,6 метара. А са превођењем вишка вода Топлодолске реке у акумулацију „Завој“, ХЕ „Пирот“ би се омогућила додатна производња електричне енергије од 29 милиона киловат-часова годишње. Овој, првенствено, вршној електрани омогућило би се тиме и постизање оптималних резултата у производњи, као и њена већа поузданост у раду са пуном снагом. Вредност преосталих радова из овог пројекта износи десет милиона евра и уколико се ускоро наставе биће завршени до 2010. године.

Пројекат предвиђа изградњу Тиролског захвата (преграде за захват воде) на Топлодолској реци којим се део вода изнад предвиђеног гарантованог протока од 200 литара у секунди преводи у акумулацију „Завој“ кроз новоизграђени тунел. Пројектним и водопривредним условима заштићене су потребе за водом низводно од овог захвата. У плану је и да се узводно од насеља Темска изгради преграда са клапном на реци Темштици, чиме ће бити формиран резервоар воде, запремине 30.000 кубних метара, с тим што се у сушном периоду (од јула до почетка новембра) не планира њено захватање.

„Еколошка“ електрана

Како напомиње Стевчић, у ХЕ „Пирот“ сваке године за заштиту животне средине улаже се око пет милиона динара. Највише средстава одлази на заштиту акумулације „Завој“ и квалитета воде у њој (одржава се тако први квалитет, што значи да је, практично, то пијаћа вода). У тој акумулацији је резервоар са 190 милиона кубика воде, а дугачка је 18 километара. Електрана располаже и са компензационим басеном у којем има 800.000 кубика воде, а који служи за изравнавање воде Нишаве. Одржавају се, такође, корито Нишаве, због чега је завршена и његова регулација у дужини од по два километра изнад града и кроз Пирот, као и сви водотоци у околини. Око ове електране, такође, нема депонија отпада.

Према речима Савчића, на основу овог пројекта на темељном испусту бране „Завој“ (а услове за то омогућила је њена реконструкција) предвиђено је и подизање мале ХЕ „Завој“, инсталисане снаге 536 KW. У току је и израда пројектне документације за тај објекат, којим ће се и додатно обезбедити да ХЕ „Пирот“ испуњава обавезу обезбеђења гарантованог протицаја на реци Височици, низводно од бране.

- За 16 година постојања у ХЕ „Пирот је произведено 1,65 милијарда киловат-часова (Дан огранка је 2. јуна, а први kWh потекли су октобра 1990. године) – истиче Савчић. То значи и да се просечно годишње из ове електране добијало око 100 милиона киловат-часова. Рекордна производња електричне енергије остварена је у 2005. години, када је произведено 177,7 милиона kWh, са пребачајем од 83 одсто! И прошле године план је реализован пре предвиђеног рока, јер је већ у првих пет месеци достигнуто планираних 89 одсто.

Због топлије зиме и слабије потрошње, међутим, у прва четири месеца ове године производња електричне енергије далеко је испод планских величина. Планом за ову годину предвиђено је да се произведе 99 милиона киловат-часова, од чега само у овом периоду 59 милиона kWh. Реализовано је, стога, тек 14 одсто од плана (14 милиона kWh), јер се у аутоматском режиму ради по захтевима Диспечерског центра ЕПС-а. Електрана је погонски спремна и у акумулацији, при коти 608, располаже са акумулисаном енергијом од 57 милиона kWh, што значи и да њена попуњеност износи 75 одсто. Акумулација је тако сачувана за период када ће електрична енергија бити највише потребна. Што се тиче ремонта, према плану ове године биће у знаку класичних захвата и трајаће од 5. до 30. августа.

М. Филиповић

ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“

Три електране у ремонту

Од 8. маја радови у току у електранама у Бистрици и Кокин броду, а од 21. маја и у РХЕ „Бајина Башта“

Овогодишњи ремонтни радови у ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ одвијају се по плану. Тачније, са даном закашњења, 8. маја почео је ремонт у ХЕ „Бистрица 2“ и ХЕ „Кокин Брод“ и трајаће три недеље, како је и предвиђено електроенергетским билансом. Како истиче Предраг Млађеновић, технички директор, реч је о класичном ремонту, без већих захвата. Од већих радова треба истаћи вађење трансформатора на „Б“ машини у ХЕ „Кокин Брод“ и његову репарацију (замена језгра и намотаја), а што је већ урађено на „А“ машини и током ремонта биће и монтиран. Замениће се, такође, турбински лежај на „Б“ машини у ХЕ “Бистрица“. Од 28. маја до 4. јуна у овим електранама биће тотални застој због ремонта разводних постројења.

- Ремонтни радови у РХЕ „Бајина Башта“ почели су тачно по плану и 21. маја заустављен је мотор - генератор Р-2. Његов ремонт ће трајати месец дана. Од већих радова овде се издвајају ревизија трансформатора од 160 MVA, која се ради заједно са „Минелом“. Направљен је нови котао, из старог се вади језгро, а све то потом треба препаковати, уклопити, укомпоновати. Значи, озбиљна је по среди реконструкција - каже Мијодраг Читаковић, помоћник директора ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ за експлоатацију и одржавање електроенергетских објеката.

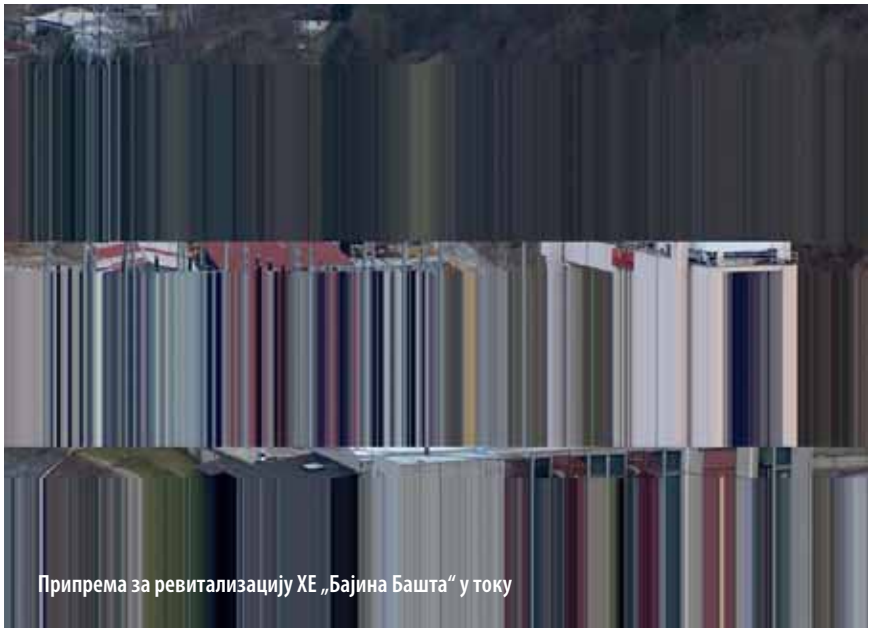

Припрема за ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“ у току

Извршиће се, такође, реконструкција управљања на затварачима горње улазне грађевине реверзибилке. Обавиће се и посебна ревизија носећег лежаја на овој машини, што се ради на сваке две године, а од прве ревизије обављене, током капиталног ремонта, протекло је три године. Поред редовних, класичних радова, које подразумева сваки ремонт, континуирано се ради на припреми ревитализације ХЕ „Бајина Башта“. Комплексан је то и веома мукотрпан посао. Јер, како каже Читаковић, као председник тендерске комисије, на пример, за само једну понуду мора да прочита 7.500 страница!

А од четири очекивана понуђача за овај мега посао, понуде су доставила два – „ALSTOM“ из Француске, и аустријски „Vatech“. О финансијском делу понуде, још је, међутим, рано говорити, а у току је евалуирање пристиглих понуда и опсежно преговарање.

М. Ђокић

Први прикључак купцу у Сремској Митровици

ЕД Сремска Митровица у уговореном року, после закључивања уговора о продаји електричне енергије, пушта тај прикључак у погон

Први прикључак у складу са новом методологијом о критеријумима и начинима одређивања трошкова прикључка за пренос и дистрибуцију електричне енергије на конзуму ПД „Електровојводина“ изведен је у Сремској Митровици, на објекту Ђорђа и Радмиле Бељански. Захтев за издавање одобрења за његово прикључење Електродистрибуцији Сремска Митровица, поднет је 28. фебруара. Решење о одобрењу за прикључење донето је у року од месец дана, тј. 27. марта, чиме странка у наредној кореспонденцији добија статус корисника система. Уговор о изградњи типског прикључка, потписан је 17. априла текуће године. У складу са Уговором о изградњи типског прикључка на дистрибутивни електроенергетски систем „Електровојводине“, купац је на име трошкова уплатио износ од 102.369,82 динара. По уплати трошкова прикључка, у року од 15 дана по овом Уговору, било је потребно извести прикључак.

Извођење радова, у режији ЕД Сремска Митровица, на прикључку почело је 4. маја а завршило се 8. маја. Прикључак се састоји од: изградње електричног прикључка самоносивим кабловским снопом, уградње полиестарског ормана мерног места ПОММ-1, опремљеног трофазним, двотарифним, директним бројилом са уређајем за управљање тарифама и аутоматским осигурачима типа „С“, 16 А. Врста прикључка је типски Т-1.

Обавезе и права електродистрибуције у изградњи прикључка, из овог уговора су да, обезбеди сву потребну инвестиционо-техничку документацију за изградњу прикључка да га изради и у уговореном року пусти у

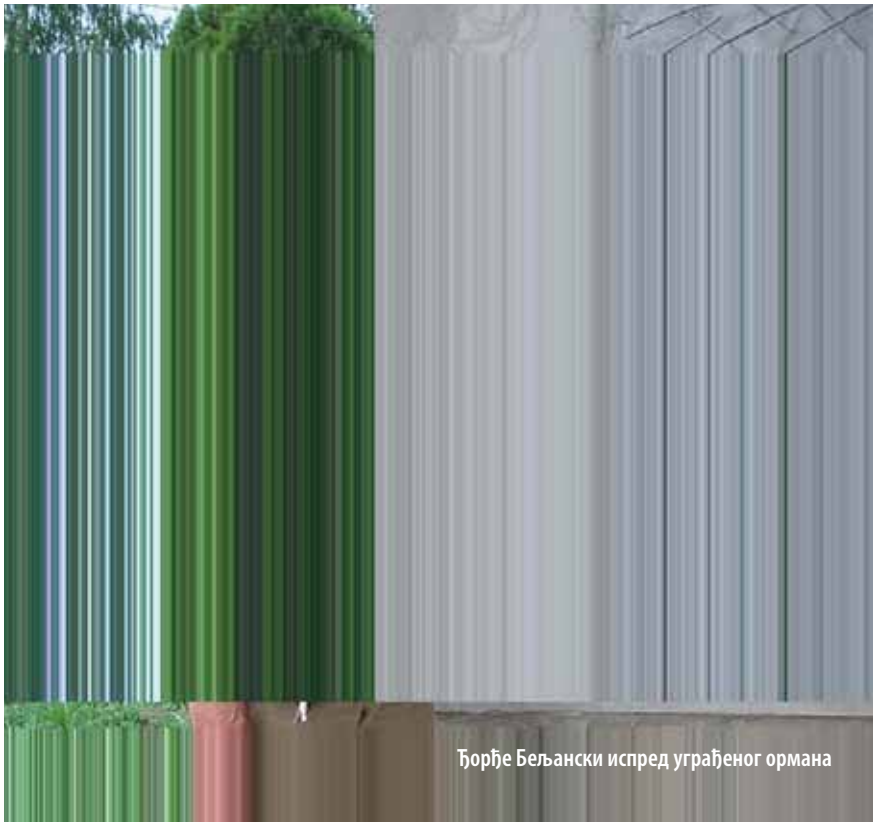

Ђорђе Бељански испред уграђеног ормана

погон као и да га одржава у технички исправном стању. Постојећи електрични прикључак, по овом уговору, постаје опрема електродистрибуције.

- Све је по Уговору испоштовано и на време урађено. У позитивном смислу, очигледно, мења се однос институција према грађанима, у овом случају купцима електричне енергије. На овом примеру схватио сам да се и Србија мења – истиче Бељански, који је протеклих година радио у Швајцарској. Тако је то у развијеном свету, платиш и добијеш стандард, сигурност и гаранцију. Добро је и што електродистрибуција ради све када је у питању прикључење на електромрежу. Значи и то што сам први такав купац са изведеним прикључком по новом начину и што сам тиме ослобођен даљих брига око његовог техничког функционисања и економске експлоатације.

Србислав Сарић, извршни директор за технички систем ЕД Сремска Митровица, напомиње да сада предстоји да се са корисником система закључи Уговор о продаји електричне енергије, а након тога да се електродистрибуцији поднесе захтев за прикључење, уз потребну документацију коју је будући купац дужан да обезбеди сходно издатом решењу. После такве процедуре, објекат ће бити и прикључен на дистрибутивни електроенергетски систем. Иначе, број издатих решења у 2007. години, у ЕД Сремска Митровица, по новој методологији је 41, број закључених уговора 25, број уговора по којима су измерени трошкови прикључка 15, а од броја плаћених реализована су четири, од којих је један типски прикључак Т-1, а остали раздвајања.

М. Шијан

„ЕЛЕКТРОСРБИЈА“ СЕ ПРИПРЕМА ЗА ПРЕУЗИМАЊЕ ТС 110/Х ОД ЕМС-а

Добро одржавани објекти

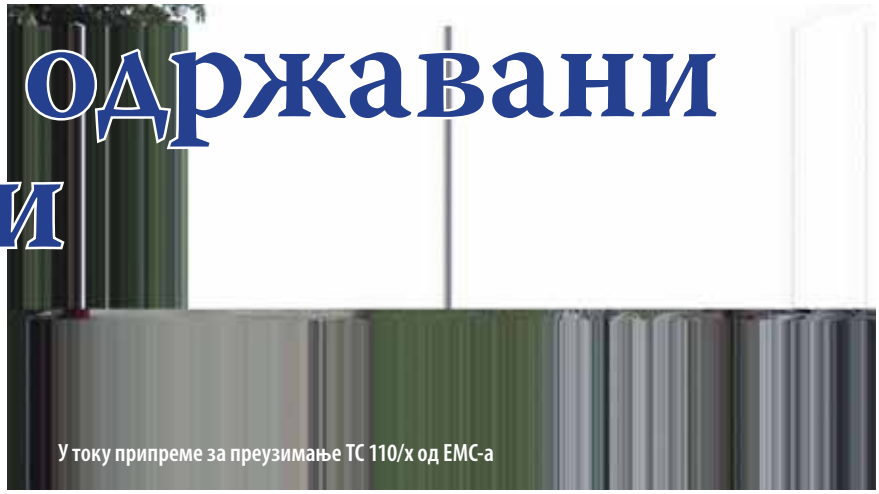
У току припреме за преузимање ТС 110/х од ЕМС-а

Опрема и објекти шеснаест трафо-станица који треба да пређу у власништво „Електросрбије“ старије су производње, али су добро одржавани

Према Закону о енергетици у власништво ЕПС-а треба да пређу сви електроенергетски објекти за дистрибуцију електричне енергије, а који су сада још у поседу ЕМС-а. За ПД „Електросрбију“ то значи да треба да преузме 16 трафостаница и то девет од Погона за пренос Крушевац и седам од Погона за пренос Ваљево. Заједничка техничка комисија, састављена од представника „Електросрбије“ и из ова два погона за пренос електричне енергије, има, стога, задатак да утврди стање објеката, опреме и људства електроенергетских објеката 110/Х kV који се преузимају.

Милосав Филиповић, водећи инжењер мерења и заштите у „Електросрбији“, као члан ове комисије, обишао је ТС из Погона за пренос Крушевац и већи део из Погона за пренос Ваљево. Старост ТС-а и уграђене опреме износи од 25 до чак 50 година, а најмлађа ТС (Нова Варош) изграђена је још 1984. године. Према његовим речима, ове ТС, међутим, добро су одржаване, јер су вршене редовне годишње ревизије и ремонти високонапонске опреме у складу са Правилником о одржавању електроенергетских објеката, као и са техничким прописима и упутствима произвођача опреме. Сваки објекат има и погонску документацију. Релејна заштита је аналогна, електромеханичка и статичка, али је исправна и добро функционише. Трафостанице су на даљинском управљању и опслужује их један до два руковаоца.

„Електросрбија“ треба да преузме 14 ТС 110/35 kV (Сјеница, Нови Пазар-1, Рашка, Краљево-1, Параћин-1, Јагодина-1, Ваљево-1, Нова Варош, Осечина, Шабац-1, Шабац-2, Севојно, Чачак и Горњи Милановац), као и две ТС 110/35/20/10 kV (Аранђеловац и Трстеник).

- Један од закључака комисије је да ће ове ТС бити преузете у постојећем стању, а време и начин преузимања накнадно ће договорити пословодстава ЕПС-а и ЕМС-а (очекује се да ће то почети од наредне године). Констатује се, такође, да пошто су ови објекти обухваћени лиценцом за обављање делатности преноса електричне енергије, да ће се све информације из ТСУ-а ЕМС-а, а које долазе из тих ТС у регионалне диспечерске центре и матичне станице ЕМС-а, прослеђивати у надлежне управљачке центре које одреди „Електросрбија“, што ће се и обавити пре њихове примопредаје. Према посебном уговору који ће се потписати, ЕМС би наставио да и у наредном периоду одржава ове ТС, док „Електросрбија“ не обезбеди потребну резервну опрему и кадрове.

Утврђено је, исто тако, и да су грађевински делови појединих постројења доста дотрајали и да их треба хитно реконструисати, а затим и да треба испунити техничке услове за обрачунско мерење електричне енергије са 35 kV за прелаз на 110 kV. У циљу уредног функционисања ЕЕС као техничко-економске целине, односно обезбеђивања сигурног снабдевања купаца и сигурности руковаоца у ТС, требало би, такође, обезбедити средства за њихову реконструкцију и за допуну нових недостајућих заштита, као и за потпуно функционисање даљинског управљања.

Р. Весковић

ПД „ЦЕНТАР“

Аутоматизација средњенапонских водова

У ПД „Центар“ по урађеном пројекту у току су радови на аутоматизацији електроенергетских објеката, са одабраним средњенапонским водовима у свим огранцима. Највећи ефекти аутоматизације ове мреже очекују се у субурбаним и сеоским срединама, у којима су изводи дужи од 35 километара. У „Електрошумадији“, тако, постављена су два даљински надзирана растављача на далеководима који напајају приградска насеља и села, а предвиђена је и монтажа девет реклозера, од којих су три већ уграђена на територији општине Кнић и један у Рачи. Постављено је и 50 локатора кварова на 10 kV и 36 локатора на 35 kV. У Великој Плани је постављено и пет локатора кварова на деоницама које су најчешће испадале из рада. У огранку „Електроморава“ - Смедерево уграђено је десет реклозера и то по три у Смедереву и Смедеревској Паланци и четири у Великој Плани. У „Електроморави“ - Пожаревац постављено је шест реклозера у Кучеву, пет у Петровцу, три у Великом Градишту и један у Пожаревцу и две мини скаде у Кучеву и Петровцу. Уграђено је и 18 индикатора кварова на разним деоницама, а у ТС Костолац на изводу 35 kV стара заштита је замењена микропроцесорском, а креће се и са реконструкцијом разводног постројења у Салаковцу, где ће бити монтирана још два микропроцесорска релеја.

В. Павловић

ПД ЕД „БЕОГРАД“

Обновљен возни парк

Са представљања рада нових теренских возила

У 2006. години набављено 40 теренских и 19 специјалних возила. – Завршена и набавка путничких аутомобила

Застарео возни парк у Електродистрибуцији Београд дуго је представљао проблем и отежавао је квалитетно обављање послова. Због изостајања значајније обнове, многа возила већ су одавно прославила и „пунолетство“. А набављано ни издалека није било довољно да се направи значајнији помак у пословању. Проблем је постао још израженији издвајањем Јавног осветљења и Изградње као посебних целина из ЕДБ-а. Нешто око 450 возила забрињавајуће просечне старосне структуре и смањен број возача ни издалека нису подмиривали потребе ЕДБ. Тек у протеклој години издвојена су знатна средства и предузете конкретне мере како би се возни парк коначно обновио. На основу уговора набављено је четрдесет теренских возила „лада нива“ и деветнаест специјалних возила.

Према речима Предрага Тајсића, шефа Службе транспорта, све „ладе ниве“ испоручене су у 2006. години. На захтев ЕДБ-а, на возилима је извршена додатна антикорозивна заштита, а у циљу рационализације потрошње горива опремљена су и најквалитетнијим уређајима за погон на течно-нафтни гас. У међувремену, купљено је још десет таквих теренских возила. И набавка путничких аутомобила је завршена. У „ЕДБ“ је стигло шест „флорида“, три „заставе 10“ и тридесет осам „југића“ са Пежоовим мотором, од укупно четрдесет седам уговорених. Ова набавка реализована је на основу компензација ЕПС-а за утрошену електричну енергију. На овај начин набављена су и три теретна возила типа „путар“, „ривал 35,8“ као и један путнички комби.

А као најважније у Служби транспорта истичу набавку деветнаест специјалних возила, са погоном на сва четири точка и то: једанаест хидрауличних трокраких платформи, (радне висине 14 метара) једну телескопску хидрауличну платформу (радне висине 20 метара) и седам хидрауличних аутодизалица, носивости 17 тона, реномираног шведског произвођача HIAB, са одговарајућим приколицама.

Презентацијом новонабављених специјалних возила, одржаном почетком маја у кругу пословног објекта ЕДБ-а (у улици Милана Топлице) обележен је завршетак тог вишемесечног, обимног посла. Значај овог догађаја присуством су потврдили и др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а, Бранислав Ђорђевић, директор ПД „Електровојводина“, Зоран Јеремић, заменик директора ПД „Центар“, као и други многобројни гости. Како је том приликом истакао Стеван Милићевић, директор друштва, „ЕДБ“ је набавио опрему какву има мало ко у Србији, тако да ће купци убрзо осетити и њене предности.

М. Стојанић

Хидроелектране – нови заједнички посао?

У плану градња осам средњих хидроцентрала од 50 до 100 мегавата и то већ за две-три године – У Србији и Републици Српској енергетиком се добро управља – истиче Јозеф Хејсек, шеф за активности ЧЕЗ-а у БиХ

Чешки електро-енергетски гигант ЧЕЗ, са склапањем уговора о заједничком улагању у рудник угља и термоелектрану Гацко, отворио је простор да добије нове још веће послове у Електропривреди Републике Српске у Босни и Херцеговини и то, пре свега, у заједничкој градњи нових хидроелектрана, процењује се у чешким привредним круговима. ЧЕЗ је, наиме, 16. маја потписао уговор са Електропривредом РС о инвестицији од 1,4 милијарда евра у заједничку градњу нових и реконструкцију постојећих капацитета у руднику угља и термоелектрани Гацко, што је досад највећа страна инвестиција у Босни и Херцеговини и највећа чешка инвестиција у иностранству (о том уговору „kWh" је већ писао). А инвестиције у хидроелектране би могле бити и још доста веће, јер је енергетски потенцијал река у српском делу Босне искоришћен са свега једном трећином.

Како пише овдашњи привредни дневник „Хосподаржске новини" из српских привредних и политичких кругова се најављује да се ни за инвестиције у хидроелектране неће, као што је то био случај и са инвестицијом у Гацко, расписивати тендер, него ће се директно преговарати са одабраним стратешким партнером. А тај партнер би опет вероватно био ЧЕЗ што ће, наравно, пре свега зависити од тога какви ће бити резултати међусобне сарадње на пројекту у Гацку. Шеф ЧЕЗ-а Мартин Роман је истакао да је ЧЕЗ веома заинтересован за градњу хидроелектрана, јер се ради истовремено о веома економичним улагањима и еколошким пројектима.

ЧЕЗ заинтересован и за нове хидроелектране на Дрини и притокама

Могло би се, значи, такорећи одмах, ући у реализацију програма градње више хидроцентрала, средње величине од 50 до 100 мегавата, за које су већ типоване локације (микро-централе од неколико мегавата да се и не помињу). А те средње централе би се, захваљујући много бржем поступку одобравања него у ЕУ, могле саградити већ у року од две до три године. Таквих, сасвим конкретних пројеката, Дакић је, како наводе ХН, навео као из рукава чак осам. Те планове би морала, наравно, да одобри влада РС али шеф ЕРС ту, како закључује чешки дневник, „не очекује веће проблеме".

- Чеси имају тенденцију да се висока гледају на Балкан али што се тиче Србије и Републике Српске, ту нису у праву. Бар енергетским предузећима се добро управља, ту је веома квалитетна радна снага, као и одлични стручњаци. Некакве културне разлике? Ни помена. Ове речи Јозефа Хејсека, шефа за активности чешке електроенергетске фирме ЧЕЗ у БиХ, цитирале су ХН поводом потписивања уговора у Гацку. „Створићемо ту најмодернији енергетски комплекс на Балкану, излог ЧЕЗ-а за целу југоисточну Европу", најавио је шеф пројекта Виктор Черни. Срби Чехе, како пише овај лист, веома добро примају. „Имамо искуства из заједничке државе иако су стара већ 150 година,", цитирају ХН генералног директора рудника угља и ТЕ „Гацко", Властимира Савичића. Посебно у Гацку Чеси су одавно познати. Када је ту бечка влада почетком прошлог столећа уводила модерно сточарство, било је потребно да се заливају испаше код Гацка, па су Чеси добили задатак да направе брану на Мушници. Та брана стоји и данас, цео један век.

А поменути Хејсек је уверен да је овакав однос према Чесима имао не малу улогу на тендеру. „Када би Срби имали према нашим конкурентима исти такав однос, тешко да бисмо били тако успешни", признаје он.

Милан Лазаревић

Рајко Убипарип, министар привреде, енергетике и развоја РС

Преговори са Србијом о градњи ХЕ Бук Бијела

Влада Републике Српске почеће преговоре са Србијом о заједничкој изградњи ХЕ Бук Бијела и нових хидроелектрана на Дрини, изјавио је Рајко Убипарип, министар привреде, енергетике и развоја РС. Уместо раније планиране хидроелектране Бук Бијела, снаге 550 мегавата, због изласка Црне Горе из пројекта, капацитет овог енергетског објекта биће 150 мегавата. Пројекат је обустављен прошле године, када се Црна Гора под притиском еколога забринутих због могућег уништења кањона Таре, јединственог у Европи, повукла из ове инвестиције. Према писању чешких медија, за Бук Бијелу, али и за друге хидропотенцијале у Босни и Херцеговини, заинтересован је и ЧЕЗ. Тим поводом Убипарип је пренео да је ЧЕЗ заинтересован за изградњу таквих објеката, али да Влада Републике Српске о томе још није започела званичне разговоре са представницима ове компаније. **Р. Е.**

ФРАНЦУСКА УОЧИ ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈЕ ТРЖИШТА ЕНЕРГИЈЕ У ЕУ 1. ЈУЛА

Приватна струја скупља?

Либерализација тржишта енергије у Европској унији почела је 1996 године, а тржишта електричне енергије и гаса у земљама чланицама отворена у различитој мери. - Француска у закашњењу, а већина Француза није одушевљена овим променама.

Од 1. јула сваки потрошач електричне енергије у ЕУ, како појединац тако и предузећа, моћи ће да изабере сопственог снабдевача електричном енергијом и гасом. Дан „Д" се приближава и сви произвођачи енергије припремају се како би на што ефикаснији начин отпочели трку за придобијање купаца. Многи се ових дана питају шта ће се 1. јула десити у Француској. У току недавно завршене председничке изборне камапње ни социјалистички кандидат Сеголен Роајал, ни победник, садашњи конзервативни председник Никола Саркози нису се превише задржавали на теми приватизације тржишта енергије. Разлог је једноставан: ствари на овом плану не зависе много од њих. Директиве из Брисела морају да се примењују, а ако се то не догоди – следе казне и то финансијске.

Када је реч о примени директива у духу либералне економије и слабљења државе у корист тржишта, Француска је један од тежих случајева у ЕУ. Њена је држава традиционално централизована и јака, са огромном машинеријом коју нова конзервативна влада намерава да реформише и пре свега смањи. Увођење идеје о либерализацији тржишта енергије трајало је више од деценије, а свака примена директиве из Брисела у том правцу изазивала је велике политичке расправе, излазак запослених у државним предузећима на улице, демонстрације и претње синдиката. Већ од првог пакета директива Европске уније издатог 1996. године „буке" је било на претек. Читавих десет година копља су укрштали заступници државне регулације тржишта енергије и њихови противници. Примена директива тражила је измену француских закона које је требало да одобри парламент и потврди Сенат и преиспита Уставни савет крајем 2006 године. Поборници регулације покушавали су да одуговлаче и добију на времену… Коначно, донесени су сви потребни закони који су омогућили скидање француског предузећа за електропривреду са монополског трона и његову приватизацију. За сада уочи самог дана „Д", 1. јула, у Француској постоје два система цена енергије. Први је систем државно регулисаних цена које сваке године одобри надлежни министар. Овај систем односи се на досадашње власнике монопола на тржишту енергије који су већ приватизовани и у којима држава више нема већинско власничко учешће. Други је систем слободно формираних цена које варирају у односу на цену нафте.

И убудуће са два система формирања цена?

По закону који је с муком донесен у Француској крајем 2006. године, од 1. јула сви потрошачи - како приватници, тако и предузећа - морали би да имају право да бирају од кога ће купити електричну енергију и гас – дакле све цене требало би да буду у систему слободног формирања. Овај закон донесен је као одговор на директиве из Брисела. Његово слово, међутим, француска администрација изгледа тумачи на свој начин, па је тако Себастиан Басе из Француске генералне дирекције за конкуренцију и потрошњу новинарима изјавио да ће и од 1. јула постојати два система формирања цена. Другим речима, ништа се неће изменити? Није баш тако, тумаче власти, чије би се објашњење могло свести на следеће - државно регулисане цене нестаће, али поступно до 2010. године.

Због либерализације поново се у Паризу најављују штрајкови

Многи су незадовољни. Није јасно зашто се иде на потпуну либерализацију тржишта енергије?

„Тржишне цене су у 2006. години упола мање скочиле него државно регулисане цене енергије. Истина је, међутим, да се цена струје, која углавном потиче из нуклеарних извора у Француској, одређује у односу на цену гаса, а који је неопходан за друге облике производње струје", објаснио је Басе. После свега остаје питање каква ће бити реакција Европске комисије.

Либерализација тржишта енергије у Европској унији почела је 1996. године, а тржишта електричне енергије и гаса у земљама чланицама отворена су у различитој мери. Француска је у закашњењу, а сви Французи нису одушевљени овим променама. Нека испитивања јавног мњења показала су да је чак 80 одсто њих задовољно досадашњим системом снабдевања струјом. Лево оријентисани синдикати зато су ових дана запретили штрајковима тврдећи да је биланс либерализације

тржишта енергије лош. Они, пре свега, тврде да тзв. слободна конкуренција није довела до пада цена како то тврде заговорници либералне економије. Истина, статистике су неумољиве. После увођења слободне конкуренције на тржишту енергије за пет година (од 2001. до 2006.) цене струје и гаса скочиле су у земљама ЕУ: и то за 39 одсто у Шпанији, 49 одсто у Немачкој, 67 одсто у Финској, 77 одсто у Шведској, 81 одсто у Великој Британији, 92 одсто у Данској. А шта се догодило у Француској? Цене струје за предузећа која су остала везана компанију EdF, значи за државно-регулисани сектор, повећане су у истом периоду за 11 одсто. А за предузећа која су се оријентисала на понуђиваче струје из тржишног сектора раст цена који је износио 76 одсто готово да им је удвостручио рачуне.

У свом манифесту против либерализације тржишта енергије, лево оријентисано удружење ATTAC, које донекле замењује ослабљене синдикате у Француској, упозорава да либерализација тржишта струје не само да не доноси пад цена електричне енергије него и повећава могућност појаве великих проблема у функционисању ЕЕ система. Доказ су кварови и искључења у Калифорнији, Великој Британији, Шпанији и недавно у новембру 2006. године, када се квар по принципу домино ефекта проширио на целу Европу, обухвативши 10 милиона домаћинстава у мраку. Разлог је као што се испоставило: недовољно инвестирање у производњу и мрежу, јер овакве инвестиције одмах не доносе добит.

Струја на берзи повећава цену киловат-часа

ATTAC упозорава, уз то, и да се увођењем струје на берзу, ствари само још више компликују. У време суше и великих врућина 2003 године цена киловат-часа достигла је за 70 пута већу цену од просечне. Тржиште које следи своје законе, без икакве обавезе према државној регулативи, није способно да гарантује сигурно снабдевање на дуг рок. Произвођачи нису мотивисани да дугорочно инвестирају, јер је на дуг рок нејасно ко ће имати колико удела на тржишту и како ће се развијати цене. Али, инвестиције су, за то време, међутим, неопходне управо због сигурности снабдевања.

Le marćé de l'électricité ne marće pas! У том манифесту групе ATTAC, која у

Француска наставља да брине ЕУ

целој Европи окупља све противнике либералне економије, наглашава се да струја не може да се прилагоди законима слободног тржишта, јер је једно од њених основних својстава да мора непрестано да се одржава равнотежа између производње и потрошње. Електрична енергија не може да се чува у магацинима, наглашавају они. Та равнотежа могла је да се одржава пре либерализације тржишта, када је постојао један државни организам EdF који је контролисао читав процес од производње до потрошње. Са много учесника у овом процесу који контролишу само његов део, вероватноћа да систем престане да функционише је велика, сматрају противници либерализације. Они поричу оно што је у основи пројекта ЕУ – сврсисходност стварања европског тржишта електричне енергије. Приликом транспорта струје на даљину енергија се губи сразмерно растојању. То значи да велике дистанце подразумевају и већи губитак енергије. Другим речима, жеља да се створи европско тржиште значи расипање енергије. Није нормално да замишљамо да енергија треба да се производи у једној земљи и троши у другој (на пример да се производи у француским нуклеаркама и троши у Румунији).

Тешко до „струје без граница"

Европска унија жели „струју без граница". Системи земаља чланица треба да се споје у једну мрежу, а не да као раније буду повезани онако и онолико колико је потребно да једна држава притекне другој када је потребна помоћ или размена. ATTAC предлаже јачање јавног сервиса како у Француској, тако и у Европи, сматрајући да је то једино у интересу грађана. Французи имају веома изражен смисао за социјалну димензију политике. То је везано за специфичну француску културу „умећа живљења". Оно што се англосаксонцима чини корисним, Французима је неподношљиво. Французи имају традицију државе која штити грађане у име револуционарног тројства „слобода, братство и једнакост". Они више воле да имају време за разоноду и загарантоване цене струје, него да без предаха учествују у трци и бирању јефтиније понуде. Многи у Европи, као Енглези, Немци и Швајцарци, сматрају Французе зато чак лењима, али им с друге стране завиде на њиховој „култури задовољства". Из свега овога могле би да произиђу озбиљне политичке последице, јер Брисел без Француске не може да оствари прилично суров либерално - економски модел Европске уније, иако је то прописала Светска трговинска организација. Да ће Француска, чак и под конзервативним председником Саркозијем, наставити да брине Европску комисију – сасвим је јасно. Довољно је сетити се застоја који је произвело француско „не" европском уставу пре две године. Тим пре што када кажу „не" - Французи то чине са задовољством!

Наташа Јокић

ЗБОГ ЗАТВАРАЊА ДВА БЛОКА У НУКЛЕАРКИ ЈАСЛОВСКЕ БОХУНИЦЕ У СЛОВАЧКОЈ

Велико интересовање за нове капацитете

Јавно су интерес изразили Enel, који је власник Словачких електрана, затим неизоставни ЧЕЗ, E.ON, руски инвеститори… Фаворити E.ON и Руси.

E. ON – озбиљан кандидат за градњу нових нуклеарних капацитета

Почетком ове године заустављен је рад првог блока нуклеарне централе у Јасловским Бохуницама. То исто чека и други блок од почетка 2008. године (о томе је исцрпно писао „kWh“ у првом овогодишњем броју). На томе је тврдо инсистирала ЕУ, иако је доста словачких стручњака сматрало да су ови блокови од по 440 мегавата још могли да раде и да се не могу упоредити по сигурности са блоковима у бугарској Нуклеарки „Козлодуј“, чије је искључење, такође, Брисел постављао као услов за ступање у ЕУ.

На њихово место могли би се поставити нови блокови или један већи нови капацитет, чиме би се на инфраструктури уштедела знатна средства, а вероватно и у брзини градње. У последњих месец – два влади се пријавило шест интересената за инвестирање у нове капацитета на овој локацији. Као што се могло очекивати, први је интерес изразио већински власник Словачких електрана (СЕ) којима припада нуклеарка у Јасловским Бохуницама, италијански Enel. За њим је пожурио да се кандидује немачки E.ON који има јаке позиције у Словачкој и региону. ЧЕЗ није журио толико ваљда зато што су његови људи још раније помињали као добру инвестициону могућност да се на овој локацији после заустављања и ликвидирања два блока (што неће бити ни лако, ни јефтино) сагради нови капацитети. Према представницима владе у игри су и други неименовани инвеститори, на пример из Русије, а чује се незванично да интересовање постоји и у другим земљама с јаком нуклеарном енергетиком, на пример, Француској (EdF је власник једне од три регионалне електродистрибуције у Словачкој).

Неки сматрају да је најлогичније да инвеститор буде Enel, чији је главни шеф Фулвио Конти пожурио из Рима у Братиславу да би о томе разговарао са премијером Робертом Фицом, мада се процењује да градња неће моћи да почне пре 2010. године. Фицо је, међутим, јавно дао предност E.ON-у који је наводно већ одмакао на припреми пројекта за градњу. А то је онда поновио и током посете Немачкој, у сусрету са канцеларком Ангелом Меркел. Али, потом је Фицо био у Русији и тамо, како је рекао, добио веома занимљиве понуде за руско учешће у градњи нових нуклеарних капацитета у Словачкој, вероватно у замену за сигурност у снабдевању нафтом и гасом.

На новој градњи сигурно неће моћи да се користи електро-машински елементи од ликвидираних блокова. Али, ту су, ипак, изграђена инфраструктура, путеви, железница, довод воде и укључење у преносни систем. Неки стручњаци сматрају да је вероватније да ће се у Јасловским Бохуницама на место ранија два, због повећаних захтева безбедности и очувања животне средине, поставити само један, нешто већи блок, на пример од 600-700 мегавата. Такав блок би стајао, како се рачуна, око 40 милијарди словачких круна тј. око 1,2 милијарде евра и могао би бити завршен до 2015. године. Уштеда се, захваљујући постојећој инфраструктури, процењује на око 300 милиона евра. Но, све би морало бити добро испланирано и раније уговорено јер су произвођачи опреме за нуклеарке, услед наглог оживљавања интереса за нуклеарну енергетику у Европи и целом свету, претрпани поруџбинама, тако да су рокови испоруке и монтирања опреме доста продужени.

М. Лазаревић

Ликвидација блокова стајаће око 750 милиона евра

Трошкови заустављања рада ова два блока процењени су на скоро 16 милијарди круна, тј. 470 милиона евра што ће, углавном, компензирати ЕУ. Али, трошкови ликвидације блокова су много већи и процењени су на скоро 750 милиона евра… Тим поводом словачки политичари и стручњаци поново жале због тога што је претходна влада брзо и лако попустила притиску ЕУ за обустављање рада ова два блока и што није умела да преговара. Требало је, на пример, да се инсистира на томе да и словачка страна предложи шири круг институција и стручњака који би о овим блоковима дали мишљење.

Жал за нуклеарком

Бугарска, а нарочито житељи Козлодуја, ни после шест месеци не престају да жале због испуњења тог последњег услова за ступање у чланство ЕУ

Пола године је скоро прошло од затварања последња два блока Нуклеарне централе „Козлодуј“ из совјетске ере, а Бугарска и, нарочито, град Козлодуј и околина, не престају да жале за њима. Њихово затварање је било последњи услов који је Бугарска морала да испуни да би могла да ступи у Европску унију. Нула на огромном зиду диспечинга реактора 4 сведочи о томе да је нуклеарни комплекс затворен 31. децембра 2006, тачно у 21 сат и 40 минута. Два сата и 40 минута потом у Софији почела је масовна прослава ступања у Унију. Козлодуј, међутим, и даље не може да прежали нуклеарку од које је не само ово место добро живело, него од извоза те енергије и цела земља.

„Када смо затварали електрану појавиле се чак и сузе на лицима људи за које је тешко помислити да су икад плакали“, испричао је чешким новинарима који су недавно посетили Козлодуј Рашо Парванов. Он је главни техничар, одговоран за реакторе, које су међународни инспектори оценили као недовољно безбедне и непогодне за модернизацију и који су због тога постали извор несигурности и горчине. „Нисмо хвала богу остали без посла. Али, и деци мора бити јасно да кад електрана престане да ради не могу људи вечно задржати посао“, додаје он.

Парванов је овамо дошао још у време Брежњевог СССР, односно, пет година пошто је 1970. године комплекс отворен. Бугарска је добила електрану, тада слављену као чудо совјетске технологије - и то у замену за испоруке воћа! „Имао сам тада 18 година. Управо је стартовао четврти реактор. Данас имам педесет и доживео сам да се затворе сва четири“, прича Парванов. Прва два реактора, у складу са споразумом са ЕУ, Бугарска је затворила 2003. године. У раду остају два новија реактора, постављена 80-их, по безбеднијој технологији.

У Козлодују нуклеарна електрана је много више од радног места и од лавиринта цеви и трубина. Толико је повезана са идентитетом града да се нашла и у грбу Козлодуја! Промена судбине житеља места није везана само за пад комунизма, него и за дуго очекивано и припремано ступање земље у ЕУ, која је инсистирала на затварању четири блока, иако је Бугарска у њихову модернизацију инвестирала око две милијарде евра. Бугарска енергетика сада све наде полаже у наставак крајем 80-их започете градње нуклеарке „Белене“, упркос критичким тврдњама да је наводно чека неизвесна будућност с обзиром на притисак ЕУ за либерализацију тржишта и за повећање удела обновљивих извора. Но, без обзира шта се буде догађало с Беленем, становници Козлодуја, којима је шест блокова нукеларке неколико деценија обезбеђивало просперитет, боје се да је град осуђен на умирање. „Као кад бисмо изгубили још неког блиског човека“, коментарише гашење блокова нуклеарке удовица Велика која се у цркви моли сваки дан да се у то место врати просперитет. А и за ту цркву заслужна је нуклеарка – дала је паре за њену обнову, када је била срушена у земљотресу 1977. (оном који је најјаче погодио Букурешт).

Козлодуј: по затварању два преостала реактора више ништа неће бити као пре

Зашто да се пате и наша деца?

Муж Велике је 1975. године био изложен прејакој радијацији када је током једног инцидента ушао у део нуклеарке у коме је она била присутна. Како прича Велика, нису му рекли да треба да узме заштитну одећу. Убрзо, потом почели су здравствени проблеми које она приписује озрачењу, неколико година касније умро је од запаљења плућа. Упркос те личне трагедије, старица се разљути и на сам помен затварања нуклеарке. „Шта би требало да кажем? Болесна сам, изгубила сам мужа, живим сама већ 20 година, али зашто би требало да се пате и наша деца?“ каже она о великом отпуштању које се припрема.

Козлодуј је био сиромашно село. Електрана је сељанима донела огромну радост, дошли су ту да живе многи људи, добили добре плате, станове и тако је настао град. У широкој главној улици Козлодуја је доста кафана и коктел салона. На балконима за место се „гурају“ сателитске антене са вешом на жици

Неколико улица даље од центра Данаил Мујев је саградио верну копију сеоског имања. У његов ресторан „Олтенија“ гости долазе стазама између брижљиво одржаваних травњака и живе ограде и преко угланцаних степеница. Испред самог ресторана његов BMW дели мес-

то на паркиралишту с коњском запрегом. Крупни Мујев, који личи на рвача, у ресторану за баром меша локално бело вино с кришкама поморанџе, лимуна, додаје томе потом црно вино и све то налива у чаше. Са репродуктора се чује сетна бугарска музика. „Запослио сам се одмах по завршетку школе и одслужене војске. Уговор са електраном сви смо имали већ онда када смо спремали дипломски“, сећа се Мујев старих добрих времена када је дошао у електрану и ту радио 15 година као техничар.

Свиђа им се вино, зашто не и нуклеарка

Пре 15 година, тј. када је пао комунистички режим, отворио је ресторан, чију клијентелу чине већином запослени у нуклеарки - инжењери, службеници, техничари, па чак и инспектори Међународне агенције за атомску енергију којима се свидела балканска кухиња. „Инспекторима се свидело и наше вино. Не схватам зашто им се не би свидела и нуклеарка“, пита се он пола у шали, пола у горчини. Јер, и његов ресторан постоји и добро послује захваљујући нуклеарки, иако се за госте из нуклеарке мора да бори са још десетак новијих ресторана и кафана у овом месту од 16 хиљада становника. Како сматра овај предузимач, Бугарска није била припремљена како треба за ЕУ. Кад почне да се говори о предстојећим отпуштањима и гашењу последња два блока, Мујев гледајући кроз чашу полуодсутно додаје: „Таква нам Европа није требала“.

„Сви кажу да по затварању два преостала реактора више ништа неће бити као пре и да ће животни стандард у Козлодују знатно пасти“, каже Бојан Јорданов, полазник Средње школе Игора Курчатова за нуклеарну енергетику (Курчатов је био великан совјетске нуклеарне физике). Но, сада већ, ђаци који завршавају ову школу немају загарантовано место у нуклеарки. Неки већ размишљају да оду негде другде, вероватно изван границе, јер знају да места нема за све. Козлодуј дефинитивно губи „битку за будућност“.

Милан Лазаревић

ХРВАТСКА

Улагања у обновљиве изворе енергије

Министарство за привреду, рад и предузетништво Хрватске ће и ове године издвојити неповратна средства за развој и производњу опреме намењене обновљивим изворима енергије. Реч је о улагањима вредним 5,75 милиона куна, односно, више од 783 хиљада евра. Како је наведено у саопштењу за јавност, које је пренео сајт www.energetika.net, министарство је јавни конкурс за расподелу средстава објавило 28. маја, а рок за пријаву је 30 дана.

Ова неповратна средства биће усмерена у производњу опреме за хидроелектране снаге до 10 MW као и истраживање и развој искоришћавање енергије ветра, биомасе, сунчеве енергије, биогорива, биогаса и геотермалне енергије.

Суфинансирањем пројеката ресорно министарство жели да повећа конкурентност домаћих предузећа на хрватском, али и да им омогући лакши улазак на страна тржишта.

Кроз овај пројекат Министарство за привреду, рад и предузетништво је, иначе, до сада поделило више од 11 милиона куна. **М. Б.**

Неповратна средства за укључивање у произвођаче опреме за коришћење енергије ветра

Несташица електричне енергије на Балкану

Тражња диже цене

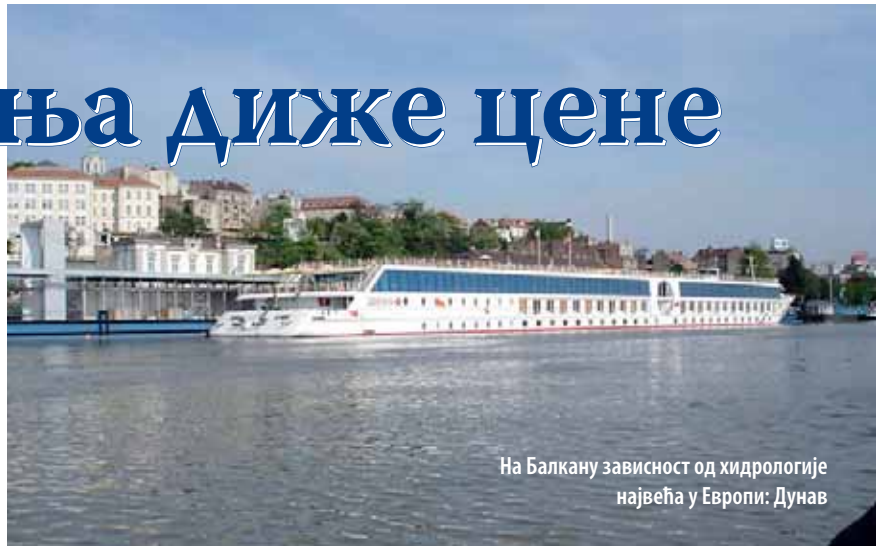

На Балкану зависност од хидрологије највећа у Европи: Дунав

Берзански аналитичари предвиђају да цена електричне енергије, када се купује на велико, ускоро може да достигне 70 евра за мегават-час. – Годишњи мањак на Балкану чак 22 милијарде киловат-сати. – Гашење нуклеарки, суша, недостатак капацитета и велика тражња доносе неизвесност

Потрошаче електричне енергије у средњој Европи чека, према најавама аналитичара, још драматичнији наставак раста цена електричне енергије од оног који је последњих година већ оцењиван као изузетно висок – годишње је био по правилу двоцифрен. Постојећим генераторима раста цена прикључио се један нови који се тренутно и у средњерочној перспективи показује као најинтензивнији – несташица енергије, а самим тим и појачана тражња за увозом у балканским земљама.

У средњој Европи једини вишкове енергије има (скоро половину продукције, односно око 30 милијарди киловат-сати) претежно државни ЧЕЗ. Тај вишак ускоро ће продавати на новој енергетској берзи, чиме би, по замисли чешког министра привреде Мартина Ржимана, требало да се обузда неконтролисани раст цена електричне енергије у земљи. У тој замисли се, међутим, како упозоравају енергетски и берзански аналитичари, не рачуна на појачану тражњу с Балкана због које се тај вишак може, практично, разграбити и то по ценама за половину већим од домаћих.

Берзански аналитичари предвиђају да се цена електричне енергије на берзи ускоро може подићи на око 70 евра за мегават-час. Тренутно се цена у Чешкој креће око 45 евра, а у суседној Немачкој, чије тржиште има највећи утицај на цене у региону, око 56 евра (реч је о ценама на велико, значи без трошкова и губитака у преносу и дистрибуцији, пореза и разних додатака, који малопродајну цену удвостручују). У Министарству привреде кажу да је та варијанта „чисто теоријски" могућа, али из ЧЕЗ-а одговарају да се „на берзи мора понудити енергија свим купцима по истим условима" и да они енергију ником нити хоће нити смеју да дају јефтиније.

У таквом сценарију раст цена не би могли да избегну ни домаћи тј. чешки потрошачи који струју директно купују од ЧЕЗ-а. Остатак продукције ЧЕЗ продаје својој фирми - кћери ЧЕЗ – и ова трансакција на берзи не учествује, јер би трговина унутар скупине ЧЕЗ могла да буде „ценотворна" тј. да утиче монополски на кретања цена. То, у ствари, значи да цена по којој ЧЕЗ свом делу фирме продаје струју мора да полази од цене која важи на берзи. А та цена ће због балканске „глади" за увозом бити бар за половину већа од сада важеће у Чешкој.

На Балкану због акутног дефицита, који је краткорочно последица искључивања два блока нуклеарке у бугарском Козлодују и тешке суше која драстично смањује производњу из хидроелектрана (дугорочно се ради о заостајању у градњи нових капацитета ради покривања брзо растуће потрошње) тражња за струјом је незасита, па цене лете у небо и постале су највише у Европи. То се могло наслутити још јесенас с приближавањем затварања два блока од по 440 мегавата у Козлодују. Регион је тиме изгубио око шест милијарди киловат - часова енергије која се извозила и покривала добар део дефицита и чак око 70 процената испадања у региону. За толико се, иначе, отприлике годишње повећава и потрошња на Балкану. Седам балканских држава тражило је, стога, у пролеће од Брисела, када је била погоршана и хидролошка ситуација (од које је производња електричне енергије на Балкану јако зависна, па и највише од свих региона у Европи) да се макар привремено ова два блока укључе, али Европска комисија је била неумољива. Када се све сабере и одузме електроенергетски дефицит на Балкану износи око 22 милијарде киловат-часова годишње и покрива се из увоза. То је отприлике четвртине производње електричне енергије у Чешкој, односно трећина производње ЧЕЗ-а.

Од балканских земаља са највећим струјним дефицитом суочила се Албанија. Компанија Korporata Elektroenrjitike Schqiptare у марту је, тако, набавила свих тражених 334 милиона киловат-сати по цени до 72,5 евра, без трошкова за пренос изван границе (добар део тога испоручио је ЧЕЗ). Али, ни то није било довољно за покривање потреба становништва и привреде, па се влада у Тирани одлучила за завођење још оштријих рестрикција у потрошњи. Криза на Балкану неће се завршити ни идуће године, а аналитичари очекују да ће цене мегават-часа прећи 80 евра!

Није, међутим, много боља ситуација ни у средњој Европи. У Немачкој се ситуација искомпликовала са одлуком о поступном затварању нуклеарки, чиме се остаје без 27 одсто капацитета, а све веће је питање да ли ће нове електране, које су у плану да се граде, стићи да покрију дефицит који се већ наговештава. Аустрија је већ дуже време зависна од иностранства за испоруке у шпицевима потрошње, Мађарска је пропорционално највећи увозник струје у средњој Европи (увози 20 одсто утрошене енергије), а нема чак ни планове за градњу нових капацитета и за смањивање увоза. Словачка, која са затварањем два блока у нуклеарки „Моховце" постаје од извозника увозник, има у плану градњу нових капацитета (проширење нуклеарке „Моховце" и замена искључених блокова новим у старој нуклеарки у Бохуницама), али ниједан нови капацитет неће прорадити у наредних пет година. Пољска је, такође, на путу да ускоро постане импортер (већ је влада забранила извоз) и то озбиљан, без брзих решења за дефицит који прети.

М. Лазаревић

УКРАТКО

Енергетски план Онтариа (Канада)

Економски најмоћнија канадска провинција Онтарио је, преко Двајта Данкана, министра енергетике, обелоданила план развоја нуклеарних потенцијала. Две постојеће нуклеарне електране „Пикеринг“ и „Дарлигнтон“ биће генерално ремонтоване у складу са еколошким захтевима и најновијим технолошким решењима. Реч је о четири реактора. Максимум нуклеарних потенцијала је одређен на 14.000 мегавата. До 2025. године изградиће се још 6.300 мегавата хидро капацитета, а из обновљивих извора обезбедиће се додатни капацитети.

Нуклеарка у Индонезији

Влада у Џакарти расписаће 2008. године јавни конкурс за изградњу прве атомске централе, изјавио је Натио Ласман, председник индонежанске агенције за нуклеарну енергију. Од 1997. године Индонезија је замрзла нуклеарне пројекте, јер су еколошки покрети организовали масовне демонстрације широм земље. Добре шансе да добију посао имају САД, Јапан, Француска и Немачка.

Мини ХЕ у Македонији

Министарство економије Македоније расписало је међународни тендер за давање концесија на 60 локација за изградњу мини хидроелектрана. Реч је о малим хидроцентралама инсталисаног капацитета до пет мегавата електричне енергије. Према програму оне би се градиле у сливовима река Вардар, Струмица и Црни Дрим. Заинтересоване компаније треба да до 14. јуна доставе понуде са подацима о финансијском пословању, бонитету, билансу успеха и пореском статусу.

Соларни џинови у Новом Мексику (САД)

Две велике соларне компаније, „New Solar Ventures“ и „Solar Torx“, са седиштем у Аризони, објавиле су да крећу са заједничким пројектом огромног генератора од 300 мегавата у месту Деминг, америчка савезна држава Нови Мексико. Посао је вредан 1,6 милијарди долара и изградња ће потрајати пет година. Први киловат-часови електричне енергије треба да ка купцима потеку до краја 2010. године, јавља Ројтерс.

Спор око Билећког језера

Електропривреда Републике Српске противи се праву Црне Горе да користи део електричне енергије који се производи у електранама Билећког језера. Из Бањалуке се тврди да Црногорци у градњу четири електране на том језеру нису уложили ни цента. Међутим, у извештају црногорске радне групе, тврди се да Црна Гора има право на потенцијал Билећког језера, јер се четвртина површине језера налази на њеној територији, а 42 одсто укупне воде језера потиче са црногорске територије. На сливу Требишњице постоје четири хидроелектране од које ХЕ „Требиње“ 1 и 2 припадају Републици Српској, а ХЕ„Дубровник“ и ХЕ„Чапљина“ Хрватској и Босни и Херцеговини. Поменуте електране годишње произведу 2,7 гигават-сати електричне енергије, што је више од 90 одсто производње струје у Црној Гори.

Ветротурбине у Француској и Великој Британији

Позната француска компанија EdF наручила је 26 ветротурбина за ветроелектрану „Cemin Ablis“, снаге 52 мегавата. Посао је вредан 75 милиона евра. Почетак радова је на пролеће 2007. године, а први киловат ће потећи већ 2008. године. Опрема је поручена од немачког произвођача „Repower Systems“. У плану је да се наручи још 20 ветротурбина за две ветроелектране које се граде у Великој Британији. Реч је о ветроелектрани „Biker“, снаге 26 мегавата и ветроелектрани „Walkway“ од 14 мегавата. Компанија EdF већ је изградила широм Француске ветро капацитете укупне снаге од 140 мегавата, а до 2008. предвиђена је градња још шест ветроелектрана, укупне снаге 160 мегавата, јавља Франс прес.

Спор око продаје електране и рудника

Власт се залаже за продају а опозиција и стручна јавност се супротстављају таквом концепту истичући да ова предузећа морају да остану у државном власништву

Продаја пљеваљске Термоелектране и Рудника угља тема је око које се у Црној Гори већ две године „ломе копља". Тешко је очекивати да ће по овом питању власт са једне и опозиција и стручна јавност са друге стране наћи заједнички језик иако се рок за доношење коначне одлуке озбиљно приближио. Државни органи не одустају од идеје продаје ових енергетских постројења, а опозиција се супротставља таквом концепту истичући да ова пљеваљска предузећа треба да остану у државном власништву.

„Ако је домаћа струја јефтинија, зашто купујемо страну. Каква је логика да продамо нашу електричну енергију странцима и на тај начин купујемо иностранту", пренели су медији прошлог месеца изјаву Борислава Бановића, функционера Социјалдемократске партије.

Идеју да треба продавати киловатсате а не термоелектрану заступа и лидер Покрета за промене Небојша Медојевић истичући да је ово енергетско постројење и у садашњим условима профитабилно. По његовим речима, приватизација пљеваљске електране „није у интересу ни грађана, ни државе, већ неког за кога је већ спакован договор".

Опозиционе партије у Црној Гори упозориле су и на то да је већ договорена продаја ових предузећа. По подацима, које су изнели њихови представници, Термоелектрана се продаје за 45 милиона, иако је њена процењена вредност 150 милиона евра, а за изградњу другог блока већ је уложено 50 милиона евра.

Од председника владе, Жељка Штурановића, противници концепта продаје електране и рудника затражили су да се изјасни да ли је и под којим условима, за то да оне „пређу у руке" руске компаније „Ен плус група". Уместо одговора на постављено питање, Штурановић је поручио да је циљ владе смањење сиромаштва и побољшање стандарда свих грађана.

Прошлог месеца медији су забележили, истина незваничну, и изјаву надлежних из „Ен плус групе" да ова компанија није заинтересована да са Електропривредом Црне Горе и пљеваљским Рудником угља оснива заједничко предузеће. Таква иницијатива потекла је, наиме, од ЕПЦГ чија се управа пре неколико месеци успротивила продаји Термоелектране Русима. У ово заједничко предузеће би, како је предложено, ушли Термоелектрана и Рудник. Оснивачки улог ЕПЦГ-а били би запослени, постојећи блок и део новца, а Рудника његова имовина, радници и концесије на рудна богатства. А „Ен плус група" требало би да обезбеди већи део од 300 милиона евра, неопходних за ревитализацију пљеваљског комплекса, санацију Рудника и градњу другог блока термоелектране.

Различите оцене о томе да ли је пословање ТЕ „Пљевља" и у садашњим условима профитабилно

Надлежни у „Ен Плус Групи", чији је, иначе, власник руски милијардер Олег Дерипаска, сматрају да преговори предуго трају и да су им постављени и нови услови који у први мах нису помињани. „Било би корисно да тендерска комисија дефинише коначне услове овог конкурса", навели су у овој компанији.

Посланици Скупштине Црне Горе прошлог месеца нису прихватили предлог Закона о заштити домаћинства у сектору енергетике који је припремила Мрежа за афирмацију невладиног сектора прикупивши претходно потписе више од 7.200 грађана. Овим предлогом било је, подсећамо, предвиђено да се цена струје за домаћинства обрачунава искључиво на основу цене киловатсати добијених из домаћих извора и да такав начин обрачуна буде примењен и за овогодишње јануарске и фебруарске рачуне који су били изузетно високи. Против усвајања закона гласали су посланици Социјалдемократске партије и Демократске партије социјалиста. За усвајање Закона у начелу била су 33, док је против било 38 посланика.

Иначе, током јула и августа Електропривреда Црне Горе планира да из увоза обезбеди 84.600 мегават-сати електричне енергије. Тендер за куповину ове количине струје расписан је средином прошлог месеца. Процењена вредност набавке је, како су навели у ЕПЦГ, 5,8 милиона евра, а једини критеријум за избор најповољнијих понуђаче биће - цена.

П. М. П.

Нуклеарна енергија као друштвени избор

Нуклеарке још под велом тајни

Одговоран избор нуклеарне технологије, као готово јединствене производње електричне енергије, подразумева се само уз гаранцију максималне безбедности

Често се разматра питање ефикасности и исплативости на пољу технологије, екологије и економије, а занемарује се, у основи политички или чак филозофски, али веома важан проблем. Одговоран избор нуклеарне технологије, као готово јединствене производње електричне енергије, подразумева се само уз гаранцију максималне безбедности. Та безбедност се односи на места производње и чувања горива и отпада, као и на њихов транспорт. А такве мере неопходно је да се примене и на научна истраживања, као и у читавом ланцу производње енергије, како би се избегле катастрофалне последице несрећа, саботажа, отуђивања технологије или сировина.

Дакле, треба заштитити нуклеарну енергију, што ће најпре одговарати најупорнијим присталицама оваквог облика производње енергије. Каква треба да буде та заштита? Шта бисмо могли да понудимо ако не полицијске мере којима треба додати савршене системе видеоконтроле, кибернетске баријере и друге мере као пратњу у транспорту радиоактивних материја, истраживачких лабораторија и централа? Како се таква апсолутна сигурност може обезбедити у демократском друштву?

У друштву, у којем се већ користи биометричка контрола у школским просторијама или радари који аутоматски детектују најмање прекорачење дозвољене брзине на путевима, колики степен савршенства треба да достигне заштита популације и друштва од последица непажње и од несрећа? Престанимо, једном за свагда, да одржавамо утопију нула одсто ризика, насупрот ономе што често говоре противници нуклеарних централа, по којима су - и да централа у Чернобилу није била оронула и да је савршено одржавана - у моменту катастрофе разлог за њу могле бити и само погрешне одлуке компетентног особља.

У демократски одговорном друштву, при избору нуклеарне енергије, неопходно је да се примене и све мере из арсенала безбедности и заштите. А да би било демократије, као и да одлуке о томе не би биле препуштене само научницима, потребно је организовати и јавну расправу. И то је могуће само ако грађани имају задовољавајући приступ независној и квалитетној информацији. У стварности, нажалост, нуклеарна енергија и безбедност, као и војна политика једне земље, тешко се прилагођавају транспарентности информација и уобичајено је да је то под велом тајне. То су области у којима је информација одавно замењена оним што данас називамо комуникација, а што се некада звало пропаганда.

IAEA - ексклузивно право за обавештења о последицама радиоактивности

Довољно је, тако, видети само званичне податке које је дала Међународна агенција за атомску енергију - IAEA (која директно зависи од Савета безбедности Уједињених нација), о намерно потцењеном броју жртава Чернобила, приказаном и као дефинитивне и то 20 година након експлозије овог нуклеарног реактора 1986. године. А, насупрот томе, чињеница је да људи још увек трпе и последице Хирошиме. Тим пре потребно је да се здравље људи у тим подручјима преиспита.

Уосталом, зашто је IAEA једина која даје таква обавештења, а не и Светска здравствена организација – WHO? Разлог је једноставно уговор, потписан 1959. године, којим се Међународној агенцији за атомску енергију признаје ексклузивна компетенција за све оно што се тиче последица радиоактивности по здравље. Подаци о жртвама радијације Хирошиме и Нагасакија, затим о француским војницима озраченим током нуклеарних проба шездесетих година у Алжиру, као и о становницима контаминираних региона у близини централе у Чернобилу, значи сва питања на тему здравља и зрачења, поверена су организацији чија је функција да промовише и развија производњу и систем нуклеарне енергије. То је исто као када би се нафтној компанији „Тотал“ дало да информише о загађењу које изазивају моторна возила.

У Француској, где је избор атомске енергије као главног начина за добијање електричне струје одавно обављен, ко, на пример, стварно зна шта је један бекерел (Bq) или један сивер (Sv)? Шта зна један средњошколац или грађанин - бирач о нуклеарној технологији? Тако једино дата „информација“ говори о ефикасности, чистоћи, рентабилитету и националној независности. Са ЕПР-ом (European Pressurized Reactor), нуклеарним реактором треће генерације, значи, понашамо се као кад купујемо детерџент који боље пере.

Да ли демократија може да изабере нуклеарке и када је све у вези са њима обављено велом тајне и да иде дотле да изабере и фризиране податке, па и саму лаж! У својој пропаганди и противници нуклеарки, тврдње, исто тако, заснивају на неаргументованим тезама, а све до развијања разних теорија завере, па иду и до потпуно сулудог фанатизма (слике деформисаних тела, подаци са намерно преувеличаним бројкама...)

Присталице производње струје са избором нуклеарне енергије на дуги рок, стога, треба да одговоре на сва отворена питања у вези са њеном рационалном ефикасношћу, с тим и да заобиђу уобичајени, технократски начин опхођења, са одговорима у стилу „то је сувише опасно/све је под контролом“ или „исплативо је/скупо је“. Нуклеарна енергија, као избор друштва, пре свега, право је политичко питање.

Andre Rigo
„Respublica“

ИРАН

Нуклеарке по сопственој технологији

Техеран

Мохамед Саиди, заменик Организације за атомску енергију Ирана, на семинару у Араку у централном делу земље, изјавио је да ће Иран за пет година почети са производњом горива и електричне енергије из нуклеарних електрана. У Араку, иначе, Иран је започео конструкцију прве локалне нуклеарне централе. Нове нуклеарне капацитете, значи, Иран ће подизати на основу сопствене технологије. Према плановима развоја нуклеарне енергије, Иран намерава да конструише мрежу од око 20 нуклеарних централа, укупног капацитета од 20.000 мегавата и то до 2025. године.

Централа у Араку имаће производни капацитет од 360 мегавата. За прву нуклеарку у овој далекоисточној азијској земљи, коју су капацитета 1.000 мегавата у Бушеру на југозападу земље подигли партнери из Русије, према уговору из 1995. године, отварање се и даље одлаже. Разлог за то је спор између Русије и Ирана око плаћања ових радова

(Извор : Xinhua)

ВИЈЕТНАМ

Кораци ка либерализацији тржишта

Влада Вијетнама настоји да искористи заинтересованост страних компанија за нова улагања у електроенергетски сектор и да тиме убрза започете активности на либерализацији тржишта електричне енергије. Пројектоване могућности електроенергетских капацитета ове земље са веома интензивним привредним

Ханој

растом (последњих година и од преко осам одсто годишње) тренутно износе 11.200 мегавата и у плану је да се за наредне четири године удвостручe.

Највеће интересовање од великих иностраних компанија за улагања у вијетнамску електроенергетику показују јапанска фирма „J. Pauer Sumitomo“, британски „BP“, аустралијски „Insham“, јужнокорејски „Samsung“... За пројекте градње нових термоелектрана на угаљ заинтересован је и француски гигант EdF, који на југу Вијетнама намерава да инвестира средства у нове CET пројекте (конструкција објеката, експлоатација, трансфер енергије). У договору са Владом Вијетнама у току је испитивање подобне локације за градњу таквог објекта, чије коришћење ова компанија планира до 2012. године. EdF, који већ у овим пројектима у Вијетнаму тренутно учествује са 56 одсто од укупно одобрених средстава, као најновије обезбеђује и средства за даљу реализацију пројекта термоелектране на гас „Fu Mi 2.2“.

Поред ове централе у току је и подизање само још једног CET пројекта и то електране на гас „Fu Mi 3“. Оба ова пројекта реализују се у јужној провинцији Ба Риа Вунг Тау. У току су и преговори за подизање још једног таквог капацитета – централе „Mong Duong“ у северној провинцији Ћуанг Нин, снаге 1.200 мегавата. Рачуна се, притом, и на још неколико таквих инвестиција са страним учешћем, а у првом реду то се односи на електрану „Hiep Fuok“.

Пројекти са страним капиталом, међутим, још изискују дуге преговоре, нарочито за купопродајне уговоре за струју. Јер, државна компанија EVN (Електрична струја Вијетнама) не може да прихвати цене по којој је нуде инвеститори. А и за започете CET пројекте неопходне су државне гаранције земаља из којих су инвеститори. Вијетнам, очигледно, све чини како би у што краћем року отворио национално тржиште електричне енергије, а да би се са њим задовољили интереси и произвођача и купаца струје. Иако се оно тако постепено отвара – EVN купује електричну енергију и од компанија које му нису прикључене , као на пример од вијетнамских компанија TKV, фирме за угаљ и минерале и од „Sung Da“. Али, неспорно је да праве конкуренције на тржишту још нема и да у снабдевању купаца још има доста недостатака. А за TKV и генералну компанију „Sung Da“, упркос томе што су многи произвођачи укључени у електроенергетски сектор, EVN има двоструку улогу – и купца и дистрибутера. Реорганизација овог сектора, стога, је сада најважнија активност и спровешће се тако да производни потенцијали EVN одвоје од преноса, који остаје у државном власништву, односно да економски самостално послују. Дистрибуција и набавка електричне енергије, а што ће гарантовати држава, препустиће се приватним фирмама.

(Извор : Le Courrier du Vietnam)

Валентина Јокић

Музеј Вука и Доситеја

Тајна пашиног конака

Шира јавност никада није сазнала како је отворен овај музеј, нити ко су били главни учесници овог „културног скандала“

Велика школа, претеча Београдског универзитета, почела је с радом 1. септембра 1808. године у једној тесној неугледној згради у Господар-Јевремовој улици, баш наспрам здања у коме је данас Вуков и Доситејев музеј. Због недостатка простора Великој школи је ускоро придодата и ова кућа, коју је крајем осамнаестог столећа саградио београдски паша (генерал).

Хроничар је тада записао: „Ова друга кућа содржавала је, у обнимању своме осам соба, али је прилично орабочена, но Совет како ју је определио одмах је и наредбу учинио да се о трошку народном уреди и оправи“.

Кућа је двоспратна, са три одаје у приземљу и пет на спрату. У приземљу су одмах установљена три разреда „нормалне школе“. А изнад „…три собе биле су наређене за три класе Велике школе, само што трећа класа сад још није могла удејствовати се“. У оне две преостале просторије смештена су два од пет професора, али је касније у њима столовао најстарији од њих по звању, или како бисмо то данас рекли, шеф катедре. Уз ову кућу је сграђена једна мања с просторијом намењеном сиромашнијим а талентованим ђацима, у којој су учили и боравили током школовања.

Ту пашину кућу, у којој се данас налази Музеј, купио је 1841. кнез Александар Карађорђевић, а мању до ове трговац Никола Кутула, да би је касније препродао бакалину Дади.

Идеја о отварању музеја посвећеног нашим просветитељима постојала је одавно, али нити је било музеалија (експоната), нити простора. После Вукове смрти једна од Влада Србије откупила је од његове удове и ћерке бечки архив и неколико личних предмета. Рукописи су били смештени у Академији наука и уметности, а фес, наочари, бројанице, његова ћилибарска муштикла, дивит и перо у Народном музеју. Али, кад је било речи о Доситејевој оставштини, сачувано је тек неколико писама. То је било све (доцније су дошле уметничке

Музеј наших просветитеља – Вука и Доситеја
фото: Р. Прелић

гравуре и слике, па чак и једна дагеротипија Анастаса Јовановића, првог српског фотографа, једини познати снимак камером Вука Караџића).

Највероватније уз благослов Митре Митрић, идеја о музеју, која је наставила да живи и после окупације (револуције), почела је да се опредмећује. Наиме, будући Музеј је добио зграду повише Јованове пијаце, опет „прилично орабочену“, као и Ђуру Гавелу за управника… у оснивању.

Здање је окречено и у њега се уселила занимљива екипа коју је окупио наш угледни историчар књижевности: рачуновођа је био Сергеј Сластиков, у јавности много познатији као супруг Десанке Максимовић, стрина Смиља, чистачица и „хаузмајсторка“ заједно са својим ћутљивим супругом Османом, Бранка Тасић и Борислав Михајловић као асистенти, и секретарица чије се име изгубило у лавиринтима времена, једини члан партије у овој шареној дружини и, следствено томе, политички комесар Музеја (који никада никог није цинкарио „тамо где треба“).

Израда скица за будући унутрашњи изглед Музеја поверена је сликару Пеђи Милосављевићу, а пројекат за реставрацију старе ограде, довољно ниске да не заклања поглед на кућицу, али високе таман да обесхрабри незване госте с пијаце, дело је архитекте Иве Здравковића.

Шира јавност никада није сазнала како је отворен овај Музеј, нити ко су били главни учесници овог „културног скандала“. Јер, много пре него што је Пеђа Милосављевић донео прве витрине, у жутом конаку приређена је – друга самостална ликовна изложба проказаног Миће Поповића. Онако илегално, као што је неколико година касније у његовом атељеу, после отказивања представе у Југословенском драмском, премијерно изведен Бекетов комад „Чекајући Годоа“. После његове прве и једине изложбе у „Цвијети Зузорић“, управа једне мале београдске галерије је отказала већ оглашену другу изложбу „Село Непричава“. Образложење им за то онда није требало. Ђура и Михиз скују план да Мићине слике изложе у музеју, па шта буде; по цену да им цензори министарства културе одеру кожу с леђа. Нису је одрали. Изложба је похваљена, па је министарство чак откупило два рада тада неподобног младог сликара, потоњег академика, Миће Поповића.

Милош Лазић

Востани, Сербијо

„Ја ћу писати за ум, за срце и за нарави чловеческе, за браћу Србље којега су год они закона и вере" (текст са постамента Доситејевог споменика у Универзитетском парку)

Доситеј Обрадовић

Пишући својевремено о људима који су, бар у Београду, сахрањени изван градских гробаља, уз хероје, краљеве, кнежеве, достојне противнике, вероломне савезнике и политичаре (па и оне којима су народ и историја пресудили да им та почаст не припада), споменуо сам и Доситеја Обрадовића и Вука Караџића, велике просветитеље и реформаторе чији земни остаци почивају пред вратима Саборне цркве.

Неко ми је тада написао писмо подсећајући ме и кореће да би нашим великанима место пре било у самој цркви, заборављајући при том да је Саборни храм светог Арханђела Михаила, на углу улица краља Петра и војводе Симе Марковића – крипта династије Обреновић, уз коју су сахрањени неки митрополити и патријарси.

Доцније, чепркајући по Доситејевој биографији, открио сам да он и Црква нису били у претерано добрим односима, мада он, увелико размонашен, није узео крсно име Димитрије, већ је и даље користио оно које је добио када се закалуђерио, исказујући тиме вољу да свој завет испуни до краја.

Заиста, шта написати о Доситеју а да већ није познато? Све: од Чакова и темишварског заната, преко Хопова, где је затекао распуштене монахе у осопштини од које их је отргао митрополит Павле Ненадовић, путем преко Далмације и Албаније до Смирне, у Липиск и Шклов, код генерала и царичиног љубавника Симе Зорића (заправо Неранџића), до Лондона и тамошње масонерије, и коначно до Трста и пребогатих Теодоровића, који су прихватили „преживаљшчика" Доситеја.

Да ли споменути кромпир који је, 18. августа 1807. године, на Преображење, први донео у Србију прешавши у њу скелом, да би напаћени народ спасао глади, или краву и шарено теле које му је, у устаничком Београду, узвратно даривао војвода Петар Молер?

Ипак, можда је најзанимљивији онај мени доскора непознат податак који сам тек недавно пронашао ишчитавајући Михизове мемоарске белешке? Наиме, ту сам затекао опис једног чудног сусрета и још чуднијег разговора који су, пред полусрушеним Хоповом, водили стари Ђуро Гавела, управо устоличени директор Вуковог и Доситејевог музеја у оснивању, млади Дејан Медаковић и његов кум Борислав Михајловић, тада још студенти, од којих ће овај други постати Гавелин асистент.

Надгорњавајући се у познавању живописа великог српског реформатора, дошао некако ред и на старијег и увелико признатог историчара књижевности и књижевног критичара да запита младе такмаце:
- Добро, знате ли шта су учинила два карловачка трговца у одушевљењу због „Совјета здраваго разума"?

Ови тешка срца признадоше да не знају.

Стари Гавела се насмеши весело:
- Послали су му на поклон, као признање за лепу књигу, сваки по аковче бермета.

Детаљ са вермутом био је чаробан, те је Михиз одушевљено закључио: - Па, та два акова бермета дођу му као прва позитивна књижевна критика у српској литератури. Лепа конкретна критика. Допадне ти се књига, па писцу пошаљеш пешкеш… Штета што се тај обичај није увео.

Мало је познато да је Доситеј, дошавши у Београд, у Србију, у неколико махова мењао пребивалиште. Прво је био смештен у тврђаву, у некадашњи везиров конак. Ту му није одговарало, па се убрзо преселио у кућу свог пријатеља Петра Новаковића, званог Чардаклија, у којој је становао и Карађорђев син Алексије, кога је Доситеј подучавао. После Чардаклијине смрти преселио се у дом руског изасланика Родофиникина, и коначно у Текију која и данас стоји на истом месту, на углу Студентског трга и Вишњићеве, код Природно-математичког факултета.

Умро је од упале плућа, вративши се из неке дипломатске мисије, 10. априла 1811. године у четири сата ујутру, у седамдесет другој години, управо у тој згради. Покопан је истог дана по подне, а на сахрани се окупило сво српско и православно становништво града. Опојали су га митрополит и београдски свештеници, а по његовој жељи сахранили су га као јеромонаха. Ковчег с Доситејем носили су совјетници, а одмах за њим је ишао Карађорђе са Алексијем, док су почасну пратњу давали српски и руски војници.

Желео је да буде сахрањен код Хајдучке чесме у Кошутњаку, а сахрањен је испред Саборне цркве с леве стране, при улазу код западних врата.

Милош Лазић

БИОСКОПИ

„ЗАТАМЊЕЊЕ“ („FADE TO BLACK“)

Радња филма „Fade to black“, базирана је на истинитом догађају. Године 1952, Орсон Велс, већ веома познат и цењен као режисер и као глумац, разводи се од Рите Хејворт и прихвата улогу у филму “Cagliostro“, првој великој италијанско-америчкој продукцији реализованој у Риму. У току снимања филма, у једној акционој сцени, млади глумац кога је Велс упознао на једној од многих вечери организованих у Риму у његову част, умире у наручју Орсона Велса. По верзији италијанске полиције, младић је користио дрогу и умро је због прекомерне дозе. Али Велс, генијалан и интригантан лик, сумња да је млади глумац био отрован и почиње своју истрагу. Истраживања га доводе до римског друштва, њему непознатог, сачињеног од корупције, злочина и саучесништва између политике и криминала. Све се то догађа у миљеу Рима `50-их у коме су били присутни Американци и ЦИА који су покушавали на све начине да спрече долазак на власт Комунистичке партије Италије. Редитељ филма је Оливер Паркер, а у главним улогама су: Кристофер Вокен, Дени Хјустон, Паз Вега, Диего Луна.

Интересантно је да је овај филм сниман у Београду. Извршни продуцент филма Италијан Пјетро Амати изјавио је на конференцији за новинаре да ће филм у Београду бити приказан пошто је већ у дистрибуцији у Шпанији, али пре премијере у Италији и Енглеској. Италијански продуцент каже и да је сугерисао режисеру Паркеру да је из логистичких разлога Београд најбољи да „глуми“ Рим из 1950-их година. А Паркер је био убеђен тек пошто му је Амати показао да Калемегдан личи на римску вилу Барози, Топчидер на стари аеродром вечитог града, београдски Стари двор на Трг Републике италијанске престонице, а филмски студио у Кошутњаку на слични комплекс „Ћинећита“.

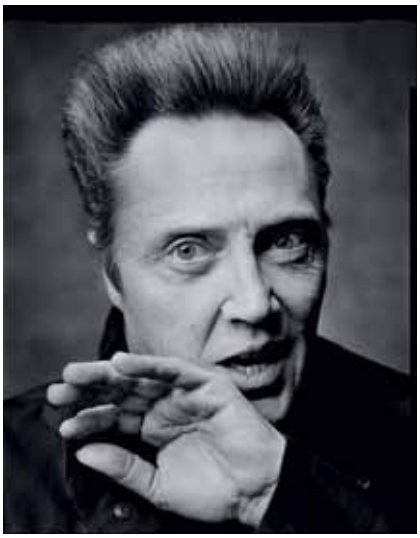

„OCEANS 13“

Након светске премијере америчког филма „Оушнс 13: Игра се наставља“ на 60. Канском фестивалу у мају, српска публика видеће га у биоскопима од 21. јуна. Нови наставак популарног акционог серијала редитеља Стивена Содерберга поново је окупио славну екипу коју предводе Џорџ Клуни, Бред Пит, Мет Дејмон и Енди Гарсија. Њима су се сада придружиле глумачке легенде Елен Биркин и Ал Пачино. То је и трећи део узбудљиве приче о шармантном пљачкашу Денију Оушну и његовој групи, чије су мете коцкарнице, банке и музеји на гламурозним локацијама широм света. Главнина радње овога пута дешава се у казинима Лас Вегаса, где је филм и сниман.

„МИРОСЛАВЉЕВО ЈЕВАНЂЕЉЕ“

Јунак овог документарног филма, чија је премијера 6. јуна у Сава Центру, је Мирослављево јеванђеље, најстарији сачувани српски ћирилични рукопис. Писан у првој четвртини седамнаестог века за хумског кнеза Мирослава, старијег брата Симеона Немање, тај рукопис, по својој лепоти, нема премца међу сачуваним православним јеванђелистарима. Кроз документарни серијал од четири епизоде осветљава се јединствена судбина овог рукописа - од његовог настанка у данашњем Бијелом Пољу, преко оснивања манастира Хиландар, украденог листа који је доспео у императорску библиотеку у Петрограду и пронео глас о прелепом српском рукопису, начину на који је рукопис стигао у руке краља Александра Обреновића. Као и о мистериозном нестанку у ноћи када је извршен мајски преврат, проналаску и посебној пажњи која му је посвећена током повлачења српске војске преко Албаније, поновном нестанку, током Другог светског рата, па све до савремених догађаја и до његовог уписа у регистар „Памћење света“ UNESCO-а. Бројна представљања на водећим светским ТВ станицама (ABC, NBC, CBS...), као и недавна одлука UNESCO, да најлепши српски ћирилични рукопис уврсти у каталог светске културне баштине подстакли су ауторе да направе ову филмску причу.

Аутор: Бошко Савковић. Сценарио: Вељко Топаловић и Бошко Савковић Директор фотографије: Вук Дапчевић Музика : Зоран Кики Лесандрић Наратор: Предраг Мики Манојловић.

ПОЗОРИШТЕ

„СВАДБА У КУПАТИЛУ“

После више деценија бављења позориштем, Милорад Павић нас још једном изненађује: овај писац интерактивних драма, који спада међу наше у свету најчешће извођене ауторе, нуди нам комедију. Његова весела игра „Свадба у купатилу“, дешава се почетком двадесетих година прошлог века у Малом Бечкереку и има двоструку интригу – крими и љубавну. Заплет обухвата један мушки и један женски љубавни пар, као и један судски процес због крађе панталона.

Средишње место у комаду заузимају две лепе девојке као и један несрећни песник, чије апаратне еротске склоности и лирски изливи падају на трусно тле војвођанске провинције у годинама одмах после Првог светског рата. Ово Павићево дело је на сцену Позоришта на Теразијама поставио редитељ Саша Габрић. У главним улогама су: Миленко Заблаћански, Мина Лазаревић, Маја Новељић Ромчевић, Слободан Стефановић, Јанош Тот и други.

КОНЦЕРТИ

„RED HOT CHILI PEPPERS“ НА ГРИН ФЕСТУ

Грин Фест, једнодневни музички фестивал, који организује „State Of Exit“ и „Live Nation“ биће одржан у уторак, 26. јуна у Инђији. „Red Hot Chili Peppers“, највећи рок бенд данашњице, наступиће на овом јединственом фестивалу. Осим „Peppersa“, атрактивност Грин Феста својим ће наступом увећати и “Касабиан”, британ индие рок бенд, као и овдашњој публици добро позната имена: Кирил, Едо Маајка и Ритам нереда. Наступ „Red Hot Chili Peppersa” биће једини у југоисточној Европи ове године.

Актуелност бенда се огледа у успеху прошлогодишњег, деветог по реду, албума „Stadium Arcadium” који је продат у више од шест и по милиона примерака и који је био први на топ листама у САД, Великој Британији, Немачкој и Новом Зеланду. „Red Hot Chili Peppers”, најпопуларнији и најтраженији страни бенд у Србији, постоји већ 24 године. Првобитно калифорнијски школски бенд, данас је један од најтраженијих и најбољих рок састава на свету. Каријеру су почели као панкери, а крајем осамдесетих и почетком деведесетих предводили су музички правац фанк рок у који су касније додали елементе блуза, психоделичног фанка и ска. Светску славу стекли су 1989. године, после четвртог албума “Mother’s Milk”. “Know Me Down”, песма са овог албума, била је прва њихова песма на „Топ 10” листи. Peppersi држе рекорде и на Билбордовој топ листи, на чијем су врху провели чак 81 недељу уз највише синглова на првом месту. Продали су више од 60 милиона албума, чиме су сврстани међу најпродаваније музичаре икад.

Напомена: Концерт Герија Мура који је због болести певача 11. маја отказан, биће одржан 16. јуна у Сава Центру. Купљене улазнице важе.

ИЗЛОЖБЕ

„ВАЉЕВСКА ТРЕЋА ДИМЕНЗИЈА ПРОШЛОСТИ, ПОГЛЕД ИЗ БУДУЋНОСТИ“

У Народном музеју у Ваљеву изложена је нова стална поставка „Ваљевска трећа димензија прошлости, поглед из будућности”, којом се завршава вишегодишња реконструкција и ревитализација тог музеја. Према речима Владимира Кривошејева, директора музеја, то је прва савремена комплексна музејска поставка у Србији, будући да је осмишљена и реализована према савременим музеографским начелима - стару девизу „његова висост предмет” замењује ново правило „његова висост посетилац”, односно „излагати идеје, а не предмете”. Посетиоци ваљевског музеја пролазиће кроз својеврсне временске капије, видети тродимензионалну представу неолиотске грнчарске радионице, проћи калдрмом стару царску и ослушкивати њену вреву, звуке ковачке радионице, али и виолину првог градског апотекара. А моћи ће да виде и ратни кабинет војводе Живојина Мишића, да предахну поред салона који је ваљевска трговачка породица откупила од бечког конзула…

КЊИГЕ

ЛИЛИ КИНГ: „ПРОФЕСОРКА ЕНГЛЕСКОГ“

„Професорка енглеског“ је узбудљива прича о породичним односима са провокативним погледом на установљена мишљења о томе шта интимност, искреност, лојалност и породични дом значе. Годинама живећи са књигама, професорка енглеског, више пажње посвећује јунацима књижевних дела него студентима и сину. Када импулсивно прихвати просидбу заљубљеног удовца, живот који је саградила брзо ће морати да се промени. Помоћу једног романа који налази сабласни одјек у њеном тренутном животу, она је приморана да се суочи с тајнама и окрене се мужу, сину и новој породици.

„Лили Кинг пише подједнако лепо и дирљиво и о крупним, драматичним, и о ситним и наизглед безначајним поступцима који могу да имају лоше последице на породицу.“

(„New York times books review“)

„Средишње теме Лили Кинг су оно што људи раде једни другима и завештање које остављају за собом, а истражује их спретном руком, тако сложено да ствара у нама осећај као да смо одједном течно проговорили неки страни језик.“

(„USA today“)

БИОГРАФИЈА: „УХВАТИ ПЛАМЕН - ЖИВОТ БОБА МАРЛИЈА“

Управо је објављена дуго најављивана биографија Боба Марлија, једног од највећих музичара свих времена. Уз до сада неоткривене податке из приватног живота краља регеа, ту су и до сада необјављиване фотографије. Специјално за ово издање неке од најпознатијих Марлијевих песама препевали су Рамбо Амадеус, Београдски синдикат, Ниггор, Бајага, Жика Миленковић... и многи други.

Све је почело на Јамајци – филозофија растафаријанизма, експлозија регеа, политичка борба против експлоатисања јефтине радне снаге у рудницима и на дуванским пољима, а сједињено у једном лику, који је кроз своју музику и поезију покушао да наведе људе да сагледају живот у другачијем светлу. Пресудну улогу у животу острва одиграли су афрички ритмови и наслеђе традиције месијанског црначког мистицизма, изнедривши историјску личност која је требало изнова да протумачи старе симболе и веровања, и додели им нова значења. Прича о Бобу Марлију је прича о једном животу, једној музици и једној религији. Књигу је превео и приредио Мирко Бижић.

Јелена Кнежевић

ПРЕОКРЕТ У ЛЕЧЕЊУ БОЛЕСТИ СИСТЕМА ЗА ВАРЕЊЕ

Кад стомак заболи

Лекари у домовима здравља треба сами да реше већину гастро проблема, као што је диспепсија, појачано лучење киселине, а које се јавља и код 40 одсто радно активног становништва. - Код специјалисте тек после шест недеља. - За желудац опасни лекови за ублажавање болова и антиреуматици

На недавно одржаном Конгресу гастроентеролога Србије у Београду, више од 300 лекара из домова здравља прошло је целодневни курс „Болести дигестивног система и јетре у ординацији лекара примарне заштите". Тиме је учињен први корак за најављени велики преокрет у организацији лечења по коме ће лекари у домовима здравља лечити многе од болести органа за варење, а неће као до сада, аутоматски, само написати упут и пацијенте проследи специјалистима на клинике. Утврђено је да диспепсију, поремећај у систему варења изазван повећаним лучењем желудачне киселине, а који обично прати нелагода, мука и бол у стомаку, рана ситост или надутост, у чак 70 до 80 одсто случајева треба као медицински проблем да реши лекар у дому здравља. Ово је иначе, најчешћи проблем код 40 одсто радно активног становништва.

Дилема о томе да ли то треба да ради породични лекар или специјалиста гастроентеролог, како је објаснио професор др Томица Милосављевић, министар здравља, али и гастроентеролог по специјалности, није само наша, него се њоме баве и у Европи, па је ова модел заправо пресликан из европског система здравства. Синдром диспепсије, међутим, широка је категорија. Др Милосављевић тим поводом истиче да иза диспепсије може да стоји, чир, обична нервоза, али и почетни тумор желуца, јер пацијенти се жале на сличне симптоме. Али, и да захваљујући „Водичима добре праксе" и едукацији, коју је прошло чак 60 процената наших лекара у домовима здравља, они сада знају када проблем могу решити сами, а када пацијента шаљу специјалисти. Лекар у дому здравља по први пут, тако, има право и да преписује савремене лекове за овај проблем, тзв. инхибиторе протонске пумпе („омепрол", „контролок", „нексијум"), и то током шест недеља, а тек после уколико има потребе пацијент се шаље на специјалистички преглед.

На конгресу је одржано и више предавања о проблемима крвављења у органима за варење, а због погрешне употребе одређених лекова (разних таблета које се користе за ублажавање реуматичних и других болова), као и о опасном коришћењу ацетилсалицилне киселине, односно разних аспирина. На овом научном скупу професор др Миодраг Крстић, директор Клинике за гастроентерологију и хепатологију Клиничког центра Србије изнео је фрапантан податак да само у широј околини Београда, због крвављења изазваних овим лековима, умре око 130 особа годишње, а хиљаду пацијената лекари Ургентног центра спасу у последњи час. А и то је у тек 15 одсто од укупног броја пацијената који крваре и који у тешком стању стигну у Ургентни центар, где се лекари боре за њихов живот. Чак и „ацетисали" у малој дози од 80 милиграма, а који се препоручује за смањење ризика од инфаркта, нису безбедни за особе које имају факторе ризика за крвављење. Ко не подноси ове лекове, који оштећују слузокожу горњих делова органа за варење, може да осети различите симптоме од диспепсије (мука, бол, горушица, повраћање) до појаве оштећења слузокоже и чира који крвари или пукне.

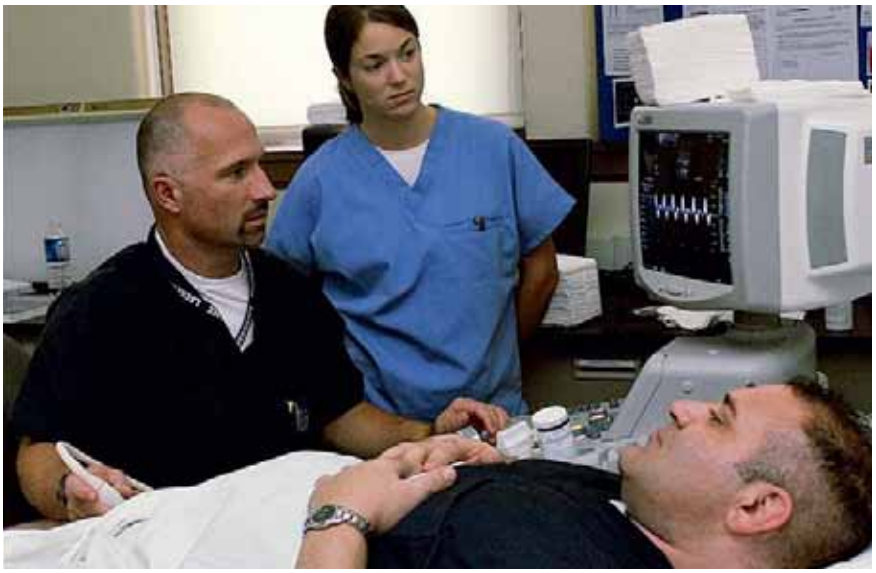

Четири су главна фактора ризика за настанак крварења: ранија улкусна крварења (чир), затим раније доказани чир који није крварио, старосна доб изнад 65 година и нека придружена болест попут обољења срца, крвних судова или мозга, али и дијабетеса. Др Крстић наглашава да сваки лекар, било опште праксе или кардиолог и реуматолог, пре него што препоручи неки од лекова из ове групе мора прецизно да утврди да ли постоје поменути фактори ризика. Особе са само једним фактором ризика имају 0,8 одсто ризика од крвављења, док код оних са два фактора то износи - два процента. Када постоји више од једног ризика, пацијент мора да узима тзв. блокаторе протонске пумпе, али може и „ранисан" („ранитидин") у већој дози. Велика је заблуда да особа са осетљивим желуцем и чиром може ове лекове да узима у виду инјекција или супозиторија (чепића). Ови лекови нису опасни само када се директно попију на уста, већ они делују преко крви, тако да ни инјекције и супозиторије нису безбедан облик за особе са чиром.

З. Ж. Д.

СЕЗОНА АЛЕРГИЈА

„Горке“ јагоде

Кад се појави црвени осип по лицу, рукама, бутинама или осећај отицања, по помоћ треба отићи у најближу хитну службу

Ових дана многи су после заслађивања првим малинама или јагодама доживели непријатно изненађење: црвени осип који се шири по лицу, али и по рукама, бутинама, свим деловима тела... Наравно, да је тешко у таквим тренуцима сачувати хладну главу и реаговати на најпаметнији начин, а код нас мало људи зна шта треба да се ради у случају алергијских реакција на неку врсту хране. Занимљиво је да ове алергије немају било какве везе са прскањем воћа, пестицидима или недовољним прањем, као што се често мисли, већ једноставно, неке особе имају склоност ка алергијама и морају да избегавају одређене намирнице, међу којима су, нажалост, и оне најслађе и најпривлачније.

Професорка др Мирјана Богић, алерголог у Институту за алергологију и имунологију Клиничког центра Србије сматра да не треба плашити народ, али да је важно да особе које знају да су осетљиве на поједину храну, морају бити свесне како нека од ових стања могу да буду кобна по живот.

- Алергије на храну су врло честе. Некада се јављају у раном детињству и пубертету, али има ситуација и када се први пут код некога јаве у 45. години. Једноставно, мото савремене алергологије све више постаје да што више нешто узимате, већи су и изгледи да једног дана постанете на то алергични. Алергије на храну, међутим, могу да буду нарочито неугодне код особа са екцемима, хроничним упалама носа и астмом, па је код њих опрез неопходан. Када се примете први знаци алергије, пут је познат - што пре у хитну службу да се добије инјекција „урбазона“, односно адреналина, савет је др Богић.

Познато је да су алергије на храну, после реакција на лекове и убода пчеле и осе, потенцијално најопасније, при чему су оне и масовне. Јер, оброци су три-четири пута на дан, а лекови се ипак не узимају стално. Међу најјачим алергенима храном су коштуничаво воће - орах, лешник, бадем, кикирики... Тренутно у Америци, али најчешће алергије и код нас, су - на кикирики! Врло опасни, такође, могу бити и плодови мора. Од јагодичастог воћа – опрезно, пре свега, са јагодама, купинама и малинама. У већини случајева реч је, свакако, о благим облицима алергијских реакција, где је код оспе, копривњаче или отока капака, довољно попити неки антихистаминик - лек против алергије или потражити помоћ Хитне помоћи. Свако такво стање, објаснила је докторка Богић, може да пренођи, али сутрадан треба потражити савет и помоћ свог лекара или алерголога.

З. Ж. Д.

ИСХРАНА

Мање црвеног меса

Црвено месо не би требало да буде на јеловнику више од једном до два пута недељно, саветују лекари. Црвено месо може да повећа ризик настанка болести срца и крвних судова, узрок је високог крвног притиска, рака на дебелом цреву и простати, па чак и појави шећерне болести. Зато је препоручено поменуто смањење, уз повећање воћа и поврћа у исхрани. Одрастао мушкарац требало би да у исхрани има чак шест пута више рибе и живинског меса него црвеног меса, а жене три пута више. Недавне студије су утврдиле да нам у исхрани више нису потребне велике количине минерала (бакра, гвожђа, селена), као што се некада мислило.

ПСИХОЛОГИЈА

Ко је радохоличар?

Радохоличари нису само пословни људи и менаџери. Оних који изгарају у жељи за добрим резултатима и похвалама има и међу спортистима, али и међу домаћицама. Синдром изгарања („burn-out“), међутим, проузрокује пуцање личности, често изостајање са посла, након тога и мању ефикасност и раније пензионисање. Изгарање на послу је, заправо, друго име за радохолизам, а стручњаци упозоравају да је реч о врсти зависности, слично као зависност од коцкања, гледања телевизије, зависност од интернета или шопинга, што код нас није још достигло размере као на Западу.

Радохоличар је по објашњењу психолога, свако ко није способан да контролише количину уложеног рада, ко преузима стално нове обавезе, на радном месту остаје до касно и занемарује друге обавезе, пре свега породицу и пријатеље. Основни извор задовољства за њих је рад, док друге области у којима би могли да се потврде потпуно занемарују. Неки радохоличари своју зависност додатно подржавају узимањем разних психостимуланса, од кафа и цигарета до препарата за повећање моћдане активности преко дана, а увече могу да се „спусте” тек уз помоћ седатива или средстава за спавање.

З. Ж. Д.

Инжењер са фото-апаратом

Открио је један занимљив феномен: посматрати кроз објектив људе који раде на поправци неког постројења, хладној и иначе равнодушној технологији, као да удахњује душу. Јер, без људи, нема ни догађаја, остају само геометријске линије

Инжењер Ђорђи Биљановски: инфициран фотографијом

Младић на пријавници у згради Дирекције ЕПС-а био је врло љубазан и предусретљив: – Чека вас доле, у клубу. Изволите.

– Можете ли ми рећи како изгледа? – запитао сам. – Да се не тражимо од стола до стола.

– Тамно одело, висок, седокос, отменог држања… – описивао га је. – Старији човек, тако, као ви.

Био је уторак, 22. мај 2007. године, у три по подне, када сам први пут, али коначно и неопозиво, постао – старији човек. И није била нека утеха то што је инжењер Ђорђи Биљановски, са којим сам имао уговорен сусрет, четири године млађи од мене. Али, шта је - ту је: остаћу "дечко" још једино у трамвају, кад неком старијем треба уступити место.

Сишао сам низ степенице и бојажљиво завирио у салу. Седео је, сам самцијат, за скрајнутим столом. Пред њим "лап-топ", мали дигитални фото-апарат, неки папири, тек начета боца минералне воде… Пресекао сам се: јер, поверовао сам да ћемо разговарати о фотографији, његовом хобију, а он ме, ево, дочекује са рачунаром и елаборатима, „типовао" сам на клуб због опуштене атмосфере и понеког пићенца у предаху, а он, на мој ужас, пије киселу водицу…

Удахнуо сам дубоко и пришао столу.

Испоставило се да погрешно процењујем људе: јер, већ после формалног упознавања и првих куртозаних речи, све је дошло на своје место и наставило се као да смо годинама заједно таборовали по београдским кафанама. А ни кисела вода није толико лоша ако се пресече с вотком. Тако је госин Ђорђи Биљановски, машински инжењер, уз то директор комерцијале и аналитике ТЕНТ-а, намах постао – Ђоле.

Изрод

Животопис сведен на вест: рођен је у Охриду, а одрастао на Зеленом венцу, београдски ђак, основна школа „Краљ Петар" у Космајској, затим средњотехничка „Петар Драпшин" на Дорћолу, машински факултет, приправниковање у термоелектрани, стални посао у сектору одржавања где је догурао до директора и венчање које је пре шеснаест година крунисано сином. Дружељубив. Воли фотографију, која му је, на известан начин, замена за неостварену љубав према сликарству.

– Моја супруга предаје на Факултету драмских уметности, сестра и зет су академски сликари, сви су ми у породици посвећени уметности, само сам ја „шлосер" – каже тобож резигнирано. – Као да сам некакав изрод. Обложио сам зидове нашег стана сликама и графикама, али то није то. Можда је фотографија заиста некаква супституција?!

Све је, прича, кренуло пре неколико година: можда 2002, кад су почели први озбиљнији ремонти постројења термоелектране после деценије „крпарења" под санкцијама. Као главни инжењер одржавања, сматрао је да би тај посао ваљало документовати и – фотографијом.

– Фотографија може да покаже колико и неколико страница стручног текста: о затеченом стању постројења, на пример. Она је непристрасни документ. Дакле, почело је из моје професионалне потребе да што боље забележим историјат постројења. Бавио сам се котловима, а фотографија стања упућује на то шта ће се на њима радити, она је нешто као - анализа квара кроз визуелизацију. У том периоду намножило се тих фото-

докумената, онолико. Када се заврши ремонт, увек се најискреније изненадим откуда толико различитих фотографија о свему и свачему…

Али то је, ипак, поверава ми се, веома далеко од уметности. Пука фактографија, и ништа више.

– Ни данас не претендујем на то да је ту реч о уметности, али та моја професионална потреба да све документујем прерасла је и надрасла саму себе. Наиме, открио сам један занимљив феномен: посматрати кроз објектив људе који раде на поправци постројења, иначе хладној и равнодушној технологији као да удахњује душу… Без људи, нема ни догађаја, остају само геометријске линије. Тек тада је рођена жеља да сними фотографију због ње саме. Због фотографије.

– А дигитална технологија ми иде наруку, јер не бих имао ни времена нити стрпљења да се замлаћујем филмом. Тим пре што ја и не познајем довољно добро фото-технику, никада нисам упознао ту технологију, нити сам икада ишао на оне курсеве за фотографе аматере…

Све је почело са првим озбиљнијим ремонтом (фото: Ђ. Биљановски)

Запремина у две димензије

– Посматрао сам људе који први пут кроче у термоелектрану – прича Ђоле. – И нисам видео никог да је остао равнодушан пред тим гигантом мастодонтских димензија. То су размере које морају да импресионирају свакога. Пред њима, човек се осети ништавним. У том пространству можеш да останеш и радиш цео дан, а да нико и не примети то безначајно зрнце песка. За мене је велики изазов овековечити фотографијом нешто тако.

Уз смех спомиње импресиониране посетиоце који никада не пропуштају прилику да се фотографишу на врху термоелектране, на „сто метара". Задивљени призором и бескрајним видиком који окупља добар део Срема и Мачве онамо, и Обреновачког атара и Шумадије овамо, стрпљиво позирају не обазирући се ни на кишу, нити на снег, на салауку или припеку.

– Мој фото-апарат је можда у прво време изазивао чуђење и подозрење, али су се људи у међувремену навикли, па га више и не примећују. Једино Слоба Спасојевић, кад бисмо завршили некакав посао или састанак, не пропушта да подбоде: „Е, сад ће то Ђоле да слика".

Примећује да је успео да „инфицира" многе своје колеге које данас, као и он, никуда не иду без фото-апарата. У шали га питам да ли је он „кривац" што сви инспектори заштите на раду ТЕНТ-а вуцарају свуда са собом дигиталне фотоапарате и њима снимају злосрећне или неопрезне прекршиоце прописа, да би им доцније одрали кожу с леђа казном од 5.000 динара? Јесте, признаје тобож скрушено, он је тај.

– Али, имам утисак да сам се помало и заситио. Почео сам да биркам, да фотографишем само мени занимљиве ствари. Можда је то последица замора? Посао је напоран: док су обављани ремонти радили смо по дванаест, па чак и шеснаест сати, свих седам дана у недељи. Физички напор, плус стрес, нису добра комбинација. Али, да би се урадио неки већи и озбиљнији посао, не може без жртава. Због тога сам пре годину и по прешао на друго радно место. Радио сам тих пет година, у најтеже време, и заиста сам поносан због тога. Једино жалим што за све то време нисам ниједном снимио – себе.

Снимиће га ових дана његов шеснаестогодишњи син Стефан. И њега је заразио фотографијом.

Послови се документују и - фотографијом (фото: Ђ. Биљановски)

Милош Лазић

НЕГОТИН ИЗМЕЂУ ПРОШЛОСТИ И БУДУЋНОСТИ

Вељко, Мокрањац и Ђорђе

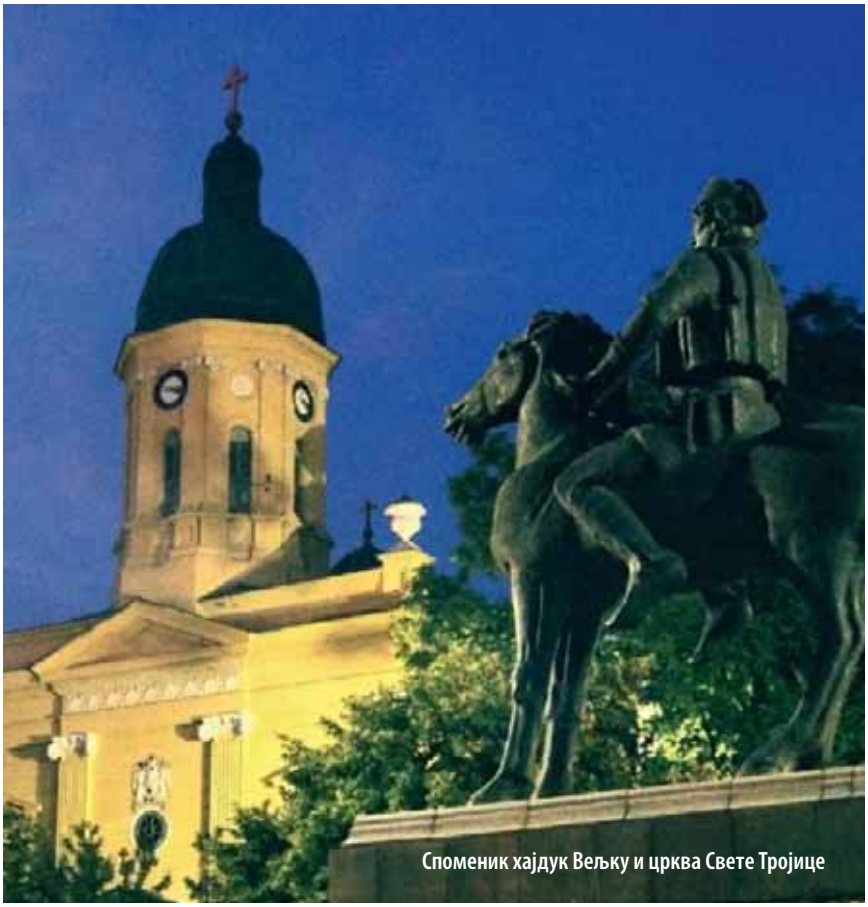
Споменик хајдук Вељку и црква Свете Тројице

Када се наведена имена повежу са именом овог града, већина погађа да је Вељко - хајдук-Вељко Петровић, да је Мокрањац Стеван Стојановић, композитор родом из Мокрања, а Ђорђе? Који је то познати Србин Ђорђе а да није Карађорђе?

.... Па ево... да набројим само нешто од онога што има Тимочка крајина. Имамо две хидроелектране и језера између њих, два рудника бакра, четири рудника угља, две царске палате (Ромулијана и Шаркамен), петнаестак манастира, више ловишта, житницу поред Дунава, виноградарство уз Тимок, брдско-планински део рођен за воћарство и сточарство, на тромеђи смо са Румунијом и Бугарском, осим Рајачких имамо и Рогљевачке и Смедовске пивнице које су јединствена етно здања, па Вратњанске капије, Национални парк Ђердап, праисторијско налазиште Лепенски вир... набројати се све не може. А живимо лоше... Запостављени смо и заостали... Ако бисте хтели да посетите неко од наведених туристичких места, тешко бисте их нашли. Нису постављени поутокази, а путеви су веома лоши...

Ово ми је приповедао Миланче Бранковић, директор неготинске Електродистрибуције, пре непуне две године, када ме је возио у Кусјак (12-так километара од града), да би ми показао постављање два и по километара нисконапонске електричне мреже на бетонским стубовима. Самоносиви кабловски сноп, како се то стручно каже (на плажи и шеталишту уз Дунав већ су били постављени канделабри.)

- Да ли се од онда нешто променило? - питам га данас.

- Ништа... или веома мало. Али, надамо се...

Неготин је познат по великом броју људи који су се отиснули широм света на такозвани привремени рад у иностранству. Нико не зна тачан податак, па се помињу бројке од 10 до 18 хиљада људи. Огромном већином то су Власи који су у својим селима изградили палате с киповима лавова и лабуда, базенима, лифтовима, али тамо нико не живи. (У Михаиловцу је, на пример, кућа са 24 собе.) Надали су се да ће се вратити и у завичају почети неки посао, али ништа од тога. Да би се добила дозвола за неки бизнис, треба чекати и по годину дана, а они за то богме немају времена.

Стигла је већ и трећа генерација. То су деца којој ни на памет не пада да се врате. Неготинска села су опустела. Влашка су богата (грађевинама), српска сиромашна, а и једна и друга - пуста. Срби су се иселили у градове, Власи у бели свет.

По квалитету земљишта, клими и механизацији, сразмерно броју становништва Неготинска крајина је у бољој позицији од Данске, на пример. Али - увек се јави неко „али" – нема радне снаге. И не само то. Када се произведе, нема сигурности да ће се продати. Нема прерађивачке индустрије. А ако се неком и прода, тај нема пара да исплати робу. Некада је Крајина вино откупљивала све грожђе. Данас та фирма не постоји.

Одавно се прича и о наводњавању неготинске низије где је укрупњено 12 хиљада хектара, тик уз Дунав. Упркос томе, земља остаје жедна. Неготин је прошао прву фазу код Светске банке за кредит за изградњу система наводњавања. На 300 хектара код Самариновца и Прахова направљен је пробни систем за наводњавање. Истовремено, људи Светске банке обилазе терен, проучавају садашњост и будућност подручја које тражи зајам. Бележе, на пример, колико има становника у селима и које су старости, колико ученика у школама, итд. Мрка капа да ће на крају кредит бити одобрен.

Све у свему, то је зачаран круг. Када би постојало наводњавање, многи би се и вратили из иностранства, а да би се систем за наводњавање изградио, потребно је да ту живи знатно више људи него сада.

Општина Неготин има око 43.500 становника. То казује попис начињен 2002. године. Године 1890. имао је 64 и по а 1910. године – готово 80 хиљада становника! Бела куга и печалба учинили су своје.

За Мокрањчеве дане, у Неготин долази око хиљаду гостију које домаћини смештају и по околним градовима. Сеоски туризам је у зачетку.

И Рајачке и остале пивнице пропадају пре свега зато што је све мање људи у снази који тамо живе. Многи са стране су заинтересовани да их купе, али и то тешко иде пошто је готово свако пивница власништво више њих па не могу да се договоре међусобно да ли ће да је продају, а ни пошто. А донације се, опет, не дају физичким лицима... Привреда Неготина, може се рећи, не постоји, а ни приватизација им не иде како треба.

Иако је данашњица и овог краја осенчена тамнилом које се надвило над целу нашу земљу, ипак, људи су овде срдачни и предусретљиви, надају се бољој будућности а хвале се богатом прошлошћу.

По чему, или по коме је Неготин познат?

Неготин је познат по хајдук-Вељку Петровићу, његовој жени, Чучук Стани, гласовитом композитору Стевану Стојановић познатијем као Мокрањац, у чију част се овде сваке године у септембру одржавају Мокрањчеви дани, музичка светковина републичког значаја...

Стари део града

О прошлости сведоче музеји и галерије. Конак кнеза Тодорчета, најстарија је варошка кућа која је од 1997. Музеј хајдук Вељка. Знаменити су манастири Вратна и Буково, Мокрањчева спомен кућа, црква где је сахрањен хајдук Вељко, са братом, као и саборна Црква свете Тројице, у центру града. А на излет – препоручују саговорници - свакако, треба отићи у Рајачке, Рогљевачке или Смедовске пивнице.

Када би се унапредили пољопривреда и туризам, са оваквим природним лепотама и историјским, културним и црквеним споменицима, ко зна где би Неготинцима крај био?! У рају?

Међу горе поменутим познатим личностима, музејима и спомен-кућама није наведено име Ђорђа Станојевића (1858-1921), нити његова спомен-соба, како је скромно названа. А то није соба – то је музеј. Налази се у згради ЕД Неготина, а кустос је Миланче Бранковић који течно и веома занимљиво, са драмским паузама, може пуна два сата да држи пажњу посетиоцима. Причати о научнику занимљиво могу само посебни казивачи. И да не буде забуне (пошто има људи чија су имена и презимена иста), кустос Миланче Бранковић и директор ЕД Неготин Миланче Бранковић - иста су личност.

Музеј је у поменутој згради зато што је на том месту претходно била кућа у којој је Станојевић живео. Неко је тада, када је подизана нова зграда, водио рачуна да се заметне траг о овој личности. И то иако је био научник светског гласа, ренесансна личност, градитељ првих хидроцентрала и преносних мрежа, физичар, истраживач Сунца, промотер фотографије...

Родна кућа Мокрањца

Слободан Стојићевић
Фото: Милорад Дрча

Панорама Неготина

Неготинске разгледнице

Ипак, можда се неки град, неки крај или предео Србије боље упознати, па и заволети може ако се описује фотографским апаратом?

Због тога постоје разгледнице. Оне се шаљу пријатељима и рођацима, а не тамо неке приче, било да су ововремене или из давнина.

Разгледнице су по правилу пријатни призори, будући да се слика оно што је најлепше или најупечатљивије за тај крај. Слике градова на разгледницама су као слике човека који се окупао, обријао, обукао најлепше одело па отишао у фотографску радњу да се слика.

А ако је тај фотограф маестро какав је Милорад Дрча, онда је постигнут пун погодак.

С. С.

Гнездо рода

Хор „Крсмановић“ – Обилић

Споменик Ђорђу Станојевићу

5. јун - Дан заштите животне средине